

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1956

Tjugofemte årgången

TIDSKRIFT FÖR
VÄNERSBORGS MUSEUM

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR. BOKTRYCKERI
1956

Gamlestadshemmanen.

Anteckningar om Brättes privilegier och donationsjord.

Brättes första kända privilegiebrev utgöres av en skrivelse av hertig Karl från år 1603. Brevet finns i från varandra i stilistiskt och redaktionellt hänseende delvis något avvikande versioner publicerat hos Hallberg, Lundén och Barck-Holst samt i Stadshistoriska institutets samling av privilegier m. m. för Sveriges städer.¹⁾

Enligt en anteckning i Riksregistraturet skulle brevet vara utfärdat den 30 april 1603. Samtliga författare äro dock ense om att originalet säkerligen haft det datum, som anges i flertalet källor, nämligen den 21 april.²⁾

Det ifrågavarande privilegiebrevet utgör svar på en framställning från borgerskapet i Brätte om erhållande av *ökat* utrymme för staden.

Enligt den likalydande version av brevet, som återgivits av Hallberg och av Barck-Holst,³⁾ donerades till staden ”Cronegården Amennerödth benemndt Gunnerstorp enn gårdh och Wassende enn gårdh” i Vassända socken och Väne härad. Hos Lundén återgives motsvarande text på följande sätt: ”Cronegårdenn Amennerödth, benämndt Gunnerstorp, enn gårdh, och Wassende, enn gårdh.”⁴⁾ Stadshistoriska institutet publicerar två olika versioner av brevet.

---

¹⁾ Hallberg, Om staden Brätte i Västergötland, Linköping 1922, s. 16 f, Lundén, Edsvägen och Brätte i Vänersborgs söners gilles årsskrift 1944, Vänersborg 1944, s. 93 f, samt Det forna Vassända-Naglum och Brätte stad, Trollhättan 1954, s. 197 f, Barck-Holst, Brätte stad och dombok, Ystad 1944, s. 235, *Stadshistoriska institutet*, Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer, fjärde delen (omfattande tiden 1592—1611), Stockholm 1946, s. 312 f.

²⁾ Se härom närmare Barck-Holst, a. a. s. 59, och *Stadshistoriska institutet*, s. 312.

³⁾ Riksarkivet: Städens akter: Vänersborg.

⁴⁾ Även Lundén hänvisar till Städens akter. R. A.

Enligt den ena¹⁾ donerades till Brätte ”cronegården Ammeröö benenmpd, Gunnarstorp een gård och Wasenda een gård.” Enligt den andra²⁾ omfattade donationen ”cronegården Amennerödt benenmpd, Gumerstorp een gård och Wasenda een gård.”

Som synes, kan någon tvekan råda om huruvida Gunnarstorp var samma fastighet som kronogården Ammenerödt eller en särskild gård, eller m. a. o. huruvida denna första kända donation till Brätte omfattade två eller tre gårdar.

Enligt Hallberg omfattade donationen tre gårdar.³⁾ Barck-Holst uppger på ett ställe, att Brätte genom det nu ifrågavarande privilegiebrevet erhöll ”gårdarna Amnered och Vassända” men på ett annat — sannolikt i anslutning till Hallberg — att ”kronogården 1/2 mtl. Amnered samt egendomarna 1/2 mtl. Gunnarstorp och 1/2 mtl. Vassända” donerades vid åsyftade tillfälle.⁴⁾

Som av det följande framgår, erhöll Brätte senare en skattegård med liknande namn som ”Ammenerödt”. Möjligheten av sammanblandning av dessa båda gårdar i olika redovisningar över donationsjorden kan icke helt uteslutas.⁵⁾

I Brättes andra privilegiebrev, varom närmare i det följande, ”confirmeras” först Brätte stad de tidigare donerade kronogårdarna, ”som äre Amunderydh Gunnerstorp och Wässende”.

I Vänersborgs första privilegiebrev, utfärdat av drottning Kristinas förmyndare den 1 februari 1644,⁶⁾ ”confirmeras” Vänersborgs stad de tidigare donationerna till Brätte, ”som äre

1) Riksregistraturet 1603, fol. 85 r.

2) Riksarkivet, från den s. k. Tidösamlingen.

3) A. a. s. 17; samma mening har *Kungl. Ortnamnskommittén*, Ortnamnen i Älvsborgs län, Stockholm 1906, s. 140, *Lundén*, a. a-n s. 23 f resp. s. 152 f (jfr dock privilegiebrevets lydelse hos denne), *Corin*, Vänersborgs historia I, Göteborg 1944, s. 41, samt *Stadshistoriska institutet*, s. 729.

4) A. a. s. 33 resp. 59 f; (se även sid. 61 f.)

5) Jfr. *Hemgren*, Vänersborgs historia, Vänersborg 1859, s. 5 o. 23 f, *J. D. Bergström*, Vänersborgs stads historia, Göteborg 1895, s. 7, (Vänersborgs) *Stadsfullmäktiges handlingar* rörande disposition av stadens donationsjord, Vänersborg 1896, s. 6 och 22, *Vänersborgs privilegier och donationer*, Göteborg 1908, s. 24 samt *Lindedal*, Vänersborgs historia, Vänersborg 1927, s. 37 f (lantmätaren Hans H. Lindskögs beskrivning över Vänersborg 1787).

6) Riksregistraturet, fol. 148 r.; detta privilegiebrev har veterligen ej publicerats.

Anunderijdh, Gunnarstorp, Wäsende — —; Jtem den Skattegården Anundarijdh — —”.

I sina notiser rörande gårdar i Vassända¹⁾ upplyser Lundén, att Anders Torson år 1611 var ägare till ”Amnered (Amunds röjning)” och att ”Erik på Ässet” år 1639 hade Amnered fritt skatte. Vidare uppgives, att hemmanet år 1603 donerades till Brätte stad. Uppenbarligen måste emellertid här avses den ovannämnda skattegården med liknande namn, vilken först senare donerades. Under Gårdar i Naglum²⁾ nämner Lundén ”Anered (’Anunds röjning’)”, vilken i tiondelängden för år 1546 skall ha skrivits ”Amundayd”. Om denna gård upplyses bl. a., att densamma på 1640-talet var anslagen till en kronans skogvaktare och att den 1646 köptes av Lennart Torstensson.

Ä Felterus’ karta av år 1661 över Vänersborg³⁾ är en av ägorna under Amnered betecknad ”Croneparten” och en annan ”Skatteparten”.

Gunnarstorp eller Gumerstorp har även skrivits ”Knustorp”, ”Knusboll” och ”Kunnsboll”.⁴⁾ Om gården ”Knutsbol” uppger Lundén⁵⁾ bl. a., att densamma på 1580-talet kom i Hogenskild Bielkes besittning och att den i likhet med dennes egendomar i övrigt förbrutits under kronan år 1600, varefter den år 1603 donerades till Brätte under namnet Gunnarstorp eller liknande.

I Älvsborgs läns jordebok för år 1877, Väne härad, Vassända-Naglums socken, upptages som donerat till Vänersborgs stad bl. a. under *Kronohemman under enskild disposition* ”Amundared N:o 1, 1/2 mtl.” och ”Knutsbol N:o 1, 1/2 mtl”, under *Skatteegendomar* ”Amundared N:o 2, 1/2 mtl.” samt under *Kronoegendomar under enskild disposition* ”Vassända 1 mtl.”⁶⁾

För åsikten att tre gårdar donerades enligt 1603 års privilegiebrev synas alltså övervägande skäl tala, framförallt uppgifterna i

1) Det forna Vassända-Naglum och Brätte stad, s. 39.

2) Nyss a. a. s. 66.

3) Kungl. Lantmäteristyrelsens akt n:r 0/206 1¹.

4) *Stadshistoriska institutet*, s. 313.

5) Nyss a. a. s. 47.

6) *Stadsfullmäktiges handlingar* rörande disposition av stadens donationsjord, s. 22 f.

de senare privilegiebrevet samt jordebokens redovisning. Dock må framhållas, att oklarheter i donationsurkunderna ej torde ha varit sällsynta samt att donationshemmanen redan tidigt uppgått i en enhet, vederbörande stads donationsjord. Någon möjlighet att särskilja de i 1877 års jordebok redovisade fastigheterna torde sålunda ej ha förefunnits.

För alternativet, alltså att kronohemmanet Amnered och Gunnarstorp (Knutsbol) varit samma fastighet, synes framförallt tala den antydning om förekommande gårdatalräkning, som *kan* utläsas av brevet i ett par av dess versioner. (X "en gård" och Y "en gård")¹⁾. Möjligen kan grundforskning på denna punkt ge ett definitivt svar i frågan.

De enligt 1603 års brev donerade hemmanen "unnas" och "efterlåthas" staden att "niuthe, bruke och obehindrat beholle in till thess wij stadhen med privilegier, mere wilkor och frijheter framdeles kunne benådhe och betänckie". För hemmanen skulle årligen erläggas en avgäld av 30 daler penningar.

I upplåtelsen innefattades hemmanens alla rättigheter, även skog, vatten och fiske.

Ändamålet med upplåtelsen angavs allmänt till "meere förbättring och uthryme" för staden.

Nästföljande privilegiebrev för Brätte — fränsett ett kungligt brev den 1 maj 1606, enligt vilket staden erhöll privilegium på en fri-marknad samt rätt till sakörespenningar²⁾ —, utfärdat av Gustaf II Adolf, har tidigare publicerats av Hallberg, Lundén och Barck-Holst efter en i Riksregistraturet för år 1619 intagen handling.³⁾

---

¹⁾ Sådan räkning har stundom förekommit: *Thulin*, Om mantalet I, Stockholm 1890, s. 26 ff; jfr *Lundén*, senast a. a., s. 44: "en gård Källshagen och två gårdar Torpa", s. 47: "1/2 gård Knutsbol" och s. 66: "1/2 gård i Anerud", *Stadshistoriska institutet*, s. 409, (donationsbrev den 15 oktober 1606 till Sigtuna): "Wiby 3 gårdar, Gunterbacka itt torp, Humperbo itt torp"; jfr även 1644 års privilegiebrev för Vänersborg: "Torpa ett heelt, Kälshagen ett halfft, Börckholmen et fierdedeels och Huffwudhnäas öön ett ottondedeels hemman."; jfr dock häremot återigen formuleringen i Gustaf II Adolfs privilegiebrev för Brätte, citerad i det följande.

²⁾ Återgivet hos *Stadshistoriska institutet*, s. 402 f.

³⁾ *Hallberg*, a. a., s. 20 ff, *Lundén*, a. a., s. 96 ff resp. 200 f, o. *Barck-Holst*, a. a., s. 237 ff.

Denna är daterad den 16 december 1619. Samtliga nämnda författare, ävensom Lindedahl och Corin¹⁾, hänföra också detta privilegiebrev till angivna datum. Hemgren uppger emellertid, att brevet utfärdats den 4 januari 1620, och Bergström, att detsamma utfärdats under sistnämnda år.²⁾ Barck-Holst nämner särskilt, att dateringen angivits till den 4 januari 1620 såväl i "Städers akter: Vänersborg" i Riksarkivet som i "Sandbergs Samling" i Kammararkivet men att Riksregistraturet har brevet intaget under den 16 december 1619.³⁾

I samband med en nyligen verkställd juridisk utredning åt Vänersborgs stad har emellertid erhållits avskrift av en handling hos Riksarkivet med rubriken: "Privilegium för Brätte Stadh Gifwidt uthi Stockholm den 4. Januarij Åhr 1620."⁴⁾ Denna handling skiljer sig stilistiskt och redaktionellt i åtskilliga hänseenden från den tidigare publicerade av år 1619, men även betydelsefulla sakliga skilligheter förefinnas, vilka synas väl motivera att även densamma publiceras.⁵⁾

I såväl 1619 som 1620 års handlingar "samtyckes och konfirmeras" till en början Brätte stad de kronogårdar, som donerats av Karl IX. I 1619 års version sker detta under förbehållet: "dock så de der aff skole åhrligen vthgöra Penningar 30 Rijkz Dr." I 1620 års handling är reservationen i sak likalydande med det undantaget, att beloppet är satt till 18 riksdaler. Som ovan nämnts, utgjorde avgälden enligt 1603 års brev 30 riksdaler.

Enligt båda handlingarna doneras därefter till Brätte skattegården Anunderydh⁶⁾. 1619 års handling fortsätter omedelbart därefter: "I lijka måtto och så en Chronen gårdh stoore Asperydher be:dt

---

¹⁾ *Lindedal*, a. a., s. 12; *Corin*, a. a., s. 41; obs! jfr. dock s. 426 (noter till kap. 3).

²⁾ *Hemgren*, a. a., s. 5, *Bergström*, a. a., s. 6. Se även *Lindedal*, a. a., s. 37 (Lindskogs beskrivning 1787).

³⁾ A. a., s. 62; en redogörelse för de olika arkivsamlingarna har lämnats av Herlitz i Svenska stadsförbundets tidskrift för år 1920, s. 352 ff.

⁴⁾ Riksregistraturet för år 1620, fol. 9 v; handlingen har tillställts staden av arkivforskaren Anton Olsson, Stockholm, vilken anlåtats för källforskning i vissa hänseenden för ovannämnda utredning.

⁵⁾ Se bilaga.

⁶⁾ Se härom närmare i det följande.

der aff de åhrligen skole vthgöra — — — Rijkz Dr.” I 1620 års version har satsen följande lydelse: ”I lijka motto ochså en Cronogårdh store Afferidh b:dh med sampt et Cronetårp Korsserberga b:dh der af dhe Åhrligen skole Utgöra 16 Rdl:.”

Såväl Hallberg som Lundén och Barck-Holst framhålla uttryckligen, att avgäldsbeloppet är utelämnat i 1619 års handling.¹⁾ Den sistnämnde författaren lämnar emellertid i samband därmed den ytterst intressanta upplysningen, att av ett Kungl. brev den 4 november 1620 framgår, att avgälden, som före år 1620 varit 30 daler per år, höjts till 34 riksdaler per år, vilket sistnämnda belopp som synes exakt motsvarar summan av de båda beloppen i 1620 års handling. Enligt denna har alltså avgälden enligt 1603 års privilegiebrev reducerats till 18 riksdaler, varjämte ny avgäld med 16 riksdaler för donationen av kronogården Stora Asperyd och kronotorpet Korsberga tillkommit.

I såväl privilegiebrevet av den 1 februari 1644 som privilegiebrevet den 12 november 1646 för Vänersborg konfirmeras Vänersborgs stad de egendomar, som Karl IX och Gustaf II Adolf givit åt Brätte.²⁾ I 1644 års brev omnämnes bland dessa ”Solberga torp”. I brevet från 1646 heter det ”Korsberga Torp”.³⁾ Att Korsberga hört till Brättejordarna synes ställt utom allt tvivel.⁴⁾ Hallberg, som stöder sig på 1619 års version av privilegiebrevet för Brätte, framhåller, att Korsberga torp icke omnämnts i vare sig Karl IX:s eller Gustaf II Adolfs privilegiebrev. Som framgår av citatet ur 1620 års handling, fylles emellertid även denna lucka av sistnämnda version av Gustaf Adolfs privilegiebrev.

1) Hallberg, a. a., s. 21, Lundén, a. a.-n, s. 96 resp. 200, Barck-Holst, a. a., s. 63.

2) Det förstnämnda brevet är utfärdat av drottning Kristinas förmyndare, det senare av drottningen själv efter uppnådd myndighetsålder; enligt Herlitz, Svensk stadsförvaltning på 1830-talet, Stockholm 1924, s. 84, plägrades alltifrån konung Kristoffers tid t. o. m. Karl XI:s bekräftelse på äldre privilegier givas vid varje nytt trontillträde; jfr Gustaf II Adolfs bekräftelse av Karl IX:s privilegier för Brätte enligt den tidigare redogörelsen.

3) Vänersborgs privilegier och donationer, s. 9.

4) Se Vänersborgs privilegier och donationer, s. 12, Stadsfullmäktiges handlingar rörande disposition av stadens donationsjord, s. 6 o. 20.

Bland sakliga skiljaktigheter mellan 1619 och 1620 års handlingar märkes vidare, att hela sista satsen av femte punkten i 1619 års handling angående handelsmonopol för Brätte i Väne härad saknas i 1620 års handling. Den närmare innebörden härav skall emellertid icke här behandlas.

I 1619 års handling finns en vidlyftig punkt efter den sjunde ("Till thett Sidste" etc.), enligt vilken Brättes invånare tages i konungsligt beskydd, samt en ytterligare avslutning, i vilken ståthållare och befallningsmän anmanas att beskydda och försvara stadens invånare "wedh denne deres wälfågne privilegier, dem wij oss wele förbehollet hafwa, effter tjdzens lägenheet att förändra och förbättra". I 1620 års handling sker i motsvarande hänseende endast en underförstådd hänvisning till någon standardformulering ("Till det sidste, så tage wij och etc. etc. etc. actum ut supra."). Omedelbart efter sjunde punkten i 1620 års brev förekommer emellertid i förhållande till 1619 års ett tillägg, vilket synes vara av stort intresse: "Hwilke alla företalde privilegier och frijheter wij oss och nu alltijdh wele förbeholled hafwe, effter som tjderne wårt wälbehagh och förb:te wåre undersåters tarfwer och lägenheter kunne lyda och medgifwa, till att förendra, förbättra och förminska" (kurs. här). Redaktionellt ingår detta tillägg i punkten 7, som behandlar frågan om stadspräst i Brätte, men synes på grund av formuleringen avse samtliga förestående privilegiepunkter. Oavsett hur därmed förhåller sig, kan den standardformulering, till vilken 1620 års handling i slutet hänvisar, ej gärna ha varit likalydande med den avslutning, som återgives i 1619 års version. I fråga om den reservation, som sålunda gjorts i 1620 års handling, vore en jämförelse med ungefär samtidigt utfärdade privilegiebrev för andra städer otvivelaktigt av intresse.¹⁾

I det föregående har med "1619 års handling" avsetts det privilegiebrev, som tidigare publicerats av Hallberg m. fl. I samband med förevarande undersökning har emellertid framkommit ytterligare en version av 1619 års brev.²⁾ Denna, som även bär datum

¹⁾ En komparation försvåras av att Stadshistoriska institutets utgåvor av städernas privilegier m. m. hittills (aug. 1955) ej fortsatts för tiden efter 1611; den intresserade är alltså ännu hänvisad till direkt arkivforskning eller undersökningar i ev. särutgåvor av olika städers privilegier.

²⁾ Riksregistraturet, fol. 457 v.

den 16 december 1619, är i allt väsentligt likalydande med den av Hallberg m. fl. återgivna med det undantaget, att jämväl "ett Chronetorp Korsberga be:dt" doneras till Brätte. Däremot anges avgälden för Karl IX:s donationer oförändrat till 30 riksdaler, och är avgälden för de nya donationerna likaledes ej ifylld.

Vid granskning av de olika kända versionerna av Brättes andra privilegiebrev erhålles onekligen bilden, att brevet överarbetats upprepade gånger. Det tidigare publicerade brevet av 1619 framstår därvid som ett första koncept. I den nyss omnämnda andra handlingen från år 1619 har donationen utökats med Korsberga torp men slutlig ställning till avgäldernas storlek ej tagits. I 1620 års handling slutligen synes brevet ha erhållit sin definitiva utformning. På nu föreliggande marterial torde ej rätt gärna kunna antagas annat, än att 1620 års handling återger det verkligen utfärdade privilegiebrevet och att detta alltså i enlighet med äldre uppgifter rätteligen bär datum den 4 januari 1620. Om emellertid en ev. blivande komparativ undersökning rörande den i 1620 års handling intagna allmänna reservationen (se ovan) skulle ge till resultat, att en dylik vore enastående och sannolikt ej förekommit, står möjligheten öppen, att det verkligen utfärdade brevet haft den lydelse, som den sistnämnda av 1619 års handlingar utvisar med justering och komplettering av avgäldsbeloppen.

De genom 1620 års brev gjorda nya donationerna, skattegården Amunderyd, kronogården Stora Asperyd och kronotorpet Korsberga, skulle Brätte äga "niuta och beholla". Skattegården Amunderyd uppläts under reservationen "at dhe äganden till Skattegården Arfs och byrdes rätten förnöja och betala."¹⁾

För nutida betraktelsesätt kan synas märkligt, att kronan ansåg sig kunna bortgiva en skattegård, låt vara under villkor om avlösning av "ägandens" rätt till densamma. Äganderättsbegreppet hade emellertid under äldre tid ej den bestämda utformning som i nutidens juridiska språk. Kronans rätt till grundskatt eller "ränta" från ett skattehemman ansågs innebära en rättighet i avseende å detta, ofta benämnd ränterätt eller ränteägenderätt. Skattebondens rätt benämndes stundom börsrätt, skatterätt eller skattemansrätt. Som framgår

---

¹⁾ Samma formuleringar i 1619 års handlingar.

av 1620 års brev, betecknades skattebonden i detta som ägare och hans rätt till hemmanet som arvs- och bördsrätt. Under 1600-talet — och även senare — gjordes emellertid även gällande, att skattebondens rätt överhuvud ej innebar äganderätt utan endast en ärftlig besittnings- eller nyttjanderätt och att äganderätten till skattejord tillkom kronan i dess egenskap av ränteägare. Därjämte utformades den bekanta läran om den delade jordäganderätten: äganderätten ansågs delad mellan kronan såsom innehavare av ränterätten och besittaren såsom innehavare av en ärftlig nyttjanderätt. Överhuvud torde rättsuppfattningen i berörda frågor ha varit labil under 1600-talet och även större delen av 1700-talet. I de skiftande uppfattningarna, om vilka en antydning här sökt göras, återspeglas bl. a. tidsskedets ständsstrider. Genom Gustaf III:s ”frihetsbrev för skattebonden” den 21 februari 1789 fastslogs emellertid principen, att skattebonde över sitt hemman hade äganderätt av samma natur som frälseman över frälsehemman. Från denna utgångspunkt skedde därefter utvecklingen till äganderätt av nutida kvalitet.¹⁾

Innebörden av att skattegården Amunderyd donerades till Brätte måste i belysning av det nu sagda tolkas så, att Brätte erhöll kronans ränterätt under villkor, att skattebondens rätt till hemmanet avlöstes av staden.²⁾ Resultatet av denna transaktion bör ha blivit, att hemmanet ifråga finge innehavas av staden utan skyldighet att betala ränta eller avgäld till kronan³⁾. Med hänsyn till det nu berörda villkoret lär skattegården Amunderyd ej vara att hänföra till donationsjord i egentlig mening.⁴⁾

---

1) *Undén*, Svensk sakrätt II:1, Lund 1951, s. 44 ff och där gjorda hänvisningar, *J. E. Almquist*, Till frågan om skattebondens jordäganderätt under perioden 1719—1789 i Minnesskrift ägnad 1734 års lag II, Stockholm 1934, s. 97 ff. — Under berörda skede ansågs någon principiell skillnad mellan — enligt nutida betraktelsesätt — privaträttslig arrendeavgift eller avgäld och offentlig-rättslig skatt eller ränta ej förefinnas.

2) Jfr att vid försäljning av kronojord till skatte ”bördsrätten” ansågs överlåtas.

3) Märk att avgälden 16 riksdaler enligt 1620 års brev skulle utgå endast för Stora Asperyd och Korsberga, vilka voro kronoegendomar.

4) *Prawitz*, Tomter och stadsägor, Stockholm 1954, s. 13 ff.

Upplåtelseerna skedde ”medh utmark åker, engh, skogh, mark, strömmar, qvarner, fiskewatn och andre tillägor”.¹⁾

I Vänersborgs privilegier och donationer²⁾ uppgives, att till Vänersborgs donationsjord räknas jämväl lägenheten Stora Nygårdsängen, utan att dock känt är, huruvida denna lägenhet, som ligger intill hemmanet Korseberg, tillhör detta eller annorledes i egenskap av donationsjord disponeras av staden. Stora Nygårdsängen har emellertid med största sannolikhet varit en äga under Korseberg och sålunda tillhört Brättejordarna.³⁾

Ändamålet med 1620 års donation angavs allmänt ”till Stadzens gemene bäste förkofring och förbättringh”. Däremot fick den done-rade egendomen ej användas, ”som här till mångh annorstädes i Rijket skedt är, till någre priwats Perssoners nyto”.⁴⁾

Vissa förvaltningsföreskrifter lämnades därjämte i syfte att säkerställa ändamålet med donationen.

I dessa har man uppenbarligen tänkt sig, att vissa delar av donationsjorden — betesmarker, skog och fiskevatten — skulle begagnas av stadens borgare som allmänning, varvid nyttjaren skulle till stadskassan erlägga viss avgift. Därjämte skulle staden äga befogenhet att till individuell disposition upplåta ”Wreter och täppor” på donationsjorden. Dylika upplåtelse skulle antecknas i stadens tänkebok med angivande av vretens belägenhet samt längd och bredd. För upplåtelsen skulle årlig avgäld erläggas till staden. Även vissa särskilda nyttigheter — ev. kvarnställena och ålfiske m. m. — fick upplåtas till enskildas disposition, likaledes mot avgiftsskyldighet.

---

1) I sak likalydande i 1619 års handlingar. — Om även jakträtten medföljt 1603 och 1620 års donationer är ovisst men synes i belysning av tidsskedets dominerande uppfattning om rätten till jakt föga sannolikt. Därest emellertid donationerna omfattat även sådan rätt, torde denna ha gått förlorad genom 1664 års jaktstadga. Först genom 1808 års jaktstadga torde städerna i allmänhet ha erhållit jakträtt (se härom en av förf. verkställd utredning, stencil n:r 231/1953:1 i Vänersborgs stads arkiv).

2) S. 24.

3) Se närmare en av förf. verkställd utredning härom (stenc. n:r 304/1954:1 i Vänersborgs stads arkiv).

4) I sak likalydande i 1619 års handlingar.

I Vänersborgs första privilegiebrev, vilket som förut nämnts utfärdades av drottning Kristinas förmyndare den 1 februari 1644, konfirmerades Vänersborg rätten till de donationshemman, som av Karl IX och Gustaf II Adolf givits åt Brätte. Som villkor föreskrevs, dels att Vänersborgs stad skulle till kronan erlägga samma avgäld som Brätte tidigare utgivit, dels att skattebondens rätt till skattegården Amunderyd skulle avlösas av Vänersborg. Bekräftelsen upprepades i drottning Kristinas eget privilegiebrev för Vänersborg den 12 november 1646.¹⁾ I dessa båda brev lämnades motsvarande förvaltningsföreskrifter som i 1620 års privilegiebrev för Brätte.

Brättehemmanen — eller Gamlestadshemmanen, som de stundom kallades — övergingo alltså därmed till Vänersborg.

Vid undersökning av spörsmålet med vilken rätt en stad i dag besitter donationsjord måste principiellt särskiljas dels frågan om den ursprungliga upplåtelsens rättsliga kvalitet, dels frågan om vilka förändringar av denna, som sedermera kunna ha ägt rum. Sådana förändringar kunna ha skett genom senare privilegiebrev eller lagstiftning.

Följande huvudtyper av upplåtelser från kronan till städerna av donationsjord anses ha förekommit, nämligen

1. donationer under "fullständig allodialrätt", varmed skall förstås sådana fall, i vilka vederbörande stad erhållit uttrycklig befogenhet att avhända sig jorden,
2. donationer "till evärdlig ägo eller egendom" men utan angiven sådan befogenhet,
3. donationer med ständig nyttjanderätt samt
4. donationer med nyttjanderätt "på behaglig tid".

I fallet 1 anses äganderätten till jorden ha övergått på staden genom upplåtelsen. Om så även skett i fall 2 anses tveksamt. Kungl. Kammarkollegium håller dock före att de använda ordalagen i sistnämnda grupp böra tolkas så, att äganderätten övergått jämväl här. I fallen 3 och 4 anses äganderätten till jorden ha kvarblivit hos kronan. I de fall, i vilka äganderätten övergått på vederbörande stad,

---

¹⁾ *Vänersborgs privilegier och donationer*, s. 9 f. Skattegården Amunderyd var alltså då ej ännu inlöst till staden, vilket överensstämmer med Lundéns förutnämnda uppgift, att (ett) Amnered år 1639 innehades av "Erik på Ässet".

är äganderätten dock belastad med s. k. ändamålsbestämmelse. Upplåtelse med nyttjanderätt lär ha varit vanligast (omkring 80 % av alla fall). Avgörande för klassificeringen är tolkning av donationsurkunderna i varje enskilt fall. Härvid böra uttryck som "unnas och efterlåtats att njuta, bruka och behålla" tolkas som avseende nyttjanderättsupplåtelse. Ordet "behålla" anses böra tyda på att ständigt nyttjanderätt avsetts, även om nämnda uttryck stundom förstärkts med tillägget "evärdligen". Vinnes ej genom tolkningen säker upplysning, bör anses att endast nyttjanderätt blivit upplåten¹⁾.

Som förut nämnts, "unnades och efterläts" Brätte enligt 1603 års brev de däri donerade gårdarna "till att njuta, bruka och obehindrat behålla" in till dess ytterligare privilegier kunde komma att meddelas. I 1620 års brev bekräftades, som likaledes förut nämnts, de till Brätte tidigare gjorda donationerna. Dessa sägas emellertid därvid hava "efterlåtits till evärdlig egendom".²⁾ De nya donationsgårdarna enligt samma brev skulle staden äga "njuta och behålla", varjämte tämligen hårt begränsande förvaltningsföreskrifter lämnades. Uppmärksammas bör även det allmänna förbehållet i 1620 års brev att "förminska" privilegierna. I de förutnämnda privilegiebrev för Vänersborg sägas likväl de av *både* Karl IX *och* Gustaf II Adolf donerade hemmanen ha "efterlåtits Brätte till evärdliga ägor". Enligt bekräftelsen i sistnämnda privilegiebrev skulle Vänersborgs stad äga "njuta, bruka och behålla" Brättehemmanen till "utrymme, mulbete och fiskvatten" och "efter själva brevens innehåll". Som förut framhållits, skulle avgäld utgå, varjämte förvaltningsföreskrifter lämnades. Enligt drottning Kristinas resolution och förklaring den 24 december 1652³⁾ hade Vänersborgs stad anhållit om förbätt-

¹⁾ *Kammarkollegii* betänkande rörande den till städerna och Arvika köping av kronan donerade jord, Stockholm 1898, s. 20 ff, *Nothin*, Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten, Stockholm 1922, s. 134, 136, 191, 205 ff, *Pravitz*, a. a., s. 13 f, *Olsson-Kajser*, Kommunallagarna, Stockholm 1954, s. 75.

²⁾ "Evärdliga ägor" enligt 1619 års versioner av brevet.

³⁾ *Kammararkivet*: Reduktionskollegii akt n:r 355; även — i en något annorlunda version — tryckt i *Vänersborgs privilegier och donationer*, s. 13 f; jfr *Corin*, a. a., s. 115.

ring av de villkor, under vilka "Espered och Amunderyd" innehades. Resolutionen lyder: — — "så *frampton* Staden b:te twenne hemman nu hafwer i possession under behagligh tijdz willkor, *då will* Kongl: Mitt — dhem under Stadhen, till dess gemene bästa ewärderligen skänkt och gifwit hafwa, qwitt och fritt för der afgående vthskylders ehrläggjande." (Kurs. här).¹⁾

Att med tillämpning av de principer, som enligt ovan anses böra anlitas vid tolkningen av donationsurkunderna, avgöra, till vilken-dera gruppen av upplåtelser Brättehemmanen böra räknas, är uppenbarligen ej så lätt. Mot de äldre brevens formuleringar stå tolkningarna i de senare och mot dessa stå återigen bekräftelsernas återhänvisningar till de äldre breven.

Enligt Corin voro Brättehemmanen ursprungligen donerade blott på behaglig tid.²⁾ Sammanställningen av de olika urkundernas formuleringar ger emellertid knappast belägg för denna uppfattning. Under hänvisning till 1646 års privilegiebrev för Vänersborg hänför Kammarkollegium Brättehemmanen till gruppen 2, alltså donationer "till evärdlig ägo" men utan angiven befogenhet till avhändelse.³⁾

Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke de motsägande urkunderna rörande Brättehemmanen återspegla både den tidigare berörda labiliteten i 1600-talets jordägenderättsuppfattning och det förhållande, att donationsjordupplåtelsena i verkligheten anknutit till de former, i vilka jordupplåtelser från kronan i allmänhet plägade

---

¹⁾ Enligt drottning Kristinas resolution och förklaring den 29 mars 1647 hade staden begärt, att "Korsbärgh och Torp, — — — som förr hafwa legat under gamble Staden Brätte" måtte underläggas Vänersborg. I original (*Rikesregistret* fol. 646 r) lyder resolutionen: "Så will Kongl. Maj:tt hafwa Staden samme ägor och lägenheeter nådigst för undt, medh lijka condition och wilkor, som the andra Brätte ägorne Staden tillförende förunte ähro." I *Vänersborgs privilegier och donationer*, s. 12, återgives resolutionen i sak likalydande, dock med den betydelsefulla skillnaden, att i stället för "Brätte ägorne" står "nye ägorne". Jfr *Corins* tolkning med utgångspunkt från den sistnämnda versionen, a. a., s. 115. — "Korsberga Torp" hade Vänersborg emellertid erhållit redan genom privilegiebreven 1644 och 1646 (1647 års resolution var kanske ett senkommet separat svar på en tidigare framställning).

²⁾ A. a., s. 115.

³⁾ A. a., s. 23. Jfr s. 21, där (de nya) donationerna till Vänersborg räknas till den ytterst fåtaliga gruppen 1.

ske: Med formuleringarna i såväl gruppen 2 som 3 har måhända åsyftats upplåtelse av samma kvalitet som vid försäljning av kronojord till skatte, d. v. s. en motsvarighet till skattebondens arvs- och bördsrätt, vare sig denna uppfattats som odelad äganderätt, endast besittningsrätt eller del av äganderätt.¹⁾

Enligt Gustaf III:s försäkran den 23 februari 1789, § 4, för rikets borgerskap och städerna i allmänhet skulle ”de städerna donerade, förlänta och under namn av stadsjord begrepne ägor — — orubbade vid städerna bibehållas och förbliva.”²⁾ Rörande innebörden av denna försäkran ha yppats olika meningar. Enligt Kammarkollegium har kronan genom densamma ”otvivelaktigt för all framtid frånsagt sig rättigheten att återtaga den donerade jorden”. Detta gäller även sådan, som upplåtits endast ”på behaglig tid”. Dylika upplåtelser ha genom 1789 års försäkran ”blivit upphöjda till oåterkalleliga förläningar”.³⁾ Häremot har Nothin anfört, att det synes tvivelaktigt, om man med denna försäkran avsett, att städerna skulle erhålla en annan och bättre rätt till stadsjorden, än de förut innehade.⁴⁾ Senare författare ha emellertid anslutit sig till den av Kammarkollegium hävdade meningen.⁵⁾ För denna mening synes, förutom ordalagen i författningen, tala även den omständigheten, att 1789 års försäkran hade samma politiska bakgrund som det förut omnämnda, två dagar tidigare utfärdade ”frihetsbrevet för skattebonden”, nämligen Gustaf III:s statsvälvning med de ofrälse ståndens understöd. I linje härmed ligger onekligen antagandet, att en kvalitetsförskjutning av även städernas rätt avsetts.⁶⁾ Om den förmodan angående innebörden av vissa donationsjordsupplåtelser, för

---

1) Jfr innebörden av donationen av skattegården Amunderyd enligt det föregående. Jfr även formuleringen av bördsrättsförsäljningar från kronan enligt 1582 års bördsrättsplakat: ”njuta, bruka och behålla till evärdlig ägo” (*J. E. Almquist*, Om ärftlig besittningsrätt till jord före det sjuttonde seklets slut, Uppsala 1929, s. 107).

2) Författningen är tryckt hos bl. a. *Olsson-Kaijser*, a. a., s. 72 f.

3) A. a., s. 24 o. 94.

4) A. a., s. 206 f.

5) *Prawitz*, a. a., s. 13 o. 15, *Olsson-Kaijser*, a. a., s. 72 o. 75 f, *Nils Nilsson-Sijernquist*, Riksdagen och kronans fasta egendom, Lund, 1950, s. 22.

6) Jfr här även *Lagerroth*, Indelnings- och grundskatteväsendets avveckling, Malmö 1927, s. 81 f.

vilken ovan givits uttryck, är riktig, har denna förändring tydligen i vissa fall kunnat ske från samma rättsliga utgångsläge som i fråga om skattejorden.

Städerna anses i nutiden inneha sina donationsjordar med äganderätt eller ständig besittningsrätt.¹⁾ Skillnaden mellan dessa båda rättstitlar torde emellertid i verkligheten vara obetydlig.²⁾ Vad särskilt angår Brättehemmanen, böra dessa i enlighet med Kammarkollegii uppfattning anses innehavas av Vänersborg med äganderätt. Denna är dock belastad med vissa inskränkningar ifråga om ändamål och disposition.³⁾

I 77 § av 1809 års regeringsform stadgas bl. a., att de menigheter, som efter dittills gällande författningar inneha eller nyttja kronans lägenheter, ”må njuta laglig rätt därå till godo”. Därmed har åsyftats att gentemot riksdagen, som enligt paragrafen äger föreskriva grunder för förvaltningen av kronojord, säkerställa vissa redan före 1809 upplåtna rättigheter till sådan jord.⁴⁾ För upphävande av dylika rättigheter — i den mån desamma äro av ständig natur — kräves grundlagsändring.⁵⁾

Enligt 114 § regeringsformen skola ”de forna riksståndens privilegier, förmåner, rättigheter och friheter — — —, där de ej ägt oskiljaktigt sammanhang med den stånden förut tillkommande representationsrätt, och således med denna upphört, fortfarande gälla”. Frågan huruvida till dessa ståndsprivilegier skola räknas jämväl städernas privilegier, har varit föremål för omfattande ut-

1) *Prawitz*, a. a., s. 15, *Olsson-Kaijser*, a. a., s. 75. Undantag härifrån torde dock få göras för sådana jordar, som efter 1789 upplåtits på behaglig tid, (*Kammarkollegium*, a. a., s. 24).

2) *Kammarkollegium*, a. a., s. 94.

3) Fortfarande kräves Kungl. Maj:ts tillstånd för staden till avhändelse av donationsjord; tillstånd plägar meddelas bl. a. under föreskrift att inflytande köpeskillingar skola tillföras en särskild fond, som förvaltas av drättselkammaren jämte en av länsstyrelsen utsedd person (Kungl. brev den 20 september 1919); undantag från dessa bestämmelser bör i princip göras för skattegården Amunderyd (se ovan); detta undantag har emellertid knappast någon praktisk betydelse på grund av svårigheten att fastställa belägenheten av denna gårds ägor.

4) *Malmgren*, Sveriges grundlag, Stockholm 1951, s. 83, *Nilsson-Stjernquist*, a. a., s. 127 ff.

5) Jfr *Malmgren*, a. a., s. 84 f.

redningar. Nothin har kommit till den slutsatsen, att så ej är förhållandet, mellan Sundberg hävdar den motsatta åsikten. Sundbergs mening delas av Malmgren, Nilsson-Stjernquist och Olsson-Kaijser.¹⁾ Det skydd, som enligt ifrågavarande bestämmelse förlänas ståndsprivilegierna, innebär (efter representationsreformen 1866) att ändring eller upphävande av desamma ej må ske utan genom Konungens och riksdagens sammanstående beslut jämte bifall av adels- resp. kyrkomöte ifråga om adelns och prästerskapets privilegier. Grundlagsskydd i den meningen, att ändring eller upphävande av privilegierna kräver grundlagsändring, har alltså ej givits. I fråga om städernas privilegier innebär stadgandet endast, att dessa undantagas området för Konungens uteslutande lagstiftningsmakt.

I fråga om städernas rätt till sådana donationsjordar, vilka innehas med nyttjanderätt och till vilka äganderätten alltså kvarligger hos kronan, synes Nilsson-Stjernquist anse, att såväl 77 som 114 §§ äro i princip tillämpliga. Dock anser han rimligt, att 114 § i dess egenskap av specialstadgande tillerkännes vitsord framför de generella bestämmelserna i 77 §.²⁾ Denna tolkning medför emellertid för städernas del uppenbarligen ett skydd av lägre valör ifråga om nämnda donationsjordar. Malmgren hänför städer med donationsjordar till de menigheter, som omfattas av stadgandet i 77 §.³⁾ Med denna tolkning skulle alltså städernas privilegier i allmänhet åtnjuta skydd enligt 114 § men ifråga om nu berörda donationsjordar jämväl enligt 77 §. Härvid uppkommer emellertid den inkonsekvensen, att donationsjordsupplåtelser med nyttjanderätt förlänas starkare skydd än upplåtelser med äganderätt. (För dessa senare kan endast åberopas 114 §). Detta förhållande finner måhända sin förklaring i Kammarkollegii uppgift, att enligt tidigare gängse uppfattning all donationsjord tillhörde kronan och att det först genom kollegii utredning (1898) klarlades, att kronan i en del fall avhänt sig även äganderätten till donationsjord.⁴⁾ Då grundlagarna emellertid som

1) *Nothin*, a. a., s. 157—193, *Sundberg*, Städernas privilegier och § 114 regeringsformen i Svenska stadsförbundets tidskrift 1922, s. 130 ff, *Malmgren*, a. a., s. 118, *Nilsson-Stjernquist*, a. a., s. 131, *Olsson-Kaijser*, a. a., s. 72 o. 75 f.

2) A. a., s. 128 o. 130 f. Se även *Olsson-Kaijser*, a. a., s. 72.

3) A. a., s. 83. Se även *Prawitz*, a. a., s. 15.

4) A. a. s. 94.

bekant skola tolkas efter sin ordalydelse, torde man få räkna med denna inkonsekvens.¹⁾—²⁾

Frånsett Korseberg med Stora Nygårdsängen ligga Brättes gamla ägor samlade i ett komplex sydväst om sjön Vassbottens sydspets. I detta ingår emellertid ej endast de kända donationshemmanen utan även det område, som Brätte innehaft före 1603 års privilegier, och den jord, som staden därefter själv eventuellt kan ha förvärvat, den s. k. odaljorden.³⁾ Då därtill kommer att olika fastighetsbe-teckningar varit i bruk vid skilda tider, föreligga uppenbarligen svå-righeter att särskilja områdena för de donerade hemmanen.⁴⁾

I fastighetsboken för Vänersborg redovisas följande berörda stads-ägor som donationsjord, nämligen n:ris

1 + 2 + 3 + 4	1 mtl litt F Espered
3 A	avstyckning från 1 + etc.
5 + 6 + 7 + 11	1 1/4 mtl litt E Amnered och Brättehaga
7 A	avstyckning från 5 + etc.
7 B	d:o

1) Försåvitt icke den meningen, att 16 § regeringsformen förlämnar grundlags-skydd åt all egendomsrätt, är den riktiga. Se härom bl. a. *Malmgren*, a. a., s. 21 ff, *Sundberg*, Om expropriations-, rekvisitions- och förfoganderätt i Förvalt-ningsrättslig tidskrift 1945, s. 321 ff, *Herlitz*, Svenska statsrättens grunder, Stock-holm 1948, s. 301 ff.

2) Rättsfrågan, som här berörts tämligen utförligt, är ingalunda av enbart teoretiskt intresse. I Nothins utredning berördes bl. a. frågan om eventuell åter-vinning till kronan av städernas donationsjordar (a. a., s. 205 ff); enligt notis i Förvaltningsrättslig tidskrift 1955, s. 182 ff, har chefen för finansdepartemen-tet nyligen tillkallat särskilda sakkunniga för ytterligare utredning i samma frå-gor, som Nothin behandlat; i notisen återgives bl. a. Nothins slutsats: "Med undantag för donationsjordarna eller vissa av dem kunde städerna icke göra anspråk på att några åt dem upplåtna förmåner på grund av sin natur vore orubbliga." (Kurs. här).

3) Säkert är att Brätte redan före år 1590 ägt ett självständigt stadsområde; se *Barck-Holst*, a. a., s. 60, *Hallberg*, a. a., s. 9 ff, *Lundén*: Edsvägen och Brätte, s. 16 ff, 23, o. *Erik B. Lundberg*, Brätte, en arkeologisk-topografisk översikt, i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift 1944, s. 105 ff.

4) Se *Hemgren*, a. a., s. 23, *Stadsfullmäktiges handlingar* rörande disposition av stadens donationsjord, s. 20 (Förste lantmätaren *A. F. Hjorlths* utredning), *Hallberg*, a. a., s. 18 och *Lindedal*, a. a., s. 38 (lantmätaren *Hans H. Lindskog*).

9 + 12	1/8 mtl litt B Grönlid
9 A	avstyckning från 9 + 12
13	1/4 mtl litt A Knutsbol
13 A	avstyckning från 13
13 B	d:o
14	Borgmästarehagen
21 + 23	1/4 mtl Gatan
21 A	avstyckning från 21 + 23
23 B	d:o samt
24	Gamla Båtishagen.

De utgrävda delarna av Brättes tätbebyggelse äro belägna å stads-
ägan n:r 14, vilken därför måste antagas helt eller delvis motsvara
det ovannämnda äldsta stadsområdet. Täckning för uppgiften, att
detta utgör donationsjord i egentlig bemärkelse, finns emellertid en-
ligt den föregående redogörelsen ej.

Med ledning av Kiempenskiölds karta över Vänersborg av år
1699¹⁾ och övriga senare redovisningar av stadsjorden kunna jämväl
följande stadsägor antagas ha ingått i Brättes område, nämligen
n:ris

8 + 17 + 18 + 20 + 22	delar av Skräddarehagen, Kullen och Tegen
18 A	avstyckning från 8 + etc.
20 B	d:o
10	delar av Tegen, Gatan, Kullen, Grönlid samt Amnered och Brättehaga; område för Bergslagsbanan
15	Nya Båtishagen
16 + 19	Tegen samt
16 A	avstyckning från 16 + 19.

¹⁾ En äldre kopia av kartan förvaras å stadsingenjörskontoret i Vänersborg.

I vad mån dessa sistnämnda stadsägor kunna utgöra donationsjord är f. n. ej känt.¹⁾

I fastighetsregistret för Vänersborg redovisas de uppräknade stadsägorna med en sammanlagd areal av c:a 465 hektar. Därav belöper på de i fastighetsboken som donationsjord angivna stadsägorna c:a 426 hektar. Härtill kommer emellertid ytterligare Korseberg med Nygårdsängen, som i förste lantmätaren A. F. Hjorths donationsjordsutredning 1895 upptogs till c:a 98 hektar.²⁾

Enligt fastighetsboken innehaves fortfarande c:a 404 hektar av Brättes stadsjord av Vänersborgs stad.³⁾

Brättejorden är alltså fortfarande till övervägande delen i Vänersborgs stads hand. Det är emellertid länge sedan de i donationsbrevet givna förvaltningsföreskrifterna tillämpats. Skogsmark förvaltas för stadens samfälliga räkning av en särskild skogsnämnd; åker- och betesmark har utarrenderats till enskilda personer.⁴⁾ Utvecklingen har här i stort sett följt samma linjer som i flertalet andra städer och är delvis resultatet av den s. k. arrendeprincipens

---

1) För den intresserade vore otvivelaktigt en forskningsuppgift att söka fastställa de kända donationshemmanens belägenhet; i fastighetsregistret för Vänersborg redovisas åtskilliga lantmåteriförrättningar rörande de uppräknade fastigheterna och i arbetsmaterialet från dessa förrättningar kunna åtskilliga upplysningar vara bevarade. — Rörande speciellt stadsägorna n:r 15 och 24 (Nya resp. Gamla Båtishagen) ha vissa utredningar tidigare skett (Lantmäteristyrelsens d:nr 294/1944 och Advokatfiskalsämbetets vid Kammarkollegium d:nr 5/1944). Enligt dessa borde n:r 15 betraktas som donationsjord men ej n:r 24 (jfr fastighetsbokens redovisning).

2) *Stadsfullmäktiges handlingar* rörande disposition av stadens donationsjord, s. 20—21.

3) Espered var under senare delen av 1600-talet i enskild hand men återgick sedermera till staden (*Corin*, a. a., s. 116 ff).

4) De till jorden hörande fiskevattnen ha av stadens myndigheter ställts till allmänhetens förfogande att nyttjas för sportfiske. Rätten härtill är ej begränsad till stadens egna medborgare och avgift utgår ej, varför genom upplåtelsen närmast synes ha konstituerats en s. k. allemansrätt, vilken alltså har annan innebörd än den i donationsbrevet förutsatta allmänningsrätten mot avgift för borgare i Brätte.

genombrott i början och mitten av 1800-talet.¹⁾ I fråga om skogsvården har ändringen sin grund i särskild lagstiftning.

Tillägg:

Sedan uppsatsen avfattades i augusti 1955, har motion väckts i Riksdagens andra kammare (n:r 39/1956) om upphävande av 114 § Regeringsformen. Vidare har den av Kungl. Maj:t år 1950 tillsatta donationsjordsutredningen i början av år 1956 avgivit ett betänkande om städernas donationsjord (SOU 1956:7). I detta märkes särskilt, att utredningen anslutit sig till den meningen, att Kungl. Maj:t och kronan år 1789 för all tid frånsagt sig rätten att återtaga den donerade jorden (s. 64). Utredningen föreslår antagande av en så lydande lag: "Beträffande den till städerna av kronan donerade jord skall — även i de fall då detta icke följer av bestämmelserna i donationsurkund — så anses såsom hade jorden tillfallit staden med äganderätt och rätt för staden att utan särskilt bemyndigande avhända sig densamma".²⁾

WALDEMAR ÅSTRÖM.

Bilaga.

Privilegium för Brätte Stadh
L:S. Gifwidt uthi Stockholm den 4.
Januarij Åhr 1620.

Wij Gustaf Adolph. Göre wetterligitt att effter dett Rumett och stället der Brätte Stadh är begynt och funderet en serdeles beqwem och Lägghigh Ortt är, måst för alle dhe torfftige Lägenheter skull som dem kan behöfwe, och wij och gerna såge at den så wäl som andre Städer I Rijkedh motte tillwäxa, och särdeles

¹⁾ Se härom närmare *Herlitz*, Svensk stadsförvaltning på 1830-talet, s. 208 ff. Av lantmätaren *Hans H. Lindsöks* beskrivning över Vänersborg av år 1787, varav extrakt är infört hos *Lindedal*, a. a., s. 37 ff, framgår, att Stora Espered och Amunderyd redan då brukades av "Landtbönder" mot avgift till staden. Se även *Hemgren*, a. a., s. 23, och *Bergström*, a. a., s. 9.

²⁾ Jfr. s. 19, not. ²⁾.

med handell och wandell förmehras, effter som och förhoppligitt är med tiden skall skeep kunna när dess Inwånare medh särdeles privilegier frijheter och andre flere wilkor och lägenheter såsom andre wåre Städer I Rijkedh försedde och försörgde blifwe. Derföre hafwe wij af synnerligh gunst och nådig affection som wij till förb:te Stadz Inwånare icke mindre än till alle andre wåre Undersåtar i alla motto drage, så wäl som och för deras ödhmiuke bön och ansökingh skulldh nådeligen låthett oss behaga dem medh effer:ne privilegier att benåde. Först wele wij här medh hafwe samptychtt och confirmeret Brätte Stadh dhe Crone gårdar, som /: Cristeligh och höglofligh hoos Gudh i Åminnelse :/ wår Salige Käre Her Fader Konungh Carl: dem till Utrymme, Mulbete och fiskewatn med sitt konnungzlige bref effterlåtet till Ewårdeligh ägendum effter brefzens lydelsse att beholle som äre Amunderydh Gunners-torp och Wässände doch så att dhe der aff skole Åhrligen utgöre Penning:r 18 Richsd:. Dernest efter för:de gårdar liggia för när inn på Staden så att borgarne der Staden tillwäxer och förmehres icke effter Tarfwen Uthrymme, Wedhhygge eller andre Commoditeter hafwe kunne, derföre hafwe wij högb:te wår S: Her Faders lägenheter i så motto ökt och förbättradt, at de och den Skattegården, som nest Staden är belägen Amunderydh b:dh till Stadzens ägor måga niuta och beholla, derh så at dhe äganden till Skattegården Arfs och byrdes rätten förnöja och betala. I lijka motto ochså en Cronogårdh store Afferidh b:dh med sampt et Cronetårp Korssberga b:dh der af dhe Åhrligen skole Utgöra 16 Rdl:. Och skole fördenskull för:te Lägenheter medh utmark åker, engh, skogh, mark, strömmar qwarner, fiskewatn och andre till-ägor, som wij dem härmed privilegiere icke som här till mång annorstädes i Rijket skedt är, till någre priwatz Perssoners nyto använde och häfdade blifwe, Uthan till Stadzens gemene, bäste förkofring och förbättringh, I så motto at dhe som willia nyttia Stadzens Uthmarkerz fåbete, wedehygge fiskerij åkerbruk, att de åhrligen gifwe för hwart nööth en viss lego i Peng:r Så och accordera medh Staden, om ett wist at gifwa för dedh andre brukedh effter som dett är stoort eller nyttigdt till, Och der någen effterlåtes at taga Wreter och täppor in på Stadzens Utmark, att dedh blifwer i Stadzens tenckebook inskrifwedh, och wreetens läglighet bredd och längd förteknad, och at der af Åhrligen göres skatt och rättighet till Staden. Och hwar på förb:te Ägor, Strömmar funnos antera Miöl, Sågeqwarnar, hambrar ålefiske kunne sättias uthij, att dhe måge uthi lijka motto under wisse conditioner Utfåes wisse Borgare att byggias och ded der aff görs kommer menige Staden till bästa. Till det 3:e Så gifwer wij dem macht och tillstånd, att de efr: denne dagh Sweriges Stadz Lagh niuta och bruka måge, der effter Borgemestere och Rådhmän wälia, så och andre Embeten effter

tarffwen tillsättia, så som och Uti alle förefallande saker effter Stadzlag döma och ransaka, handell och wandel sijn emellan och med andre drijfwä, doch der hoos serdeles i acht hafwandes, att wår Köphandels ordinantie icke öfwerträdes. Till det fierde, Effter de och framdeles alltijdh som brukeligt är, deras fälta dommar så wäl som och contracter, fullmacher Pass och andre certificatier moste der så behöfwes medh Stadzens insegle bekräfta derföre gifwe wij dem till Stadzmerke dedh de uthi deras Stadz Signete föhra och bruka måge, Nembligen en Strömmande Forss, som emellan tu bergh faller och flyter, effter som sielfwe afritningen Utwijser. Till det 5:te skall dem och fritt och effterlåtedt wara at dhe iemte Göteborgzboor, och andre alle wåre Städer i Wästergötlandh, Upå daal och annorstädes medh alla frija marknadz Platzer, och eliest allestädes handle och wandle måge förb:de wår ordinantie och andre wåre Städers särdeles gifne privilegier Uthan skade och förfångh. Till dett Siette effterlåthe wij dem och at dhe Ährligen om Mathius messa om hösten en egen marknad wedh Amule Backe i Tijssbo härad för sig holla måge, förutan den marknaden som der sammastädes om Påfwelssmesso holles och aff andre besökies. Till det siunde. Effter de här till dagz ingen egen kyrkio herde hafft hafwer, derföre så hafwe wij dem effterlåtedt, at den som nu uthi Wassendhe Sochn Kyrkioherde är, eller framdeles kan till ordnes skall, ochså her effter deras Prest wara och blifwa, Och på dedh han sig deste bättre der uthi må kunna bestå, Så skall han icke deste mindre Wässende Kyrkia som en annexam der under beholla, så at han af Staden och Sochnen sitt uppehälle må hafwa och bekomma, och sedan så mycket lättare en Caplan kunna holla. Hwilke alla företalde privilegier och frijheter wij oss och nu alltijdh wele wele förbohollendh hafwe, effter som tijderne wårt wälbehagh och förb:te wåre undersåters tarfwer och lägenheter kunne lyda och medgifwa, till att förendra, förbättra och förminska. Till det sidste, Så tage wij och etc etc etc etc. actum ut supra.

Rätt avskrivet ur i riksarkivet förvarat riksregistratur för år 1620, intygas

Stockholm, Riksarkivet den 30 sept. 1953

Ex officio

H. APPELGREN
Registrator

Några anteckningar om förhållandena i Vassända församling under 1700-talet.

Det fanns på 1700-talet en prästman i Vassända församling, vars namn var Torstan J. Wassenius. Utan att ha tillgång till några mera utförliga upplysningar om hans person kan man konstatera med ledning av hans författarskap, att det här utan tvivel är fråga om en märklig personlighet — en föregångsman inom ett alldeles speciellt område.¹⁾

Kyrkoherde Wassenius' ur eftervärldens synpunkt mest värdefulla insatser ha gjorts inom befolkningsstatistiken, och bakom hans siffror och tabeller över folkmängdens förändringar inom församlingen skymtar ett rikt och levande intresse för församlingsbornas förhållanden.

När man skall bedöma Wassenius' demografiska författarskap, måste man hålla i minnet, att hans debut på detta område gjordes redan innan Svenska Tabellverket startat sin verksamhet, vilket som bekant skedde år 1749. Sagda år genomfördes också i Sverige den första verkligt ordnade folkräkningen i världen. Den tabellkommission, som då började arbeta — med de båda astronomerna Pehr Elvius och Pehr Wilhelm Wargentín som drivande krafter — utgör en första början till det som sedermera har utvecklats till ett stat-

---

¹⁾ Wassenius omnämnes i Gustaf Lundéns "Det forna Vassända-Naglum och Brätte stad" sid. 51 och 241.

Enligt Lundén föddes Wassenius å Mankärr år 1693 och dog den 5 oktober 1765, drabbad av ett hastigt slaganfall på väg till gudstjänst i kyrkan. Lundén talar i sitt ovan anförda arbete om Wassenius som komminister, medan denne i Vetenskapsakademiens handlingar har titeln kyrkoherde; förf. har i föreliggande uppsats använt den senare titeln utan att fördenskull vilja ta ställning till vilken som är den rätta.

Wassenius beskrivs av Lundén som "en för sin tid lärd man, intresserad bl. a. även för bygdens fornminnen och historia". Om hans författarskap säger Lundén, att han från trycket utgav ett flertal avhandlingar i skilda spörsmål, dock utan att särskilt nämna Wassenius' insatser inom befolkningsstatistiken.

ligt ämbetsverk, som huvudsakligen sysslar med befolkningsstatistik, nämligen Statistiska Centralbyrån.

Källmaterialet för den befolkningsstatistik, som började organiseras i Sverige vid 1700-talets mitt, hämtades från de kyrkoböcker, vilka prästerskapet enligt bestämmelserna i 1686 års kyrkolag voro skyldiga att föra. Det är därför inte ägnat att förvåna, att en för sin församling intresserad prästman som Wassenius sysslade med befolkningsstatistiskt författarskap.

I en liten uppsats, som utkom från trycket år 1762 — kallad "Förteckning På Födda Barn, Vigda Brude-par och Döda Människor, uti Wassenda Församling vid Venersborg, på de 40 sistledna åren" — skriver kyrkoherde Wassenius bland annat följande¹⁾.

År 1746, då Wassenius varit präst i Vassända i 25 år, inlämnade han till stiftets dåvarande biskop, doktor Daniel Juslenius, några anmärkningar om församlingens tillväxt och folkökning genom födda och vigda samt avtagande genom döda under den tid han verkat i församlingen. Dessa "anmärkningar", som Wassenius blygsamt kallar sina statistiska uppgifter, vidarebefordrades av biskop Juslenius till högre ort och infördes efter hand i Kungl. Vetenskapsakademiens handlingar²⁾. Det senare skedde, utan att Wassenius blivit underrättad därom i förväg, varför han med all sannolikhet blev både förvånad och glad över den ära, som vederfarits honom i och med att hans "anmärkningar" blivit tryckta. Wassenius meddelar vidare, att dessa hans första statistiska skildringar blivit "af höga Öfverheten nådigt ansedde". Att så blev fallet är ingalunda ägnat att förvåna, eftersom de framlades vid en tid, då den svenska befolkningsstatistiken ännu befann sig i sitt vardande. Som praktiskt exempel på vad kyrkoböckernas uppgifter kunde användas till efter bearbetning, hade Wassenius första lilla uppsats otvivelaktigt stor betydelse.

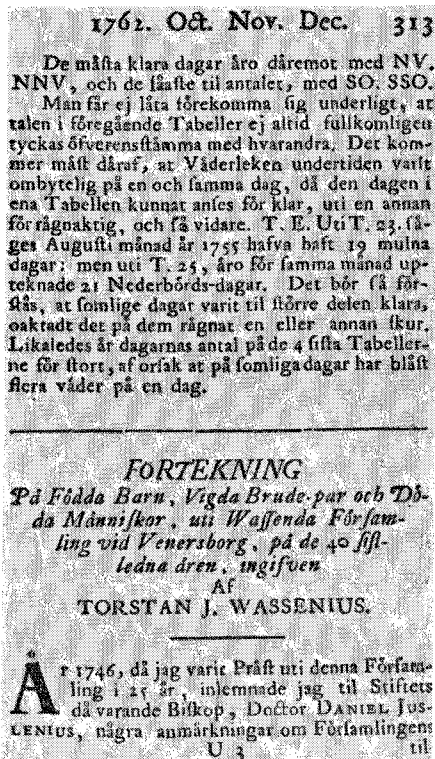
Parentetiskt kan nämnas, att Kungl. Vetenskapsakademien, i vars skriftserie Wassenius' båda befolkningsstatistiska arbeten blevo

---

¹⁾ Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar För År 1762 Vol. XXIII sid. 313 ff.

²⁾ Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens Handlingar För År 1747 Vol. VIII sid. 261 ff.

publicerade, hade börjat sin verksamhet den 2 juni 1739, och bland initiativtagarna funnos några av tidens bemärkta män: Linné, Alströmer och Celsius. Bland medarbetarna i 1747 års handlingar

DEN AKTUELLA SIDAN I VETENSKAPSAKADEMIENS HANDLINGAR
FRÅN ÅR 1762 MED INLEDNINGEN TILL WASSENIUS' UPPSATS.
(Förminskad storlek.)

— i vilka Wassenius' första uppsats blev återgiven — återfinner man flera representanter för frihetstidens intellektuella elit, bl. a. Linné, Triewald och Hårleman. Den sistnämnde var som bekant arkitekt, upphovsman till 1754 års residensbyggnad i Vänersborg.

Wassenius konstaterar i fortsättningen i sin skrift, att femton år hade gått, sedan han offentliggjorde sina första statistiska upp-

gifter år 1746, vilka omfattade tiden 1721—1745. Eftersom hans krafter voro i avtagande, trodde han sig inte hinna fram till ytterligare tjugofem år räknat från 1746, varför han nöjde sig med att sammanställa uppgifter från 1721 till 1761. För att, som han säger, ”undfly vidlyftighet”, samlas uppgifterna i femårsperioder. Motiveringen för detta tillvägagångssätt kan vara av intresse att studera. Wassenius säger bland annat: ”Ty det ena året kan händelsevis vara nog skiljaktigt ifrån det andra, hvad antalet af födda och döda uti en liten Församling angår: men när några de närmaste åren läggas tilsamman, ärsätter det ena årets öfverskott det andras brist, så at summorna falla jämnare, och visa renare ordning uti Folkhopens tilväxt.” En iakttagelse, som är lika korrekt som skarp-sinnigt formulerad.

I sin lilla skrift lämnar Wassenius uppgift om antalet födda barn, ingångna äktenskap och antalet döda, fördelade dels med hänsyn till kön och civilstånd och dels med hänsyn till åldern vid dödstillfället.

Framställningen kompletteras vidare med en rad anmärkningar, i vilka Wassenius lämnar intressanta upplysningar om förhållandena i församlingen, och till dessa återkommer förf. längre fram.

Studerar man tabellen över födda barn, finner man, att hela antalet levande födda uppgick till 2.692 under den 40-årsperiod, som Wassenius' undersökning omspannar. Av dessa utgjordes 1.356 av pojkar och 1.336 av flickor. Antalet utomäktenskapliga barn var mycket ringa, endast 41, d. v. s. ungefär 1,5 % av hela antalet. Som jämförelse kan nämnas, att i våra dagar utgör antalet utomäktenskapliga barn 9 à 10 % av hela antalet levande födda i Sverige.

Giftermålsfrekvensen i Vassända församling förefaller ha varit relativt hög under den del av 1700-talet, som Wassenius' undersökning omfattar. Antalet ingångna ”Hjonelag” — för att citera den ålderdomliga termen — utgjorde sammanlagt 664 under tiden 1721—1761. Under samma period upplöstes 612 äktenskap genom döden.

De av Wassenius upprättade dödlighetstabellerna erbjuda även åtskilligt av intresse. Vad först beträffar sammanställningen av döda efter kön och civilstånd finner man där, att av 2.194 döda ha 1.093 varit män och 1.101 kvinnor. Eftersom man inte vet något

om fördelningen av män respektive kvinnor inom befolkningen, säga dessa tal inte så mycket. Det förefaller dock ha rått balans inom populationen; möjligen kan det ha funnits ett mindre kvinnoöverskott.

En faktor, som man får hålla i minnet vid demografiska analyser av gångna tider, är det aktuella utrikespolitiska läget. Den tidrymd, som Wassenius' undersökning omfattar, utgjorde i stort sett en fredsperiod i Sveriges historia. Krigshandlingarna inskränkte sig till det ryska kriget 1741—42 och det s. k. pommerska kriget 1757—62. Verkningarna av det sistnämnda kriget faller delvis utanför den aktuella undersökningsperioden — vilken, som redan tidigare nämnts, sträcker sig fram till 1761 —, men det kan framhållas, att mycket höga dödlighetssiffror förekomma under femårsperioden 1741—45. Sambandet mellan de senare och det ryska kriget är påtagligt.

Vad som eljest frapperar vid en granskning av Wassenius' sammanställningar över dödligheten i församlingen, är den höga barnadödligheten. Födelseetalen lågo ju i regel mycket högt i forna tider, men de stora årskullar man då hade decimerades snabbt genom den omfattande dödligheten under barnens första levnadsår. Spädbarnsdödligheten var skrämmande stor, och man får en realistisk uppfattning om dess verkningar, när man finner, att av 2.194 döda inte mindre än 963 dogo före fyllda 10 år, d. v. s. cirka 43 %. Det hade här varit av mycket stort värde, om Wassenius hade redovisat något mer detaljerade siffror, t. ex. dödligheten fram till 1 år, mellan 1 och 5 år samt mellan 5 och 10 år, varigenom man klarare hade kunnat se den faktiska spädbarnsdödlighetens omfattning. Som materialet nu presenteras synes man endast kunna göra det antagandet, att flertalet av de barn som dött sannolikt inte överlevt de fem första levnadsåren.

Enligt den populära uppfattningen skall ju tillståndet i Sverige ha varit mer än miserabelt vid Karl XII:s död 1718: fattigdom och elände, en skriande brist på folk i de produktiva åldrarna; kvar skulle endast ha funnits barn, kvinnor och åldringar. Att dessa föreställningar äro överdrivna och i flera avseenden sakna verklighetsunderlag har gång efter annan påvisats av forskare, som sysslat med utvecklingen under årtiondena efter Karl XII:s död.

Med ledning av Wassenius' tabeller över dödligheten, framför allt den där de döda redovisas med hänsyn till åldern vid dödstillfället, finner man, att den folkliga traditionens uppfattning i berörda frågor inte får något stöd i de uppgifter, som kunna hämtas ur den tillgängliga befolkningsstatistiken från Vassända.

Under femårsperioden 1756—60 dogo i Vassända församling 23 personer, som voro mellan 70 och 80 år gamla, 14 som voro mellan 80 och 90 år, och 2 som hade uppnått 90 års ålder. Det innebär, att ifrågavarande personer skulle ha varit i åldrarna mellan 25 och 35 år — flertalet av dem i varje fall — vid Karl XII:s död. Jämför man dessa uppgifter med motsvarande från seklets början finner man, att under perioden 1726—30 dogo 16 personer, som voro mellan 70 och 80 år gamla, 12 som voro mellan 80 och 90 år, och inte mindre än 11, som uppnått 90 års ålder. Antalet döda över 70 år har sålunda under båda de nämnda perioderna varit sammanlagt 39. Eftersom församlingens numerär ökat från den första perioden till den sista med i runt tal 28 %, synes man med fog kunna anta, att dödligheten har minskat eller, omvänt uttryckt, att livslängden har ökat.

Vad man här har kunnat konstatera på grundval av detta begränsade material stämmer för övrigt med vad man eljest vet om befolkningsutvecklingen under 1700-talet: medellivslängden ökade efter hand men uppgick det oaktat inte till 40 år vid århundradets slut. Numera utgör den som bekant omkring 70 år — som synes en högst avsevärd skillnad.

De "anmärkningar", som Wassenius har fogat till sina statistiska uppgifter, inleder han med följande ord:

"At uti denna lilla Wassenda Församling, som består allenast af 44 mantal, på sistledna 40 år, blifvit til verlden födde, til 2818, och däribland med lif 2692 själar: så at om man vil dela och beräkna lika och jämnt til alla åren, blifva 70 Barn i genom til hvart år, och af de lefvande födda 67 til hvart; och ändå några öfver."

Under den tid Wassenius verkat i församlingen, har dennas folk-mängd ökat mycket kraftigt, från knappt 1.600 personer år 1721 till 2.121 personer 40 år senare. Denna storartade folkökning är — vilket också Wassenius med all rätt framhåller — i huvudsak resultatet av födelseöverskottet inom församlingen; inflyttnings-

överskottet är tämligen obetydligt. Födelseöverskottet anger Wassenius till 498 personer, och därav följer att inflyttningsöverskottet inte uppgått till mer än 25 à 30 personer. Det tyder på att landsbygdsbefolkningen varit påtagligt stationär under 1700-talet — i varje fall om man skall döma efter förhållandena i Vassända.

Som redan tidigare nämnts var antalet utomäktenskapliga barn mycket ringa i relation till det totala antalet födda barn. Att man vid denna tid såg mycket strängt på hithörande problem framgår av Wassenius' kommentar: "At på de sista 20 åren af förenämnda tid, sedan plikt-pallen afskaffades, hafva 30 oäkta barn blifvit födda, och således nästan 3 gånger så många, som på de näst föregående 20 åren, då dessas antal var allenast 11 st."

Wassenius berättar vidare, att av 39 tvillingpar, som blifvit födda under hans 40 år i församlingen, voro endast 6 par alltjämt i livet. Som en kuriositet meddelar han, att det två gånger har hänt, att båda tvillingarna avlidit på en och samma dag.

Beträffande dödligheten konstaterar Wassenius, att 1742 varit det svåraste av de år han tjänstgjort i församlingen, då inte mindre än 108 personer avledo. Det lägsta antalet döda noterades 1728 med endast 29 dödsfall. Att dödligheten var ovanligt stor just 1742 kan sannolikt sättas i samband med det ryska kriget 1741—42 och de återverkningar, som detta gav upphov till.

Wassenius har även gjort en sammanställning över vilka orsaker, som vållat döden i de olika fallen. I denna tablå dominera givetvis sjukdomar av skilda slag, främst barnsjukdomar, därefter i storleksordning kommer "Bröst-sjuka och Lung-sot", d. v. s. tbc, och sedan följa en lång rad epidemiska sjukdomar. Anledningen till att de sistnämnda krävde så stor tribut i form av människoliv kan tillskrivas både den låga hygieniska standarden och de små möjligheter man hade att effektivt taga hand om och vårda dem, som redan insjuknat.

Det är självfallet inte blott sjukdomar som kunna vålla döden utan även olyckshändelser och liknande ting. Man finner sålunda, att 40 personer ha drunknat, med andra ord i genomsnitt en varje år. Antalet är onekligen stort, och det troliga är väl, att de drunknade varit sjömän, som omkommit vid fartygshaverier på Väneren. Med all sannolikhet har ett inte ringa antal personer hemmahörande

i Vassända deltagit i sjöfarten på Väneren och i timmerflottningen i Göta älv — två vid denna tid mycket riskfyllda verksamhetsområden —, och det är förmodligen detta, som avspeglas i Wassenius' statistik.

De som nu klaga över tidens ondska och den ökade våldsmentaliteten kan upplysas om, att tillståndet ingalunda synes ha varit bättre för något hundratal år sedan. Därom vittnar följande rubrik i Wassenius' tabell: "Slagne til döds af människor — 3". Den effektivitet, med vilken rättsväsendet arbetade, talar också sitt tysta språk: "Lidit döds-straff — 2".

Tre personer hade — för att citera Wassenius — blivit "Slagne til döds af kreatur". De närmare omständigheterna kring dessa olyckshändelser voro följande:

"1) En Nämndeman, som af en Hästs hastiga pålöpande med et järnlass vardt så svåra stött i sidan, att han däraf dödde.

2) En Man, som af en Tjur, den han från marknaden skulle hemleda, blef så slängd och kastad, at han satte lifvet til.

Och 3) en Hustru, som af en Tupps eller Hanes huggande i högra knäet bereddes til at komma härifrån."

Den skildring, som lämnats i det föregående av Wassenius' lilla uppsats från år 1762, har syftat till att öka kunskaperna om livet i Vänersborgs grannkommun Vassända under gången tid. Eftervärlden har stor anledning att vara kyrkoherde Torstan J. Wassenius tacksam för att han under sin långa tjänstgöring i Vassända församling samlade och lät till trycket befordra de statistiska uppgifter, vilka här refererats och kommenterats. Genom dessa har det blivit möjligt att få en bild — låt vara begränsad och i mångt och mycket ofullständig — av förhållandena i en landsbygdsförsamling i frihetstidens Sverige.

Tyvärr veta vi mycket litet om mannen bakom verket, författaren till den befolkningsstatistik från Vassända, som här har presenterats. Så mycket torde dock kunna sägas, att kyrkoherde Torstan J. Wassenius synes ha varit en god representant för det tidevarv, som ibland kallas Sveriges vetenskapliga storhetstid.

NILS PÄRUD.

Vänersborgs Söners Gille 50 År.*)

När jag nu går att för gillebröderna och tillstädeskomna gäster skildra Vänersborgs Söners Gillens historia under de gångna 50 åren, har jag den stora förmånen av en fyllig och mycket välskriven skildring av de 25 första åren. Den bär Elov Nordéns signatur och är införd i Gilllets minnesskrift år 1930. Men han hade i sin tur Halvord Lydells och Hjalmar Lindedals utomordentligt utförliga protokoll och årsberättelser att ösa ur, vilket förhållande på intet sätt förringar Elovs insats, ty han har på ett utmärkt sätt sammanställt och levandegjort gilletts tillkomst och utveckling. För de följande åren saknas tyvärr delvis protokoll, och den främsta källan utgöres av de på senare tid allt utförligare styrelseberättelserna. I stor utsträckning får de personliga hågkomsterna av denna tid bilda underlag för historieskrivningen.

I slutet av 1890-talet fanns i Vänersborg en informell sammanlutning, som av medlemmarna kallades "Vänersborgspojkarna". Så småningom blev det en institution, att man — hemmavarande och hitresta —, sedan hemmanplikterna vederbörligen uppfyllts, samlades till ett festligt samkväm på Stadshotellet någon av juldagarna. Så fällde — enligt Halvord Lydell — stadskassören Ferdinand Hallberg tredjedag jul 1904 de förlösande stiftelseorden: "Tänk om vi vänersborgspojkar kunde träffas var jul!" Det var i "ett större sällskap af inom staden Wenersborgs kommun födde män, däribland sådana som under julen vistades i fäderne-staden". Som alltid, då något skall ske, tillsattes en kommitté, bestående av Hallberg, sparbankskassören Hjalmar Lindedal, direktören Edwin Anderson och privatläraren Halvord Lydell, som blevo Gilllets stiftare. Dessa fyra sammanträdde strax före jul 1905 tillsammans med lasarettssysslomannen Gabriel Ljung, underlöjtnanten Gustaf Carlberg och juris studeranden Bertel Hallberg, varvid uppgjordes följande förslag till stadgar för den blivande föreningen:

---

*) Förste åldermannens högtidstal vid jubileumsstämman annandag jul 1955.

Stadgar för Wenersborgs Söners Gille.

§ 1.

Gilletts *ändamål* är

att bereda inom och utom Wenersborgs stad boende medlemmar tillfälle att sammanträffa;

att för den skull anordna sammanträde med festligt samkväm eller utflykt två gånger årligen, nämligen dels annandag jul, dels vid midsommartiden;

att i ideala syften verka för staden Wenersborgs väl, dock utan att gillet som sådant direkt ingriper i kommunalpolitiken;

och att samarbeta för gillesmedlemmarnes bästa.

§ 2.

Medlemskap inom gillet kan erhållas af hvarje inom Wenersborgs kommun född, välfrejdad man efter anmälan hos styrelsen.

Till *hedersledamöter* kunna på förslag af styrelsen väljas personer inom eller utom gillet, hvilka gjort sig särskildt förtjenta om staden eller gillet.

Medlem, som på ett eller annat sätt nedsätter gilletts anseende, må ur gillet uteslutas.

§ 3.

Årsafgiften, tre (3) kronor, erlægges till kassören under årets lopp, inom juni månads utgång.

Hedersledamot betalar ingen afgift.

Medlem, som på en gång betalar minst femtio (50) kronor, är från vidare årsafgifter befriad.

§ 4.

Gilletts angelägenheter handhafvas utan arvode af en *styrelse*, som består af fem personer, bland dessa ordföranden, en sekreterare, en kassör och en anordnare, hvilka alla *väljas af gillet* vid årssammanträdet, annandag jul.

Ordföranden väljes af gillet hvarje år.

De öfriga väljas för fyra år i sänder, skolande dock valet första gången ske så, att en ledamot afgår vid slutet af hvarje bland åren 1906, 1907, 1908 och 1909.

Alla val ske med acklamation, såvida ej slutet omröstning fordras af en af medlemmarne.

För beslutsmessighet fordras, att tre ledamöter af styrelsen äro närvarande.

Styrelsen öfvervakar *räkenskapernas förande* och är *gemensamt ansvarig* för medlen.

Arbetsåret är kalenderår. Inom februari månads utgång hvarje år skola det gångna årets räkenskaper vara afslutade och aflemnade till af gillet utsedda *tvenne revisorer*, som utan arvode inom fjorton dagar skola däröfver avlemnna berättelse. Denna berättelse föredrages vid gilletts årssammanträde annandag jul.

§ 5.

Uppstå förhållanden, som föranleda gillet *upplösning*, skall därför fordras en majoritet af två tredjedelar af gillet å decembremötet närvarande medlemmar.

Kvarvarande medel skola i så fall öfverlämnas för allmännyttigt eller välgörande ändamål inom Wenersborg.

§ 6.

Ändring af dessa stadgar eller *tillägg* därtill må föredragas endast vid sammanträdet i december.

Tredjedag jul den 27 december 1905 sammanträdde så efter högtidlig kallelse 24 välborne vänersborgare å Stadshotellet under ordförandeskap av Hallberg och med Lydell som sekreterare. Man beslöt bilda "Vänersborgs Söners Gille". Stadgeförslaget antogs utan vidare, dock med det tillägget — på förslag av löjtnanten Hjalmar Bylund —, att en inträdesavgift av 1 krona skulle erläggas av varje nytillträdande medlem. Till gillet första styrelse valdes Hallberg, ordförande, Lydell, sekreterare, Lindedal, kassör, Anderson, tillsvidare utan funktion (han synes först 1908 ha blivit vice ordförande), och riksbankstjänstemannen Anders Hallberg, anordnare. Vid sammanträdet föreslog ingenjören Axel Törnros, att medlemmarna skulle till Gillets samkväm kunna inbjuda "hvar och en sådana goda vänner från annan ort, som såsom gäster befunne sig hos dem". Häremot restes av löjtnanten Ole Presto sådant motstånd — han förmenade, att sådant skulle "förrycka gillesammanskommarnas afsedda karakter" —, att frågan bordlades. Efter sammanträdet blev det festligt samkväm med supé och både allvarliga och mera humoristiska tal. Till den animerade stämningen bidrog enligt protokollet källarmästare C. J. Anderssons "utmärkta anordningar, såväl beträffande supén som i den med svenska flaggor och stadens vapen prydda salen". — Jag har velat utförligt dröja vid detta gillet konstituerande sammanträde för att i minnet återkalla tillfället hos den i dag närvarande ende¹⁾ av de två kvarlevande, som bevistade den första gillestämman.

Gästfrågan togs åter upp vid den första högtidsstämman annandag jul 1906. Då var inte Presto närvarande, och man beslöt enhälligt, att gillemedlemmarna skulle till gillet samkväm var och en

1) Kammarherre Fredrik af Sandeberg.

få inbjuda "sådana manliga personer, som såsom gäster befinna sig hos dem under julen". Och så har sedan dess förblivit. — Vid stämman upptogs till behandling ett förslag av en gillebroder — Axel F. Ericsson i Newcastle-upon-Tyne —, att gillet skulle så ombildas, att även inom Vänersborg födda kvinnor skulle kunna kallas till medlemmar. Det blev en längre diskussion, under vilken gillebröderna C. A. Ryding och J. V. Carlsson, den senare förmående att "motsatsen innebure ett tillbakasättande av kvinnan", understödde förslaget, medan bröderna Edwin Anderson och Amandus Hultén uppträdde emot detsamma, "andragande en del praktiska skäl", och brodern Per Engström förklarade, "att kvinnorna hade sina egna områden att verka på" och att således om ett tillbakasättande ej kunde bli tal. Frågan bordlades, och vid högtidsstämman 1907 beslöts — gudskelov! — enhälligt att avslå förslaget, därvid dock — på riddersmannen Lindedals förslag — det blev till protokollet antecknat, "att åtgärden hvarken fick eller ens kunde betraktas som ett tillbakasättande af kvinnan". — Vid 1906 års stämma väcktes också förslag, "att manliga personer, som ehuru ej födda inom Wenersborg, dock hit inflyttat under sin barndom och hade sina barndomsminnen förknippade med minnet av Wenersborg samt för öfrigt vore särskildt intresserade af vårt samhälle, skulle kunna vinna medlemsskap, dels genom ansökan hos styrelsen, dels genom kallelse". Efter beredning av styrelsen, dit frågan hänvisades, beslöt gillet vid 1907 års högtidsstämma enhälligt, att medlemsskap även skulle kunna erhållas av "manliga personer, som, ehuru ej födda inom Vänersborg, dock hit inflyttat under den tidiga barndomen".

Denna Gillets exklusiva karaktär av sammanslutning mellan "söner av Vänersborg" har bibehållits genom åren. Visserligen har — i samband med stadens inkorporeringar — de som äro födda eller fostrade inom de införlivade områdena beretts möjlighet att av styrelsen inväljas som medlemmar, och väl kan genom beslut år 1935/36 till medlem av gillet, på styrelsens förslag, intagas "sådan välfrejdad man, som under en lång följd av år varit bosatt i Vänersborg och därunder gjort särskilda insatser för staden eller gillet". Men genom den stränga begränsningen av sistnämnda möjlighet till inval, 25 år, har dock bibehållits, vad stiftarna en gång avsett. I

detta sammanhang vill jag citera Nordén i hans krönika vid tiden för stadgeändringen:

Vänersborgs Söners Gille är icke avsett för en liten klick utan är en samlingsplats för alla redliga vänersborgare, oavsett yrke eller politiska åsikter. Såvitt jag kan förstå är det detta, som utgör gilletts berättigande: inom gillet äro vi alla rätt och slätt vänersborgare. Här ger sig den gamla tvistefrågan av sig själv: vem är vänersborgare? Ja, det finns de inom gillet, som inte under några förhållanden vilja erkänna någon annan som vänersborgare, än den som har papper på att han är född här. Om detta är den förhärskande uppfattningen, får väl diskussionen angående stadgeförelslaget om en stund lämna besked, men jag har en känsla av att styrelsen och arbetsutskottet komma att beskyllas för att försöka öppna gilletts portar på vid gavel. Detta från dem, som nog helst i gilletts stadgar skulle se en motsvarighet till den tyska arierparagrafen (!). Vi skulle då bli tvungna att anhålla om prästbevis av dem, som önska bli medlemmar. Mätte aldrig ett sådant löjets skimmer någonsin komma att vila över Gillet!

Vid 1918 års högtidsstämma väckte Lydell — som den idérike man han var — följande motion:

Då en del fäder redan som medlemmar inskrifvit sina yngre pojkar, kunde, synes det mig, anledning finnas att inom Gillet bilda en ungdomsförening. Jag föreställer mig, att om bildandet af en sådan ungdomsförening annonserades, en hel mängd pojkar skulle anmäla sig.

Gillet äger inom sig flera personer, lämpliga att leda en sådan förening, att anordna lärerika och roliga utflykter m. m., teater-tablåer om vintern m. m., hvilka mycket väl kunna anordnas så att de verka för lokalpatriotismen. Så t. ex. hafva herrar Lindedal och Isidor Janson verkat bland ungdomen för skjututbildning, B. Fock m. fl. för idrott o. s. v.

Jag föreslår, att Gillet genom annons söker göra klart för sig, om bildandet af en ungdomsförening inom Gillet skulle mötas med en någorlunda talrik anslutning därtill.

Frågan bordlades och behandlades sedan av styrelsen, som — då hade Halvord gått ur tiden — uttalade, att ”då nutidens ungdom vore i hög grad upptagen av medlemsskap i en mångfald föreningar, det icke vore lämpligt att bilda en ungdomsförening inom gillet”. Vid 1919 års stämma blev motionen också avslagen, men styrelsen fick i uppdrag ”att söka anordna några lekdagar eller lekstunder (!) under året för barn, om styrelsen så fann lämpligt och om den härtill kunde anskaffa en ’parktant’ (!) eller annan dugande per-

son som ledare.” — Jag nämner detta för att visa, att det minsann ej var så lätt på den tiden för ungdomen att göra sig gällande i gillet. Det behövdes krafttag till sådant, och i slutet av 1920-talet lossnade det. Det visade sig snart, att samarbetet med de unga i gillet ledning gick alldeles förträffligt, och nya vindar började blåsa. Men nu börjar visst de där ungdomarna själva på att bli gamla!

Gillet styrelse bestod, som tidigare nämnts, från början av 5 ledamöter utan suppleanter. Ordförande valdes varje år, medan de övriga hade fyraåriga mandattider så, att en avgick — och merendels återvaldes — årligen. Först år 1918 — i samband med då skedd stadgerevision — utökades styrelsens antal till sju jämte två suppleanter. Ordföranden skulle fortfarande väljas varje år. De övriga fingo treåriga mandattider, så att varje år skulle väljas två ledamöter. Suppleanterna skulle utses varje år. Redan år 1921 befanns detta system olämpligt och — utan formlig stadgeändring — fingo såväl styrelseledamöter — utom ordföranden — som suppleanter tvååriga mandattider så, att varje år skulle väljas tre ledamöter och en suppleant. Så har alltsedan dess skett.

I syfte att bringa gillet organisation till överensstämmelse med de gamla skrågillena beslöts år 1932 — f. ö. på undertecknads förslag —, att styrelsens benämningar skulle fr. o. m. år 1933 vara: förste och andre ålderman, gilleskrivare, kassafogde och bisittare. Suppleanterna blevo ersättare, revisorerna granskningsmän och justeringsmännen granskare.

Den särskilda befattningen som anordnare inom styrelsen synes ha upphört med år 1920. Anordnaren hade under senare tid haft biträde av en nöjeskommitté, som emellertid synes hava upphört i samband med 1918 års stadgerevision. Behov förelåg emellertid av en sådan institution inom gillet, som skulle handha bestyret med gillet tillställningar. År 1927 beslöts också tillsätta en nöjesbestyrelse, bestående av 4, senare 5 ledamöter. Denna bestyrelse ombildades år 1931 till ett arbetsutskott om 7 ledamöter, som skulle dessutom handha vården av gillet arkiv och samlingar ävensom bereda de ärenden, som styrelsen till utskottet hänsköt. I samband med ny stadgerevision år 1935 kom utskottet att få den mera

adekvata benämningen beredningsnämnd. — År 1931 tillkom även en redaktionsnämnd om 5 ledamöter, till vars uppgifter jag i det följande skall återkomma. Den omdöptes vid 1935 års stadgerevision till det mera lämpliga årsskriftsnämnd. — Gillet och styrelsen har till sitt biträde även haft tillfälliga kommittéer.

Under Ferdinand Hallbergs spirituella ledning och med de båda eldsjälarna Hjalmar Lindedal som penningvårdare och Halvord Lydell som hävdatecknare utvecklades gillet efter utstakade linjer såväl till medlemsantal som i fråga om ekonomi och innehåll. — Den förste av gillet stiftare, som gick bort, var Lydell, som avled år 1919 och efterträddes av Lindedal, vilken i sin tur som kassör ersattes med kassören Isidor Janson, som inträtt i gillet år 1908. — Redan påföljande år (1920) gick Hallberg ur tiden och efterträddes av Edwin Anderson, som ledde gillet öden längst av alla till sitt frånfälle år 1935, då han i sin tur ersattes med fältläkaren Karl Gustaf Cedergren, som inträtt i gillet år 1906 och år 1920 efterträtt Anderson som gillet vice ordförande. Cedergren avled år 1941 och efterträddes då som gillet förste ålderman av borgmästaren Bertel Hallberg, som inträtt i gillet redan vid dess stiftande och som avled år 1953. — På sin post som gillet andre ålderman ersattes Cedergren av Isidor Janson, med bibehållande av kassörskapet. Då Janson år 1943 avled, efterträddes han som andre ålderman av handelsträdgårdsmästaren Anton Thernquist, som inträtt i gillet år 1908 och som, med hänsyn till att förste åldermannen bodde i Linköping, fick sköta "hemmaarbetet". Thernquist lämnade styrelsen år 1948. — Som den siste av gillet stiftare avled Lindedal år 1928 och efterträddes då som sekreterare av stadsbokhållaren Elov Nordén, som inträtt i gillet år 1916 och som avgick ur styrelsen år 1943 i samband med sin avflyttning till Uddevalla. — Till dessa män, som alla varit personligheter med resning och höga ideal och trofast verkat för gillet framgång, står gillet i den största tacksamhetsskuld. Genom sin gärning ha de alla skrivit sina namn i gillet historia.

Gillestämmor ha regelbundet hållits annandag jul, åtföljda av måltider med samkväm, vilka förstnämnda — att döma av Lydells

uttalande — till en början synes ha varit åtskilligt lukulliska. Lydell konstaterar nämligen, att med första världskriget och den därpå följande svåra tiden gilletts tillställningar måst göras enklare. och anordnade för sina damer en "fête dansante & musicale", och år 1912 tog julstämman också form av danstillställning med flera tal, sång och framförande av Halvord Lydells odödliga "Vänerns Drottning" till musik av Elis Ullman, musiklärare vid läroverket. Sådana julfester med damer anordnar gillet numera regelbundet vart 5:te år. Särskilt högtidlig var givetvis jubileumsfesten år 1930, då gillet fyllde 25 år med högtidlig kantat av gillebrodern Lasse Broman, även den tonsatt av Ullman, och med instiftandet av gilletts veteranmärke, som upptager stadens vapen och gilletts namn och tilldelas dem, som under 25 år tillhört gillet.

Med gilletts stadgeenliga sommarutflykter har det varit si och så: Endast några sådana under gilletts tidigare år äro att notera. Gillet har i stället sökt sig andra vägar. Sedan år 1913 sammanträder emellertid gillet till vårstämman för räkenskapsgranskning och beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen.

Gilletts julstämmor kom mycket snart att berikas med inslag av mera intellektuell karaktär. Redan vid 1908 års nyss berörda högtidsstämma med damer höll dåvarande kandidaten Bertel Hallberg sitt första föredrag inför gillet om det gamla Brätte. Föredrag hölls då också av rektorn Fredrik Nordin om medeltida gillen. Denna tradition har så gott som oavbrutet vidmakthållits, och flitigast har därvid varit Bertel Hallberg. Han hade alltid något i fickan, när han kom hem till jul. Vid sin bortgång efterlämnade Hallberg en mycket stor samling manuskript, som donerades till stadens museum, där de nu äro föremål för registrering och bearbetning för publicering efter hand.

Till de intellektuella inslagen vid våra högtidsstämmor hör också sekreteraren/gilleskrivarens årskrönikor. Redan vid 1906 års stämman förelåg Halvord Lydells berättelse om vad sig i gillet, hemstaden och yttervärlden tilldragit, givetvis sett ur hans "idérika och bisarra" synvinkel, för att tala med Lindedals ord. Från Lydells sekreteraretid föreligger en fullständig räckta av sådana krönikor, en smått underbar läsning, som tiden icke medgiver mig att närmare

ingå på. Lindedals årsberättelser voro mera sirliga och avhandlade mest skötebarnet: ålderdomshemmet. Och så kom Elov Nordén! Det är icke för mycket sagt, att hans krönikor blivit väl så legendariska som Lydells.

Allteftersom liemannen därtill gav anledning, innehöllo årskrönikorna parentationer över avlidna gillebröder. Fr. o. m. 1920, då Lydell gått bort och Lindedal tillträtt, ha nekrologerna/minnesrunorna varit separata.

Redan år 1904 väckte Lindedal tanken på ett gillet ålderdomshem, "där de gamla efter fullgjort livsverk, befriade från bekymren för det dagliga brödet, skulle kunna mot en billig penning få i lugn och ro tillbringa sin levnads afton". För dess förverkligande räknade man på medlemmarnas givmildhet, och man räknade ej fel. Under årens lopp inflöto frikostiga donationer, även från utomstående, men världskrig och svårigheter kommo emellan. När så stadens gamla epidemisjukhus våren 1919 blev disponibelt, lyckades gillet på Edwin Andersons förslag av staden förvärva denna fastighet, som omändrades för sitt nya ändamål. Det hela gick löst på över 80.000 kronor. Den 1 april 1922 stod ålderdomshemmet färdigt. Dock, redan då hade samhället börjat mera effektivt ta hand om åldringsvården, och gillet ålderdomshem blev aldrig, vad det var avsett till. Under en följd av år drevs det i gillet egen regi som ett pensionat för både äldre och yngre, ofta med stora under-skott, som fingo täckas med medlemsavgifter. Först år 1946 upptogs frågan om rörelsens avveckling, och efter en omfattande modernisering är numera "hemmet" sedan år 1950 uthyrt till pensionatsrörelse, i samband varmed den år 1921 bildade fastighetsföreningen omvandlats till en stiftelse, som synes komma att äntligen förverkliga det med alla influtna donationer avsedda syftet. Redan nu utdelar stiftelsen årligen understöd med c:a 2.000 kronor. Vid sidan av stiftelsen har gillet dessutom flera understödsfonder.

År 1938 erhöll gillet sin hittills största donation. Lektorn Gottfrid Eliasson och hans syster Ingeborg hade nämligen testamenterat sin kvarlåtenskap till ålderdomshemmet. Efter realisation av fastigheten Kronogatan 14 uppgår nu den Eliassonska fonden till inemot 35.000 kronor.

I gillet nu gällande stadgar har en central uppgift för gillet numera blivit "att uti sitt arkiv i bild och skrift sammanföra, vad för samhällets och bygdens historia kan hava betydelse," samt "att i årsskrifter publicera uppsatser, som kunna befordra kännedomen om Vänersborg och dess omnejd." — Gillets arkiv är tämligen omfattande och har utställts — förutom vid högtidsstämmor — vid stadens jubileumsutställningar åren 1920 och 1944. Det är gillet förhoppning, att vid en utbyggnad av stadens museum ett Vänersborgsrum skall kunna ställas till förfogande för gillet samlingar, där dessa kunna bli tillgängliga för beskådande och forskning. — I samband med gillet 25-årsjubileum år 1930, som firades med både minnesskrift och kantat m. m., beslöts — på förslag av Elov Nordén — utgivande av sådana årsskrifter, som nyss nämnts. Den första utkom 1932; nästa innebär ett 25-årsjubileum. Årsskrifterna, som omfattats med mycket stort intresse av gillet medlemmar och även rönt uppskattning i den kulturella världen, ha som medarbetare haft en lång rad gillebröder och andra författare. Särskilt böra i detta sammanhang nämnas gillet förutvarande åldermän fältläkaren K. G. Cedergren och borgmästaren Bertel Hallberg samt Birger Sjöbergs uttolkare lektorn August Peterson. — I samband med stadens 300-årsjubileum ägnades 1944 års skrift åt Brätteminnet, och innevarande (1955) års jubileumsskrift har ägnats minnet av museets store befrämjare, upptäcktsresanden Axel W. Eriksson. — Årsskriften har blivit efterlängtd, inte minst av gillebröderna i forskningringen. Det är inte gillet avsikt att med sina årsskrifter konkurrera med den utomordentliga historik, som Vänersborgs stad med anledning av sitt 300-årsjubileum utgav. I sin årsskrift vill gillet fastmera söka berika historieskrivningen i detaljer, som lämpligen icke kunnat behandlas av hrr Corin och Hasselberg, och dessutom föra läsaren ut på främmande områden, där vänersborgssöner verkat med den äran.

Gillet årsskrift är numera — sedan 7 år — tidskrift även för Vänersborgs museum, som årligen däri inför uppsatser rörande museet och om sådant, som ligger museets verksamhet nära. Gillet gläder sig mycket åt detta samarbete. I gillet årsskriftsnämnd sitter museistyrerelsens ordförande som ledamot.

Ett viktigt ändamål för gilletts verksamhet är stadens förskönande. Det första skötebarnet var Skräckklan och dess uppordnande. Från gilletts första år kan noteras anskaffandet — för 12 kronor! — av två soffor vid strandstigen samt grundandet av gilletts Skräcklefond, vartill grundplåten — 10 kronor — stante pede donerades av en gillebroder, snart ökad med ytterligare donationer. Även ordnandet av en lekplats blev så småningom en gilletts uppgift. Senare tog staden själv hand om Skräckklan, som ju blivit en pärla för alla vänersborgare och turister. — Gillet framlade förslag om uppsnygning av och soffor vid hamnen och i stadens planteringar. Hårtill hade dock gillet inga medel, varför det fick stanna vid den goda viljan. — Lydells dröm var ett minnesmärke över drottning Kristina, och en liten fond åstadkoms för ändamålet. Emellertid hade väl Kristina, hur märklig än kan synas vara, föga med Vänersborgs tillblivelse att skaffa, varför planerna på hennes hugfästade förföllo. — År 1920 lät gillet under stora högtidligheter resa en minnesvård vid Brätte, till vars utgrävning gillet hade anslagit medel. Stenen renoverades år 1947. — När det år 1950 gällde att pryda vår stad med ett konstverk av Carl Milles, kom gillet att däri taga en synnerligen aktiv del. Härom står att närmare läsa i 1950 och 1951 års krönikor. — K. G. Cedergren väckte på sin tid tanken på ett minnesmärke över Vänersborgs återuppbyggare, landshövdingen Paul Sandelhielm. Denna fråga väntar ännu på sin lösning.

Gilletts medlemsantal överskred 200-strecket år 1919, steg till 300 år 1935, 400 år 1950 och 500 i början av jubileumsåret 1955 för att vid jubiléet uppgå till cirka 600.

Avslutningsvis må citeras E. L. A:s vackra hyllning vid gilletts 50-årsjubileum:

Av ovanstående redogörelse för det jubilerande Gillets verksamhet framgår, att det är en mycket erkännansvärd gärning i den goda samhällsandans tjänst, som utförts under det gångna halvseklet. Den har stärkt samhörigheten mellan alla dem, som sedan längre tid bygga och bo i Vänersborg och här utföra sin dagliga gärning, och verksamt bidragit till att utjämna många motsatser, som eljest skulle ha gjort sig breda. Gillet är också föreningslänken mellan vänersborgare i förskingringen. Flertalet av dem ha väl inte tillfälle annat än någon enstaka gång besöka Gillets sammankomster,

men de som kommit bära med sig därifrån rika minnen av hägkomster från ungdomens dagar, vilka bli vackrare och dyrbarare, ju längre en människa förunnas att leva. Och för dem går också tankarna, särskilt i juletid, varmare än någonsin till den stad, som sett dem födas och där de trampat ut barnskorna. Dessa känslor hör också till de arvedelar, som inte kunna gå förlorade, hur dagarna och stunderna än växla och skrida.

De hör det oförgängligas värld till.

GUNNAR HJORTH.

Vänersborgs Söners Gilles styrelse under 50 år.

Ordförande — Förste äldermän:

Stadskassören Ferdinand Hallberg	1905—20
Direktören Edwin Anderson	1921—35
Fältläkaren Karl Gustaf Cedergren	1936—41
Borgmästaren Bertel Hallberg	1942—53
Landskamreraren Gunnar Hjorth	1954—

Vice ordförande — Andre äldermän:

Direktören Edwin Anderson	1908—20
Fältläkaren Karl Gustaf Cedergren	1921—35
Kassören Isidor Jansson	1936—43
Handelsträdgårdsmästaren Anton Thernquist	1944—48
Taxeringsintendenten Gunnar Hjorth	1949—53
Sparbankskassören Bror Fock	1954—

Sekreterare — Gilleskrivare:

Privatläraren Halvord Lydell	1905—19
Sparbankskamreraren Hjalmar A. Lindedal	1919—28
Stadsbokhållaren Elov Nordén	1929—43
Taxeringsintendenten Gunnar Hjorth	1944—48
Bankkassören Primus Anderson	1949—

Kassör — Kassafogde:

Sparbankskamreraren Hjalmar A. Lindedal	1905—19
Kassören Isidor Janson	1920—43
Bankkassören Primus Anderson	1944—48
Drätselkontoristen Kurt Hallberg	1949—

Anordnare:

Riksbankstjänstemannen Anders Hallberg	1905—10
Notarien Bertel Hallberg	1911
Löjtnanten Gustaf Hallberg	1912—14
Bokhandelsmedhjälparen Nils Krall	1915—18
Regementsläkaren Karl Gustaf Cedergren	1919—20

Övriga — Bisittare:

Direktören Edwin Anderson	1905—07
Lektorn Gottfrid Eliasson	1919—21
Kassören Isidor Janson	1919
Hamnkaptenen Frans W. Jönsson	1920—32
Verkmästaren Robert Nilsson	1921—24
Byggmästaren John Lindgren	1922—41
Handelsträdgårdsmästaren Anton Thernquist	1925—43
Länsbokhållaren Gunnar Hjorth	1933—43
Sparbankskassören Bror Fock	1936—53
Frisörmästaren Bruno Sterner	1942—
Drätselkontoristen Kurt Hallberg	1944—48
Handlanden Valter Karlson	1949—
Driftschefen Thorsten Gulz	1954—

Suppleanter — Ersättare:

Hamnkaptenen Frans W. Jönsson	1919
Verkmästaren Robert Nilsson	1919—20
Handelsträdgårdsmästaren Anton Thernquist	1920—24
Apotekaren Gillis Larn	1921
Ingenjören Fritz Lundvik	1922
Slaktaremästaren Otto Dafgård	1923—34
Trävaruhandlaren Carl Pehrsson	1925—32
Frisörmästaren Bruno Sterner	1933—41
Drätselkontoristen Kurt Hallberg	1935—43
Bankkassören Primus Anderson	1942—43
Handelsföreståndaren Harry Peterson	1944—
Handlanden Valter Karlson	1944—48
Handlanden Eric Lundborg	1949—

BESTÄMMELSER
för utdelandet av
VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES MEDALJ.

---

§ 1.

Vänersborgs Söners Gilles medalj, som instiftats i samband med gilletts 50-årsjubileum, kan tilldelas

- 1) medlem, som efter fyllda 18 år tillhört gillet i 50 år;
- 2) medlem, som — utan att uppfylla under 1) stadgat villkor — under avsevärd tid nedlagt särskilda förtjänster om gillet;
- 3) den som — utan att vara medlem av gillet — genom gärning av synnerlig vikt hedrat staden eller gillet.

§ 2.

Beslut om utdelande av Vänersborgs Söners Gilles medalj fattas av gilletts styrelse.

(Antagna vid årsstämma den 28 mars 1955.)

Kuriositeter och rariteter

i

Vänersborgs Museum.

Den s. k. vinkällaren.

Hösten 1953 företogs å Hushållningssällskapets fastighet vid Kungsgatan i Vänersborg röjningsarbeten å en på gården befintlig träbyggnad. Sedan denna nedrivits, påträffades inbyggd i densamma en på marken stående murad källare. Byggnaden var av en så ovanlig konstruktion och beskaffenhet, att den genast väckte stor uppmärksamhet. Givetvis hade man vetat om att en källare funnits i träbyggnaden, men att den haft detta utseende framgick först sedan den frilagts. Landsantikvarien kallades till platsen och gjorde en första undersökning av källaren. Tillsammans med museistyrelsens ordförande, länsassessorn Ragnar Falk, genomgicks sedan handlingar och insamlades muntlig tradition angående byggnaden, varvid följande framkom:

Källaren hade under 1800-talet använts av ett affärshus, Bröderna Pettersson, såsom lagerlokal för vinfat. På senare tid hade dock källaren använts såsom lagerlokal för varjehanda gods. Byggnadens hela konstruktion vittnade om att den måste varit specialbyggd för ett visst ändamål, t. ex. såsom vinkällare. Beträffande dess historia ha följande synpunkter framkommit.

Vinkällaren hade blivit utsatt för en våldsam eldsvåda, vilket framgick av utvändiga brandskador å densamma. Fackmän från Vänersborgs brandkår uppskattade temperaturen till minst 1000 ° C. En genomgång av handlingarna visade, att den eldsvåda, det här måste röra sig om, är 1834 års brand. Då skadorna voro helt utvändiga, måste således källaren ha stått över denna brand, även om den i sammanhanget blivit reparerad, vilket tydligt framgick vid detaljundersökningen. Den närmast föregående branden i Vänersborg år 1777 berörde märkligt nog icke just denna fastighet, en-

ligt vad assessor Falk framdragit. Elden passerade väster om fastigheten och nådde aldrig fram till densamma. Källaren måste således härstamma från tiden före 1834, men hur gammal den är kan man på detta sätt ej nå närmare klarhet om. Ytterligare bevismaterial måste förebringas.

År 1742 fick Vänersborg en ny kyrkoherde, Sven Elgh. Denne köpte år 1744 den fastighet, på vilken källaren låg. I handlingarna finnas sedan en lång tid inga notiser angående fastighetens vidare öden. Icke förrän år 1772 finner man, att kyrkoherden då verkställde en betydande in-teckning i fastigheten.

År 1784 i november händer nästa märkliga tilldragelse. Då övertogs fastigheten av Vänersborgs kyrkliga myndighet och blir sedermera mellan åren 1784 och 1834 kyrkoherdeboställe i staden Vänersborg. Detta var efter den stora branden. Samtidigt med detta, närmare bestämt 1783—1784, uppfördes Vänersborgs nya kyrka. Kan någon av de nämnda tidpunkterna passa in såsom lämplig tid för källarens uppförande, 1744, då kyrkoherde Elgh övertog fastigheten, 1772, då fastigheten in-tecknades eller 1784, då Vänersborgs församling övertog fastigheten? Man måste gå ytterligare ett steg för att nå klarhet.

Materialet till vinkällaren utgöres av dels natursten, dels tegel. Teglet är av tre slag; taket av tegelpannor (taktegel) av handslagen, ålderdomlig typ, vidare tegelstenar av mindre storlek, s. k. holländskt tegel, samt i tunnvalvet tegel av större slag. Allt teglet är handslaget.

En undersökning gav vid handen, att Vänersborgs kyrka år 1690 täckts med taktegel. Detta hade emellertid blivit så tungt, att taket hotade störta in, varför detsamma åter fick nedtagas och försäljas till privatperson. Det är möjligt, att de stycken av taktegel, som ingå i källaren, kan ha härrört ifrån kyrkans gamla tegeltak, då givetvis många tegelpannor skadats vid nedtagandet av kyrkotaket. Det s. k. holländska teglet giver ytterligare och säkrare dateringspunkter för källarens tillkomst. Denna typ av tegel framställdes nämligen i samband med kanalbygget. Kanalbygget i trakten igångsattes 1750, och slussen Greve Tessin vid Brinkebergskulle invigdes år 1752 (V. H. I s. 345). Därefter vilade kanalbygget, tills Gustaf III åter satte igång detsamma med slussarna vid Brinkebergskulle och Åker-

ström. I november 1777 fullbordades Gustafs slussar och 1778 Karls Graf (dito s. 347). Den 2 maj 1778 seglade de två första järnlastade skutorna genom slussarna. 1780 nämnes i handlingarna rådmän Lindqvists tegelbruk utanför staden, och 1780—1784 iordningställdes lastageplatsen vid Gropbron. Därefter var kanalbygget i trakten tills vidare avslutat.

Man får av det nämnda en ganska trolig bild av källarens tillkomst. Givetvis kunna äldre partier ha ingått i densamma, men det sannolika byggnadsåret är 1783—1784, då församlingen övertog fastigheten. Då behövde man också ett större förvaringsrum för pastoratets nattvardsvin. I samband med den nya kyrkans tillkomst anlade man källaren och tog då det material man lättast kunde komma åt, natursten, gammalt taktegel från kyrkan, men dessutom förefaller det, som om man skickat ut några vagnar för att hämta av det överblivna s. k. holländska tegel, som fanns kvar sedan slussarna färdigstälts. Där fanns gott om råvaror, och detta förklarar den rikliga förekomsten av holländskt tegel i murarna.

Vid branden år 1834 skadades, som redan nämnts, källaren, och troligen skadades den då så svårt, att taket avbrändes. Det fanns nämligen i byggnaden fragment efter trätak med rakt bjälklag, som visade sig vara utsatt för brandskador. I samband med reparationerna efter denna brand har troligtvis källarens tunnvalv inlagts med den speciella typ av tegel, som ingår i detsamma.

En sammanfattning av källarens byggnadshistoria blir då följande:

1. Källaren innefattar eventuellt rester av en äldre byggnad.
2. Källarens uppbyggnadsperiod infaller med all sannolikhet under åren 1783—1784 i samband med kyrkobygget.
3. Efter 1834 års brand verkställdes en grundlig reparation av källaren, varvid det nya stenvälv inlades.

Detta är vad man i närvarande stund kan våga anföra.

Kristina-konterfejjet.

I "Förteckning öfver de kulturhistoriska samlingarna i Vänersborgs museum" . . . "af Abraham Ahlén" år 1904 finnes i avdelning XIX Tafvelsamlingen som nr 6 upptaget "D. Beck. Porträtt af drottning Kristina; sign. David Beck jun." (s. 123). Att detta

porträtt, som dock sedan gammalt är känt på Nationalmuseum, icke väckt större uppmärksamhet, torde få sin förklaring därav, att den ursprungliga bilden av drottningen i sen tid blivit övermålad på relativt okänsligt sätt med färger i gulaktig ton. Därtill bidrog kanske även "konterfejets" ringa storlek, 32 × 24 cm.

Under hösten 1953 genomgick några fackmän samtliga konstverk, som för närvarande befinna sig i Vänersborgs museum. Därvid kom också Kristinaporträttet att granskas. Ett noggrant besiktigande gav vid handen, att porträttet måste vara övermålat. Det sändes efter detta till konservatorn A. Hällström, Göteborg, som fick fram originalmålningen genom att avlägsna övermålningen. Verket fick härigenom en helt annan färgskala än tidigare med bakgrunden i djupt blågrått. Samtidigt fäste Hällström uppmärksamheten på en liten papperslapp, som varit fästad vid målningen, så lydande: "Detta Original-Portrait är af David Beck, som vistades i Sverige 1647—51 såsom Drottning Kristinas Hof-Porträtt-målare. David Beck tillhörde Flamländska och Holändska Skolorna. Född 1621, död 1656". En uppfriskning av inskriptionen å baksidan av ekpannåen gav till resultat, att där står: "DAVID BECK pinx"; ej "jun", såsom antagits i kataloguppgiften.

Framtagandet av originalbilden samt signeringen väckte en viss uppmärksamhet, som fick en livlig diskussion till följd. Trenne möjligheter ha framförts beträffande målningen:

- 1) ett originalverk av David Beck,
- 2) en replik efter ett original, utfört av David Beck,
- 3) ett skolarbete av den beckska skolan.

David Beck utförde ett antal porträtt av drottning Kristina. Det var en stor händelse, när drottningen skulle målas, med betydande arrangemang. När ett porträtt målats, fick detta sedan bli utgångspunkten för repliker, som även de utfördes av samme mästare efter originalbilden. David Becks porträtt ha numrerats. Man talar således om hans Kristinaporträtt nr 2 etc.

Denna målning ansluter sig till David Becks Kristinaporträtt nr 1. Nu är det ett faktum, att man endast känner till detta porträtt genom repliker och kopparstick. Originalbilden är försvunnen. Kan Vänersborgsbilden vara originalet?

Intendenten Nordenfalk och konservatorn Jaensson vid Nationalmuseum, som sett bilden, mena, att detta icke är fallet. Företrädare för konsthandeln och andra kännare mena, att det väl är möjligt. Det obetydliga formatet och en "tunnhet" i färgen skulle enligt de förstnämnda omöjliggöra antagandet om originalbild. De senare peka på djupheten i färgen, likheten och det levande återgivnings sättet. Dessutom trycka de på "signaturen".

Denna hindrar icke, att det kan vara en målning av typ nr 2, en replik. Sådana utfördes ju, och några finnas bevarade, dock veterligen ingen med en liknande påskrift som vänersborgsmålningen.

Nu har emellertid en forskare velat hävda, att signaturen på konstverkets baksida icke är en egentlig signatur och icke är, vad man vill kalla, "äkta". Den skulle, menar han, ha tillkommit på 1700-talet eller senare. Då skulle verket vara ett skolarbete eller elevarbete efter David Beck. Andra hävda ivrigt verkets originalvärde och mena, att detta skulle vara en "bortförklaring, som minst sagt verkar tvivelaktig".

Så har diskussionen varit het kring porträttet. Här skall ingen bestämd mening framföras angående verkets härkomst. Däremot kan man konstatera, att alla forskare och kännare, som sett "vänersborgskonterfejet", äro eniga angående det konstnärliga värdet av tavlan. Alla ha uttryckt sin beundran för konstverket och dess skönhet. Vänersborgs museum kan med glädje inräkna det bland sina verkliga dyrgripar. Det må sedan bli en senare fråga att få klarhet i frågan om konstverkets ursprung.

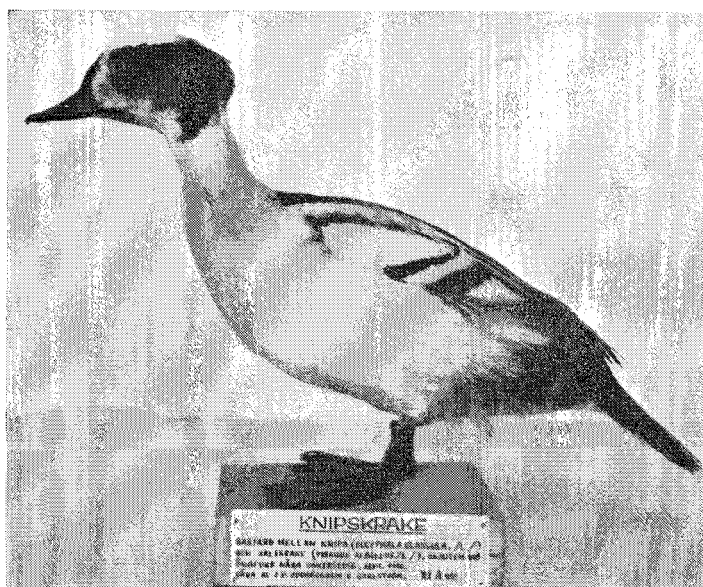
SVEN-AXEL HALLBÄCK.

Knipskraken.

Det med all säkerhet sällsyntaste föremålet bland de svenska djuren är ett exemplar av knipskraken, d. v. s. en bastard mellan knipa och salskrake. Fågeln är skjuten vid Önafors, några km.

sydost om staden, av framlidne godsägaren E. Carlström och överlämnades till museet i slutet av år 1910, kort innan Carlström avled. Det blev därför ej möjligt att få närmare uppgift om tidpunkten, när och under vilka omständigheter fågeln blev skjuten. Vänner till den avlidne meddelade dock, att den sköts något av de första åren på 1900-talet.

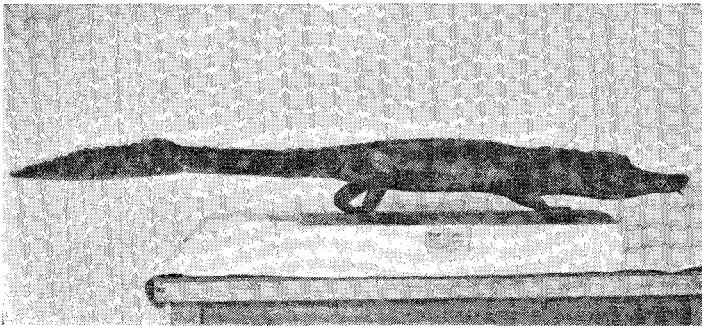

Fyndets värde framgår därav, att blott åtta exemplar av denna bastard äro kända, och av dessa ha tre erhållits i Sverige. Det första härstammar från Kalmarsund (1881), det andra från Gränsö i Östergötland (1891). Båda förvaras i Uppsala universitets zoologiska museum. Vänersborgsexemplaret är det tredje svenska fyndet. Av de utländska fynden ha två gjorts i Danmark (1843 och 1885), två i Tyskland (1825 och 1887) och ett i Italien (1921). Huruvida de tyska exemplaren fortfarande äro i behåll efter bombningarna under andra världskriget är ej bekant.

Alligatorn.

Bland de svenska (?) djuren ha vi vidare en annan raritet, som dock hellre bör kallas ett kuriosum, nämligen en alligator, kanske den enda som fångats i Sverige.

När jag kom till Vänersborg 1907 och blev medlem av museistyrelsen, berättades det för mig, att den lilla alligatorn (circa 1 m.) blivit fångad i Karlsgrav av ett par skolpojkar.

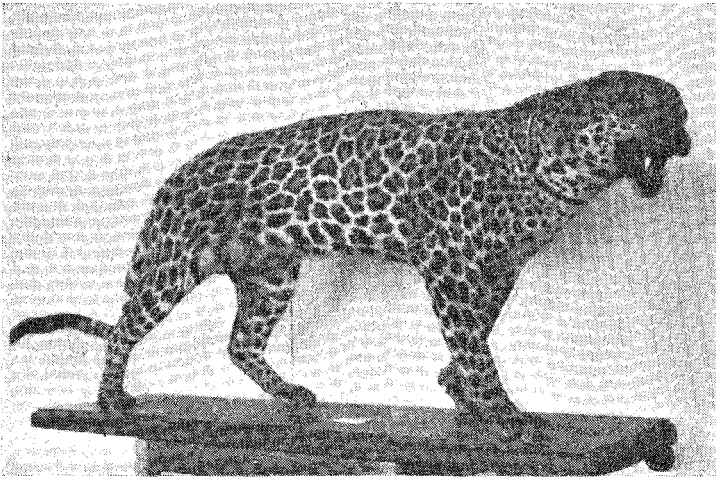

Då Turistföreningens årsskrift för år 1924 kom ut, fick jag där läsa en artikel av dåvarande rektorn vid Uppsala högre allmänna läroverk Alfred Nordfelt och med rubriken "Min barndoms Halleberg". I den talar förf. om, att det var han och en sedermera i Afrika avliden kamrat, som i medio av 1880-talet fingo se en krokodil komma uppkrypande ur vattnet och bege sig upp i en ärtåker. Med hjälp av ett par karlar lyckades de döda odjuret, som sedan uppstoppades och överlämnades till läroverkets museum.

När rektor Nordfelt några år senare besökte Vänersborg i egenkap av censor vid studentexamen, berättade han, att ägaren till krokodilen anmälde sig, när nämnda årsskrift kommit ut. Det var professorn S. E. Henschen i Stockholm. På hemresa från en studiefärd till Amerika hade han medfört en levande alligator, som han ämnade använda för någon vetenskaplig undersökning, men på kanalfärden Göteborg—Stockholm försvann djuret.

Leoparden.

En person vid namn John Ahlgren från Tengene-trakten vistades i Kongo i början av 1910-talet. I närheten av hans vistelseort härjade då en leopard, som bl. a. dödade två kvinnor, och det anställdes därför en jakt, varvid nämnde Ahlgren nedlade ett dylikt djur. Skinnet sändes sedan till konservatorn Kihlén i Göteborg för montering, och när djuret blivit färdigmonterat, skickades det till

Ahlgrens föräldrahem, vilket dock var en mycket olämplig förvaringsplats, trångt som det var där. År 1913 kom det därför en anhållan från en närboende att få deponera leoparden på Vänersborgs museum, och denna anhållan beviljades naturligtvis. År 1921 skrev dock ägaren från Antwerpen och erbjöd museet att få köpa djuret. Efter någon underhandling gick också museistyrelsen med på att förvärva leoparden för 400 kr.

Djuret är utmärkt monterat. Den enda anmärkning, som kan göras, är att öronen äro något skamfilade, vilket dock enligt Kihlén ej är att undra på, då herr Ahlgren ej haft annat än grovt salt som konserveringsmedel, och även en van konservator lyckas ej alltid att få öronen erforderligt bevarade.

Lönnstammen.

Ett naturföremål med enbart lokalt intresse är en tvärsektion av en lönnstam. Det träd, varifrån detta prov härstammar, växte på sin tid alldeles utmed gatulinjen å tomten med adressnummer Östergatan 23. Då läroverkets gamla gymnastikbyggnad mitt emot nämnda tomt brann ned trettondagsafton 1917, blev denna lönn jämte ett par andra träd brandskadade, varvid barken på den sida, som vette mot eldhärden, dog bort, så att någon tjocklekstillväxt ej där kunde äga rum, men motsatta sidan förblev frisk. Här tillväxte stammen i tjocklek, och de nybildade delarna sträckte sig för varje år en obetydlighet över den döda veden. Om några årtionden hade säkerligen denna övervallning utbrett sig och dolt det skadade stället, men år 1948 fälldes träden på grund av nybyggnad å tomten, och en anhållan gjordes då att få ett tvärsnitt av ett av de skadade träden överlämnat till museet. På denna sektion kan man räkna, att det just är 31 årsringar utanför den brandskadade delen.

JOSEF SJÖGREN

Årsredogörelse för Vänersborgs museum 1955.

Vänersborgs museum har under år 1955 haft ungefär oförändrad besökssiffra, ej fullt 9000 personer, varav 3350 betalande. Antalet besökande skolklasser har under året varit betydligt större än under föregående år. Vidare ha studiecirklar, konferenser och sammanträden av skilda slag hållits i museet.

I samarbete med Göta Älvdalens Konstförening ha fem konstutställningar hållits, två under våren och tre under hösten. Dessutom har ABF och Konstfrämjandet arrangerat en konstutställning under våren, Vänersborgs Ungdomsråd en utställning av barnteckningar och Vänersborgs Fotoklubb en fotoutställning. I museets regi har arrangerats en sommarutställning med titeln "Ryskt — en utställning av gammalryska spetsar, textilier, husgeråd, hantverk, fiske- och fångstredskap, kuriosa m. m." ur museets samlingar samt en djurutställning, "Det vildas rike, II", omfattande ett afrikanskt landskap och ett nordiskt kustlandskap med djur i naturlig miljö.

Ökade anslag ha möjliggjort omfattande inventerings- och restaureringsarbeten i museet. Genom Stadsfullmäktiges tillmötesgående har under fyra månader kunnat anställas dels en extra amanuens, kand. Ulf Erik Hagberg, Uppsala, dels också museets f. vaktmästare, Oscar Magnusson, för att uteslutande sysselsättas med inventering, katalogisering och renovering av museets samlingar. Kand. Hagberg har i en längre rapport i detalj redogjort för detta arbete, som i stort sett omfattar katalognumren 1—8000. I samband med detta har ett helt nytt kortsystem upplagts för museets samlingar genom dir. Ivarsson, AB Ätvidabergs Industrier. Detta system har remitterats till Nämnden för de centrala museerna i Stockholm och har av denna godkänts. Samtidigt har museet genom Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen erhållit tvenne halvtidsanställda arkivarbetare, som utan kostnad för museet arbetat å ena

sidan med uppordning av museets klipp- och fotoarkiv, å andra sidan med utskrivning av nämnda kortregister. Sedermera har en av dessa arkivarbetare, med. kand. K. Sopov, erhållit arbete i den öppna marknaden, varefter den andra, fru K. Tengström-Vuskovic, heltidsanställts. I samband med inventeringen har också ett mycket stort antal av museets föremål genomgått en grundlig renovering av konservator Erik Åkerblom, Vänersborg.

De ordinarie anslagen ha också möjliggjort omfattande restaureringar och renoveringar. Museets öst- och sydsida har översetts, varvid samtliga fönsterkarmar erhållit plåtbeslag. Samtliga dörrar och portar ha målats, taket har översetts och nymålats och ett ordentligt avlopp för regnvatten installerats.

I museets inre ha tre salar försetts med linoleummattor, nämligen den egyptiska samlingen, samlingen för nordiska djur och den arkeologiska samlingen. Salen med den nordiska djursamlingen har dessutom elektrifierats. Även i källaren ha en del el-installationer verkställt. Museets vackraste sal, porslinssalen, har dels försetts med ett praktgolv i renässansstil i ek och valnöt, dels också omorganiserats och försetts med en ny monter för silversakerna. I den kulturhistoriska avdelningen ha fem konstverk renoverats av konservator David Sundbaum, Göteborg. Dessutom har en pendyl i empirestil renoverats av konservator Åkerblom. Allmogesamlingarna ha genomsetts, ”uppluckrats” och uppsnyggats. Arbetet med den afrikanska fågelsamlingen har under året avslutats. Slutligen har i samband med den nämnda inventeringen en grundlig vindsröjning verkställt, varvid ändamålsenliga hyllor m. m. ordnats. Tyvärr är museets magasinsfråga icke löst härmed. Den byggnad, som museet förfogar över såsom magasin vid Östergatan, är långtifrån lämplig såsom sådan; otät, i hög grad fallfärdig och eldfängd (gammalt torrt trähus). Smärre förändringar och förbättringar ha även här verkställt. Den av Jönköpings museum utlånade ryska farkosten har genom stort tillmötesgående av boktryckare Fritz Berg, Vänersborg, utan kostnad för museet magasinierats i ett honom tillhörigt uthus.

Ett antal donationer ha kommit museet till del under året, nämligen av (kronologiskt uppräknade) direktör B. Whitefield, Vänersborg, fröken Lilian Söderwall, Stockholm, fröken K. Johnsson, Vä-

nersborg, lantbrukare G. A. Johansson, Åsteboberg, läroverksadjunkt Nils Flensburg, Vänersborg, doktorinnan Camille Jennisches arvingar, fru Victoria Östergren, Solna, herr Nils Mattsson, Vänersborg, konstnären Kr. I. Anderberg, Klippan, herr Julius V. Nordberg, Vänersborg, fröknarna Ebba och Ester Olsson, Vänersborg, Blekinge museum, Karlskrona, herr Bo Eklund, Vänersborg, fru Gerda Åstrand, Vänersborg, kommandörkapten Gustaf W:son Lilliehöök, Stockholm, fru Aina Hårde, Vänersborg, fröken Anna Brobeck, Vänersborg, friherrinnan Thema von Rosen, Oreberg, samt herr Oliver Kollén, Rådanefors.

Bland nyförvärven kunna nämnas en klocka, inköpt av herr Julius V. Nordberg, Vänersborg, en sköld, ett elefantspjut och en hövdingespira från Tanganyikaterritoriet, inköpta för 300 kronor av lantbrukare G. Kjellberg, Främmostad, samt en gammal sockerklinga, inköpt av lantbrukare G. A. Johansson, Åsteboberg.

Museet har under året anlitat Vänersborgs Vaktbolag för bevakning av museet. I samband härmed har ett nytt lås insatts i dörren till huvudentrén.

Vid Vänersborgs Musei Vänners årsmöte den 19 mars 1955 gavs en konsert med intim musik av en ensemble från Vänersborg. Härvid bringade Göta Älvdalens Konstförening, Föreningen Vänersborgs Musei Vännen och styrelsen för Vänersborgs museum den avgående landshövdingen Arvid Richert sin hyllning och överlämnade till honom såsom gåva en miniatyr av den s. k. Fridastatyn.

Den 1 november gästades museet av dirigenten m. m. vid Göteborgs Orkesterförening, Sixten Eckerberg, som därvid gav en pianokonsert.

Vänersborg i januari 1956.

RAGNAR FALK.

ordf.

/ *Sven-Axel Hallbäck.*

sekr.

Föreningen Vänersborgs Musei Väners årsredogörelse för 1955.

Sedan föreningen bildades den 20 augusti 1954, har medlemsantalet undan för undan ökats, och föreningen hade således vid årsskiftet 8 ständiga och 87 enskilda medlemmar.

Styrelsen har under perioden haft två sammanträden.

Den har utgjorts av följande ledamöter: landshövdingen Arvid Richert, ordförande, redaktören K. G. Wassénius, v. ordförande, bankdirektören M. Hahnsjö, kassaförvaltare, fru Marianne Fahlcrantz, landskamreraren Gunnar Hjorth, centraldispensärläkaren Erik Salander, ombudsmannen Fjalar Åström samt landsantikvarien Sven Axel Hallbäck, sekreterare.

Styrelsen har anslagit 525 kronor till renovering av i museets ägo befintliga konstverk.

Föreningen har medverkat till en studiecirkel om modern konst i museet.

Föreningen har bidragit med 200 kronor till minnesgåvan — en miniatyr av Fridastatyn — till landshövdingen Arvid Richert.

Föreningen har i stort sett haft ett gott år, även om en något livligare verksamhet skulle ha varit önskvärd. Föreningen har emellertid under perioden gjort en del erfarenheter, som man för framtiden skall skriva sig till minnes.

Vänersborg den 24 april 1956.

K. G. WASSÉNIUS.

v. ordf.

/ *Sven-Axel Hallbäck.*

sekr.

ÅRSKRÖNIKA 1955.

Ute i världen bland de stora har under större delen av året härskat en solig stämning, som blivit kallad den Nya Genèveandan. Hemma i Sverige har vi också haft det soligt och molnfritt.

Den Nya Genèveandan utbyttes mot slutet av året av en frän atmosfär, och hemma i Sverige fick vi en frän efterräkning på det soliga och molnfria. Utan att återigen stöta mig med excellensen Undén skulle jag vilja fråga moskoviterna: ”Vem åstadkom egentligen den dåliga andedräkten ute bland de stora?”, och utan att stöta mig med Vår Herre skulle jag vilja fråga Norup: ”Behövde räkningen verkligen bli så hög, och när kan den anses slutbetald?” Frågorna är retoriska och tarvar alltså inga svar.

I England har en liten prinsessa varit på vift. Efter att ha levt i idyllisk avskildhet i damtidningarnas innerspalter åkte den unga damen och hennes partner plötsligt via den kolorerade veckopressens bildreportage fram till de stora drakarnas rubriksidor. Engelska kyrkan hade börjat tala om moralen och plikten. Vilken ställning man än intar till förhållandet mellan prinsessan och den frånskilde översten, så har man anledning notera: Det finnes en kyrka till i världen, utom den katolska, som har bestämda normer i berörda frågor och som också har män, som vågar hävda dem. Även på högsta ort.

En viss badfilm har givit stoff till debatter i utlandspressen angående den svenska bad- och sexmoralen. Krönikören, som hyser ett stort intresse för vår vänersborgska moral, har utrustat sig med en präktig kikare och ett frejdigt forskarsinne och med dessa attribut forskat i Vänersborg med omnejd för att komma frågan, så att säga, in på bara benen. Här kan rapporteras att något sensationellt underlag för omoraliska romaner eller dito filmer ej finnes att hämta vare sig på Ursand eller Skräcklan. Hur förhållandena gestaltar sig i Gestad under badsäsongen har forskaren här ingen anledning att gå närmare in på. (Äldermannen bor i Gestad på sommaren!)

För en del år sedan hade Sverige simmande, löpande, sjungande o. s. v. ambassadörer ute på turnéer i vida världen. Dessa har nu avlösts av två ambassadriser, Alva Myrdal och Anita Ekberg. Vad den förstnämnda har att komma med vet inte jag och förmodligen ingen annan heller, och vad den sistnämnda har att visa upp vet alla människor. Från Miss Anitas exhibition i Rom har försports, att De Sju Kullarnas stad kände sig alldeles tillplattad, något som ej ens de riktiga vandalerna kunde åstadkomma.

Som tack för titten sände de artiga italienarna några av sina mest högbrumade donnor till Sverige. Dessa anlände till Stockholm ungefär samtidigt med årets Nobelpristagare. Ingen bland den s. k. breda publiken eller dess press ägnade sig åt dessa släta vetenskapare, vars namn aldrig strålat från en filmscreen. Och dock fanns bland denna elit åtminstone en, som sysslat en hel del med hormoner. Men man kan ju inte begära, att de glupska autografjägarna, som sökte sluka italienskorerna på Stockholms central, skulle ana, hur mycket kurviga kvinnofigurer och hormoner har gemensamt.

För många svenskar och svenskor har 1955 varit Det Stora Året Då Spriten Blev Fri. De som med denna spritfrihet menar, att vi lyckligt förlöst från en dyrbar och tillkrånglad byråkrati, har vår fulla sympati. De som däremot i gärning visar, att ransoneringens avskaffande bör utnyttjas till omåttligt umgänge med sprit, måste betänka, att Almeby ännu är i sina bästa år och att den enda minoritet, som kan få rätt i det här landet, är nykteristerna, även när de råkar ha fel. Pilsner säljs nu i de flesta butiker, utan att Sverige går mot sin undergång av den anledningen. För något år sedan var det ett annat ljud i skällan, om jag inte alldeles missminner mig.

Nästa stora fråga under året har varit höger- eller vänstertrafik. En klar majoritet har uttalat sig för vänstertrafikens bibehållande, och därmed torde frågan vara bördlagd för de närmaste åren. Dock skulle man vilja se den svensk i närbild, som hädanefter kan se en norrman i vitögat och tala om brödraskap och nordiskt samarbete. Antingen är han mer än lovligt naiv, eller också är han ute för att mucka gräl.

Sverige har blivit ryktbart som bilstöldernas land. Vi lever i ett tjuvsamhälle . . . Små gulliga gossar stjälar bilar på löpande band, sätter personliga rekord i dårkörning och kvaddade bilar och kommer

upp i summor av 100.000 kr. och mer pr man och år i förstörda värden utan att behöva ersätta ett enda öre. Samhället, det vill säga vi, har inte resurser att stoppa djävulsleken, heter det. Har däremot en sportstugeägare byggt en veranda till sin stuga eller en liten egnahemsägare smällt upp ett skydd för sin ägandes bil på sin ägandes tomt, utan att i underdånighet ha rullat sig för myndigheterna i sådär tre—fyra år, då saknar samhället sannerligen inte resurser. Med lagen, eller rättare sagt förordningarna, bakom sin rygg träder samhället i fiskaliskt nit och med uppborstade knävelborrar fram och släpar brottslingen inför domstol, där han ålägges att nedriva vad han uppbyggt samt att ersätta samhället för de skador han genom sina händers verk har åstadkommit. Skadorna värderas efter en mycket saftig prislista. Hur vore det, om de herrar, som nu ansa och vårda biltjuvarna, bytte jobb med dem som ha hand om den s. k. byggnadsregleringen? Jag bara frågar.

Efter dessa små glimtar på omvärlden tar vi oss en titt på vår egen stad och förhållandena där.

I Älvsborgs län har Mats Lemne blivit hövding, och som sådan får vi hälsa honom välkommen som vänersborgare. Hur länge han vill förbli vänersborgare, bestämmer han själv, men hur länge han får, tycks statsrevisorerna vilja bestämma. Vilket är ofint gjort, både mot Herr Lemne och mot en så fin residensstad som Vänersborg. Men det ordnar sig väl; det är inte första gången länsstyrelsen flyttas till Borås eller Uddevalla eller Mölndal eller Munkedal eller andra omöjliga orter. Detta säger jag ej endast för att lugna Bröderna utan fastmer för att trösta och stärka Äldermannen.

Vänersborg har under året beriktats med en staty och ett monument, båda på Skräcklan. Statyn är rest till Birger Sjöbergs ära och föreställer hans sångmö Frida. Platsen, som utsetts av K. G. Wassénus, är välbelägen, och den väna flickan, som drömskt blickar ut över vattnen, uppfyller i varje fall vanliga människors uppfattning om god konst. Invigningen ägde rum en solig försommarafton och gav en högtid och stämning, som man gärna behåller i sitt minne.

Om det förut nämnda monumentet talar jag med största motvilja. Monumentet är rest över den tanklösa vandalismen och består av en bekvämlighetsinrättning med vidhängande kiosk. Hur man kan ha mage att på detta sätt våldföra sig på en av stadens

väckraste utsikter, är en gåta. Vi här i vår stad är lyckligt lottade, som har gator, mynnande ut mot stora vatten, med perspektiv och utblickar av största skönhet. Den vackraste utsikten har man på Kyrkogatan uppe från staden ut mot Väneren, en utsikt som man med glädje och stolthet visat för gäster och främlingar. Denna utsikt är nu störd genom nyssnämnda byggnad, som sticker fram som en ful och onödig kuliss i panoramat. Hela eländet kunde ha avstyrts, om byggnaden dragits fyra meter tillbaka. Arkitekturen tillhör ju de sköna konsterna. Det kanske inte kunde skada, om arkitekterna därför också ibland tänkte på, hur deras mästerverk tog sig ut med hänsyn till omgivning och bakgrund.

För resten står kåken *s n e t t*.

För att fortsätta med arkitekturen, så har hushållningssällskapets nya byggnad tagits i bruk under året. Expertisen betygar, att byggnaden är ändamålsenlig och up to date, men på en förbipasserande gör den ett dystert och beklämmande intryck, och fasaden kan endast glädja en yrkesskicklig tegelbrännare. Men kanske har de tillståndsgivande myndigheterna givit sin sanktion med biavsikten, att byggnaden skulle skrämja det klientel, som går krogrond mellan Stadt och Logen. I så fall har vi fått ytterligare ett monument. Som minner om svunna tider. Krogronderna slutade nämligen den 3 oktober 1955.

Stadens nya vattenverk är nu i funktion. Vänersborg var förut känt för bl. a. sitt goda dricksvatten. Den brygd, som nu serveras ur vattenkranarna, lämpar sig utmärkt, när man skall dra i snöret, och kan på sin höjd duga till bad- eller rakvatten. Till bordsvatten duger den ej. Blir den inte snart bättre, får nog nykterhetsnämnden tala med Nylén, om inte vänersborgarna över lag skall bli tillvanda öl- och groggdrickare. Mjölken? Ja, den kan ju också ta smak av vattenledningsvattnet.

Och nu till den nya brandstationen: Den lär representera det senaste på området, vilket man livligt får hoppas. Något bör man ju få för pengarna även i tider som dessa. Själva invigningen skedde under ett högtidligt och ivrigt bollande, där den ene med största högaktning överlämnade brandstationen till en annan, som lika högaktningsfullt mottog densamma för att i nästa ögonblick med en flott gest skicka skänken vidare till nästa o. s. v., tills brandstatio-

nen slutgiltigt hamnade i Kihlströms säkra händer. Jag kan aldrig släppa tanken på vad som skulle hända, om någon passning i detta finurliga bollspel skulle gå fel. Om Landshövdingen t. ex. skänkte brandstationen till Borås stadsfullmäktige eller Oscar Andersson gav den åt, låt oss säga, Biografen Stjärnan. Men sådant inträffar aldrig. Herrarna är pålitliga och vältränade och vet, hur bollen skall spelas, och det är därför, som de i tidens fullbordning får ordnar och medaljer.

Ja, mina Bröder! Detta var, som om "Vän av ordning" eller "Arg skattebetalare" lättat sitt hjärta i ELA:s insändarespalter. Men fullt så dystert, som det kanske låter, har året inte varit, även om mången retar sig på dåligt dricksvatten och en felplacerad inrättning för behövande. Det finns också lite på plussidan.

En hel del gator har enkelriktats, och detta har medfört, att de dagliga krockarna i bankhörnet försvunnit. Visserligen har en och annan haft svårt att lotsa sitt fordon till bolaget, men detta besvär smälter som snö i solsken inför den vänlighet och perfekta betjäning, som numera består av "utminuterarna". Även "utskänkarna" har fått något vänligt och tjänstvilligt över sig, vilket man med glädje noterar. Medan man talar om vänlighet, skulle det vara roligt att kunna säga något i den vägen om bebyggelsen i Reuter-skiöldska staden, men det finns gränser. Huvudsaken är, att de många familjer, som där fått tak över huvudet, trivs med sin omgivning.

Trivs med sin omgivning gör också de gäster, som övernattar på Pensionat Gillet. Får man tro de lovord (och det gör man ju så gärna, vad det nu kommer sig), som i bunden och obunden form och på skilda tungomål präntats i gästböckerna till Vänersborgs och dess innevärdens pris och ära, så bor vi i en intressant stad, en idyll, en storslagen stad, en drömmande oas, en gammal stad, en ros och en pärla. Vi är glada, hjälpsamma, vänliga, hurtiga, språkkunniga och underbart sköna. Det sistnämnda gäller egendomligt nog bara damerna. Att bröderna inte kommit med på ett hörn, när det gäller de yttre egenskaperna, kanske verkar något förbryllande men kan naturligtvis förklaras antingen som ett förbi-seende eller beroende på att mestadels manliga poeter hållit i pen-nan. Hur därmed förhåller sig är en bisak; huvudsaken är, att

man av ojäviga vittnen fått svart på vitt på hur bra och fint vi har det och vilka förträffliga och stiliga människor vi i verkligheten är. I själ och hjärta har man haft allt det här på känn, ända sen man gick i kolt, men, som sagt, det är alltid intressant att få sådant bekräftat av skarpsynt och omdömesgillt folk. Det står ingenstans i gästböckerna, att vänersborgaren är egenkär och skrytsam, vilket påpekas till ev. avundsjuka grannars upplysning.

Och medan Bröderna rätar på ryggarna och spänner ut bröst-korgarna, kan här meddelas att Äldermannen även i år på ett utmärkt sätt skött Gillets angelägenheter, och att Valter Karlson som fastighetsförvaltare reparerat och underhållit fastigheten och som gillevärd underhållit Äldermannen och bisittarna.

Beredningsnämnden har under året sammanstrålat ett otal gånger och därvid bl. a. handlagt denna kvälls arrangemang. Hur kvällen kommer att avlöpa står alltså i vida fältet. Beredningsnämnden ber i förhand om överseende och en mild dom.

Och därmed, ärade gäster, mina Damer och Bröder, ber jag få tillönska er alla en god fortsättning på julen och i sinom tid

ETT GOTT NYTT ÅR!

Vänersborg den 26 december 1955.

THORSTEN GULZ.

MINNESRUNOR 1955.

”Bort gå de, stumma skrida de,
en efter en till skuggornas värld.”

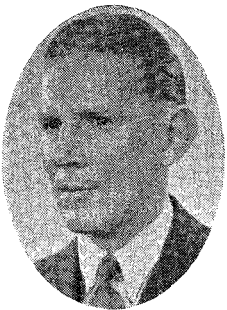
Ett år har snabbt runnit undan, sedan vi sist voro samlade. Återigen ha vi fått påminnelser om att vi här på jorden icke ha någon varaktig stad. Sex länkar i vår kedja av gillebröder ha ryckts bort och lämnat stora tomrum efter sig. Vi sända dem en tacksamhetens tanke för den tid vi haft förmånen att räkna dem som medlemmar och önska dem en stilla frid, sedan de nu gått bort.

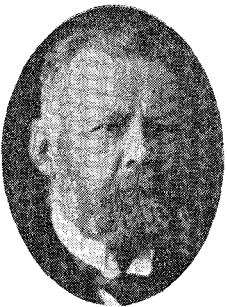
f. d. Gruvfogden GUSTAV GUSTAVSSON, född i Vänersborg den 13 april 1896, avled där den 12 januari 1955. — Efter avslutad skolgång genomgick han Tekniska Skolan i Vänersborg. Han hade sedan anställning vid olika vägbyggen, tills han 1926 emigrerade till Spetsbergen för att 1928 flytta till Canada, där han stannade i 18 år och hade anställning som gruvfogde. Under sin vistelse i Canada genomgick han under 3 år en bergsskola. Efter en gruvolycka 1939 kunde han icke längre kvarstanna i sitt yrke utan fick anställning som förman vid olika vägbyggen i Alaska. G. återvände till hemlandet och fädernestaden 1946 och arbetade på olika platser, tills sjukdom hindrade honom från arbete. — Gustavsson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1951.

f. d. Järnhandelsmedhjälparen **AXEL SVENSSON**, född i Vänersborg den 5 augusti 1883, avled där den 6 mars 1955. — S. erhöill sin första anställning hos järnhandlare Lewerth här i staden redan vid 13 års ålder. När sedan firman övergick i Eskilstunaboden, innehavare Chr. O. Gadde, förblev han denna firma trogen till uppnådd pensionsålder. Sin på en lång och rik erfarenhet inom branschen grundade kännedom om allt, vad järnvaror hette, ställde han till kundernas förfogande och kunde ge goda råd vid inköp såväl om varans kvalitet som användning. Hans vänliga och goda sätt rönt också varm uppskattning. — Svensson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1915.

Socialvårdssysslomannen **HOLGER JANSON**, född i Vänersborg den 31 oktober 1912, avled i Partille den 3 december 1955. — Efter år 1932 i Vänersborg avlagd studentexamen diplomerades han från Socialinstitutet i Stockholm. — Sedan J. under en tid haft anställning vid socialvårdsbyrån i Uddevalla, tillträdde han 1946 befattningen som socialvårdssyssloman i Partille, där han kvarstod till sin bortgång. Grundligt insatt i sitt yrke åtnjöt han allmänt förtroende. — Janson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1935.

Hotellägaren **IVAR SELLSTRÖM**, född i Vänersborg den 4 december 1872, avled i Lödöse den 1 mars 1955. — S. ägnade sedan ett flertal år åt bageriverksamhet i Lödöse, där han dessutom till sin bortgång bedrev hotellrörelse. — Sellström inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1928.

För sin hemstad hyste han de varmaste känslor. — Anderson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1906.

f. d. Bankdirektören PRIMUS ANDERSON, född i Vänersborg den 23 augusti 1878, avled i Göteborg den 17 december 1955. — A. var son till bankdirektören Edwin Anderson, en av Gilllets stiftare. Efter år 1896 i Vänersborg avlagd studentexamen och sedan han 1897 genomgått Göteborgs Handelsinstitut, fick han anställning vid Göteborgs Handelsbank i Göteborg, inom vilken bank han 1917 avancerade till direktör med funktion som kassadirektör, i vilken befattning han kvarstod till uppnådd pensionsålder. — A. var en försynt man, som med sin tillbakadragna läggning stilla gick sin väg fram genom livet.

senast var han här i somras. — de Bourg inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1930.

f. d. Rektorn MATS de BOURG, född i Vänersborg den 5 augusti 1884, avled i Södertälje den 17 december 1955. — B. avlade studentexamen i Vänersborg 1902 och folkskollärarexamen i Strängnäs 1920. Han var lärare vid Solbacka läroverk 1912—1919 och kom 1920 till Södertälje som folkskollärare vid Södertälje folkskola. Han blev rektor vid Södertälje högre folkskola 1936 och kvarstod som sådan till uppnådd pensionsålder. Under ett flertal år var han även rektor vid Södertälje anstalter för yrkesundervisning. — För sin fädernestad hyste han det varmaste intresse och besökte den om möjligt varje år;

PRIMUS ANDERSON.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra, när sol gått ner.*

*Skuggorna breda sig över dem,
vilan är djup och lång.
Nattliga vinden söver dem,
susar sin vaggande sång.*

(Anita Halldén.)

Vänersborgs Söners Gilles styrelseberättelse för år 1955.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1955, Gillets 50:e arbetsår.

Gillet har under året varit samlat till årsstämma den 28 mars och till högtidsstämma annandag jul. Den senare, till vilken infunnit sig 100 gillebröder, hade karaktären av jubileumsstämma med därpå följande högtidsmåltid jämte dans och underhållning. Till jubileumsfirandet hade som gäster inbjudits representanter för Vänersborgs stad, Vänersborgs museum och Vänersborgs Döttrars Gille. Till högtidsmåltiden hade gillebröderna med damer och gäster i stort antal mött upp. Vid jubileumsstämman föredrog förste åldermannen en 50-årshistorik och utdelades för första gången den av Gillet med anledning av jubiléet instiftade hyllningsmedaljen till fem 50-årsveteraner¹⁾, tre om Gillet särskilt förtjänta gillebröder²⁾ och en person, som inlagt synnerliga förtjänster om staden³⁾. Gillet blev vid stämman föremål för blomsterhyllning av Vänersborgs stad, varjämte Vänersborgs Döttrars Gille överlämnade till Gillet en vacker ordförandeklubba. Från borgmästaren Bertel Hallbergs dödsbo överlämnades en gåva av 500 kronor, som tillförts årsskriftsfonden, och från Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Åldersdomshem en åldermanskedja såsom erkänsla för gillestyrelsens förvaltning av stiftelsen och tidigare fastighetsföreningen. För dessa gåvor frambär styrelsen Gillets varma tacksamhet.

Gillets årsskrift har under året utkommit med sin 24:e årgång, som erhållit karaktären av jubileumsskrift och ägnats minnet av vänersborgssonen och upptäcksresanden Axel W. Eriksson.

¹⁾ F. d. bankkamreraren Sigurd Lindedal och kammarherren Fredrik af Sandeberg, vilka inträtt i gillet vid dess stiftande, samt f. d. järnhandlaren Georg Nyström, f. d. bankkamreraren Ludvig Barkstedt och majoren Tor Wibom, vilka inträtt i gillet under år 1906. Av dessa var endast af Sandeberg i tillfälle att vid jubileumsstämman personligen mottaga medaljen. Denna skulle även ha tilldelats f. d. bankdirektören Primus Anderson, som emellertid avlidit kort före stämman.

²⁾ F. d. sparbankskassören Bror Fock, stadskamreraren Elov Nordén och landskamreraren Gunnar Hjorth.

³⁾ Stadsfullmäktiges ordförande, förmannen Oscar Andersson.

Ur "Knut Hernströms Understödsfond" har utdelats en julgåva och ur "Major Oscar Wenerströms Understödsfond" likaledes en julgåva. För Gillets övriga understödsverksamhet redogöres i "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" styrelseberättelse.

Liksom tidigare har ur "Wilhelm och Nora Malmbergs Donation" utgått stipendier till elever vid stadens folkskolor, varjämte ur fonden vid jubileumsstämman till Vänersborgs Musikförening överlämnats medel till tackande av föreningens återstående skuld å stadens nya konsertflygel. Dessutom har med fondens besparade räntemedel bekostats anskaffandet av de nya medaljerna, nytt förråd av 25-årstecken och kopior av brandbrev från tiden före 1834 års brand.

Medlemsantalet utgjorde vid 1955 års utgång 583, varav 16 ständiga medlemmar. Under året ha 7 medlemmar avlidit¹⁾ och 103 nya gillebröder tillkommit.

Beträffande Gillets fastighet med tillhörande fond hänvisas till "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" särskilda styrelseberättelse.

Över Gillets allmänna kassa och övriga fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN:

Behållning från år 1954		247:39
Inträdesavgifter	96:—	
Avgifter av ständiga medlemmar	200:—	
Årsavgifter	2.715:—	
Frivillig avgift	10:—	
Uttagna porton	252:65	
Ränta	2:70	3.276:35
	Kronor	3.523:74
Sammanträdeskostnader	191:85	
Jubileumskostnader	1.149:70	
Miniatyrmedaljer	156:25	
Uppvaktningar	282:—	
Bankfack	15:—	
Skrivmateriel och trycksaker	7:50	

¹⁾ Därav en troligen redan under år 1954.

Porto och telefon	303:65	
Diverse	45:—	2.150:95
Behållning till år 1956: Innest. i bank	294:75	
„ å postg.	1.072:50	
Kontant	5:54	1.372:79
	Kronor	3.523:74

2. VANERSBORGS SONERS GILLES FÖRSKÖNINGSFOND:

Behållning från år 1954	4.584:02	
Ränta	160:27	
	Kronor	4.744:29
Behållning till år 1956: Innest. i bank	Kronor	4.744:29

3. NAMNKUNNIGA VANERSBORGARES MINNES FOND:

Behållning från år 1954	717:79	
Ränta	25:01	
	Kronor	742:80
Behållning till år 1956: Innest. i bank	Kronor	742:80

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1954	2.133:07	
Räntor	75:45	
	Kronor	2.208:52
Julgåva	70:—	
Behållning till år 1956: Obligationer	2.000:—	
Innest. i bank	138:52	2.138:52
	Kronor	2.208:52

5. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1954	5.067:98	
Räntor	162:63	
	Kronor	5.230:61
Behållning till år 1956: Obligationer	4.000:—	
Innest. i bank	1.230:31	5.230:61
	Kronor	5.230:61

6. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:			
Behållning från år 1954			3.449:78
Räntor			120:51
		Kronor	3.570:29
Julgåva			100:—
Behållning till år 1956: Obligationer	3.000:—		
Innest. i bank	470:29		3.470:29
		Kronor	3.570:29
7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:			
Behållning från år 1954			12.058:71
Räntor			387:64
		Kronor	12.446:35
Stipendier till elever vid stadens folkskolor ..	150:—		
Gåva till Vänersborgs Musikförening	340:02		
Medaljer	612:50		
25-årsmärken	750:—		
Kopior av äldre brandbrev	318:75		
Porto och frakt	5:—		2.176:27
Behållning till år 1956: Obligationer	10.000:—		
Innest. i bank	270:08		10.270:08
		Kronor	12.446:35
8. RICHARD DYMLINGS ÅRSSKRIFTSFOND:			
Behållning från år 1954			4.463:33
Gåvor	510:—		
Försålda årsskrifter	105:50		
Ränta	158:13		773:63
		Kronor	5.236:96
Behållning till år 1956: Innest. i bank	5.231:96		
Kontant	5:—		5.236:96
		Kronor	5.236:96
9. LAURA och ESTER DANIELSSONS DONATIONSFOND:			
Enligt testamente			5.000:—
Ränta			128:32
		Kronor	5.128:32
Behållning till år 1956: Innest. i bank		Kronor	5.128:32

Inom sig har styrelsen för året utsett: till andre älderman sparbankskassören Bror Fock, till gillesskrivare bankkassören Primus Anderson och till kassafogde drätselkontoristen Kurt Hallberg.

Styrelsen har under året haft 9 protokollförda sammanträden, varjämte annat samråd ägt rum.

Vänersborg den 24 januari 1956.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

PRIMUS ANDERSON.

KURT HALLBERG.

BRUNO STERNER.

VALTER KARLSON.

THORSTEN GULZ.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, som utsetts att granska Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning under år 1955, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Den av styrelsen i dess berättelse lämnade sammanställningen över Gillets och dess olika fonders ställning är i full överensstämmelse med de oss förelagda räkenskaperna.

Räkenskaperna äro förda med omsorg och noggrannhet. Kapitalbehållningen per den 31 december 1955, tillhopa kronor 38.334:66, har av oss kontrollerats utan anmärkning. Fondernas innehav av obligationer ha inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Då ej heller i övrigt någon anledning till anmärkning förefinnes, hemställa vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1955 års förvaltning.

Vänersborg den 5 mars 1956.

ALLAN HEDÉN.

JOHN ANDERSON.

Granskningsmän.

**Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles
Ålderdomshems styrelseberättelse
för år 1955.**

Styrelsen för Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshem får härmed avgiva följande berättelse över stiftelsens verksamhet under år 1955, stiftelsens fjärde arbetsår:

Räkenskaperna utvisa följande:

FASTIGHETEN:

VINST- och FÖRLUSTKONTO:

<i>Inkomster:</i>		
Arrende konto	6.741:—	
Räntors konto	125:41	6.866:41
Anslag från Eliassonska donationen		5.000:—
	Kronor	11.866:41
 <i>Utgifter:</i>		
Räntors konto	1.532:50	
Löners konto	325:—	
Renhållnings konto	75:45	
Reparationers konto	3.101:28	
Försäkringsavgifters konto	125:80	
Diverse omkostnaders konto	642:10	5.802:13
Kapital konto		3.914:28
	Kronor	11.866:41

IN- och UTGÅENDE BALANSKONTI:

<i>Tillgångar:</i>		
	den 1/1	den 31/12
Fastighetens konto	85.000:—	85.000:—
Inventariers konto	100:—	100:—
Obligationers konto	50:—	50:—
Bankräkningars konto	708:90	1.898:13
Kassa konto	—	700:—
	Kronor	85.858:90
		87.748:18

Revisionsberättelse.

Undertecknade, som av Vänersborgs Söners Gille utsetts att granska Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomsheims räkenskaper och förvaltning under år 1955, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse:

Stiftelsens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna.

Räkenskaperna äro förda med ordning och reda. Kapitalbehållningen per den 31 december 1955, tillhopa kronor 77.286:41, har av oss kontrollerats utan anmärkning. Stiftelsens och Syskonens Eliassons donations innehav av obligationer ha inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Fastighetens förvaltning har handhäfts på bästa sätt.

Då ej heller i övrigt någon anledning till anmärkning framkommit, hemställa vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1955 års förvaltning.

Vänersborg den 5 mars 1956.

ALLAN HEDÉN.

JOHN ANDERSON.

Revisorer.

Sammanställning över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången av år 1955.

Allmänna kassan	1.372:79	
Vänersborgs Söners Gilles Försköningsfond	4.744:29	
Namn-kunniga Vänersborgares Minnes fond	742:80	
Knut Hernströms Understödsfond	2.138:52	
Hjalmar A. Lindedals Minnes fond	5.230:61	
Major Oscar Wenerströms Understödsfond.....	3.470:29	
Wilhelm och Nora Malmbergs donation	10.270:08	
Richard Dymplings Årsskriftsfond	5.236:96	
Laura och Ester Danielssons donationsfond	5.128:32	38.334:66
Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem ..	47.748:18	
Syskonen Eliassons donation	29.538:23	77.286:41
		Kronor 115.621:07

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR

1955.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALBRECHTSON, ERIC, Tillskärare, Vänersborg	1894	54
ALEXANDERSSON, ZAID, Ingeniör, Gävle	1924	55
ALFREDSSON, EVERT, Konditor, Hedemora	1914	55
ALFREDSSON, GÖSTA, Bryggeriarbetare, Vänersborg ..	1922	51
AHLIN, LENNART, Bilskolechef, Vänersborg	1916	54
ALMQVIST, HENNING, Folkskollärare, Vänersborg ..	1896	46
ALMQVIST, SVEN, Med. kand., Vänersborg	1931	46
ALMSTRÖM, NILS, Provinsialläkare, Gnosjö	1910	55
ANDERSON, ALLER, Skolvaktmästare, Vänersborg	1909	55
ANDERSSON, ALVAR, Handelsbiträde, Vänersborg ..	1916	45
ANDERSSON, ARNE, Folkskollärare, Bromma	1917	43
*ANDERSSON, AXEL, Sjukhusvaktmästare, Vänersborg	1901	30
ANDERSSON, EINAR, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
ANDERSSON, ERIC, Förrådsarbetare, Vänersborg	1915	51
*ANDERSSON, ERIK T., Förman, Vänersborg	1896	30
ANDERSSON, FRITIOF, Jordbruksförman, Vänersborg..	1897	42
*ANDERSSON, GOTTFRID, f. d. Överpostiljon, Uddevalla	1878	07
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, GÖSTA, Lasarettssyssloman, Vänersborg	1913	46
ANDERSSON, GÖSTA, Sjukvårdare, Lund	1910	54
*ANDERSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	1910	29
ANDERSSON, JOHN, Linjeförman, Karlskrona	1896	43
ANDERSSON, KARL, Metallarbetare, Göteborg	1896	45
ANDERSSON, KARL-ERIK, Sparbankskamrer, Väners- borg	1925	53
ANDERSSON, CARL W., Handlande, Vänersborg	1893	55
ANDERSON, CHRISTER, Studerande, Vänersborg	1945	55
ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare, Vänersborg ..	1919	53
ANDERSON, NILS, Disponent, Vänersborg	1915	53
ANDERSSON, NILS, Vaktmästare, Vänersborg	1922	51
ANDERSSON, OLOF, Lokomotivförare, Göteborg	1912	55
ANDERSSON, OSCAR, Förman, Vänersborg, <i>innehavare</i> <i>av gilletts medalj (1955)</i>	1892	42
ANDERSSON, OSCAR, Installatör, Vänersborg	1897	38
*ANDERSON, PRIMUS, f. d. Bankdirektör, Göteborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1955) †</i>	1878	06
*ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg, <i>gille-</i> <i>skrivare</i>	1898	18
ANDERSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1919	35
ANDERSSON, STIG, Socialvårdssyssloman, Vänersborg	1918	45

ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Skövde	1896	32
ANDERSSON, TORSTEN, Kontorsskrivare, Vänersborg	1914	55
ANDERSSON, VIKTOR, Ombudsman, Vänersborg	1909	52
ANDRE, HARALD, Kamrer, Vänersborg	1906	54
*ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ANDREASSON, KARL, Vaktmästare, Vänersborg	1907	53
ARVIDSSON, BERTIL, Skoindustriarbetare, Vänersborg	1912	55
ARVIDSSON, BIRGER, Schaktmästare, Köping	1897	46
*ARVIDSSON, STELLAN, Rektor, Stockholm	1902	28
BACK, EVERT, Tillskärare, Vänersborg	1918	55
BACK, HELGE, Förman, Vänersborg	1899	54
BACKMAN, GUNNAR, Bankkassör, Arvika	1890	45
*BARKSTEDT, LUDVIG, f. d. Bankkamrer, Alingsås, <i>innehavare av gillets medalj (1955)</i>	1882	06
*BARKSTEDT, SIGURD, f. d. Apotekare, Vänersborg ..	1885	30
*BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	1878	19
*BECKEMAN, KNUT, f. d. Hamnkaptän, Uddevalla, <i>ständig medlem</i>	1880	15
BENGTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
BENGTSSON, RAGNAR, Linjeförman, Trollhättan	1903	55
*BERG, FRITZ, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1884	08
BERG, GUNNAR, Boktryckare, Vänersborg	1920	53
BERGER, GUNNAR, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1943	55
BERGER, HARRY, Disponent, Vänersborg	1904	54
BERGGREN, ERIC, Fil. lic., Göteborg	1911	32
BERGLUND, FOLKE, Sjökapten, Hälsingborg	1910	45
BERGLUND, GÖSTA, Sjöingeniör, Malmö	1920	43
BERGMAN, AXEL, Sjukkasstjänsteman, Vänersborg ..	1898	46
BERGMAN, KARL-ERIK, Handelsbiträde, Vänersborg	1920	48
*BERGSTRÖM, AXEL, Landskamrerare, Falun	1892	26
*BERGSTRÖM, GUNNAR, Odont. d:r, Örebro	1906	23
*BERGSTRÖM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg ..	1912	29
BEHRNS, KARL, Expeditionsförman, Göteborg	1902	55
BERRMAN, GÖSTA, Folkskollärare, Göteborg	1910	43
BIEL, GÖSTA, Rederitjänsteman, Lerum.....	1911	46
BJÖRNBERG, MAURITZ, Kontorist, Vänersborg	1927	54
BJÖRNBERG, SVEN, Målare, Vänersborg	1929	54
BJÖRNDAHL, ERIK, Bokbindaremästare, Vänersborg..	1888	37
BLOMGREN, GUNNAR, Stenhuggarmästare, Vänersborg	1912	54
BODEN, KARL, f. d. Hantverksföreståndare, Vänersborg	1885	55
BODEN, SIGVARD, Ingeniör, Stockholm	1923	55
BODEN, STIG, Ingeniör, Stockholm	1914	55

BODÉN, SVEN, Ingeniör, Lilla Edet	1918	47
BORG, EINAR, Handlande, Vänersborg	1906	48
BORG, FRITZ, f. d. Hälsovårdstillsyningsman, Trollhättan	1881	50
BORGLING, CARL, f. d. Häradsskrivare, Stockholm	1888	32
BOTHEN, CARL, Löjtnant, Sundsandvik	1873	34
*BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	1880	21
BRIGELIUS, GUNNAR, Försäljningschef, Göteborg	1919	54
*BROBECK, KARL, f. d. Kamrerare, Falun	1886	19
*BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Lerum	1906	23
*BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	1904	31
BÄCKLUND, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1898	45
BÄCKSTRÖM, TORSTEN, Akeriägare, Vänersborg	1907	54
*CEDERGREN, GÖSTA, Förste provinsialläkare, Karlskrona	1905	30
*CEDERGREN, RAGNAR, Affärschef, Västerås	1907	30
*CEDERGREN, STIG, Kanslichef, Gävle	1911	30
CEDERHOLM, AKE, Avdelningschef, Uddevalla	1913	55
CEGRELL, ELOF, Kontorschef, Vänersborg	1916	49
DAHL, LENNART, Bergsingeniör, Finspång	1924	48
DAHLGREN, ARNE, Kontorsskrivare, Vänersborg	1918	55
DALGREN, HUGO, Mättningsingeniör, Vänersborg	1911	53
DAHLGREN, STIG, Omnibusägare, Vänersborg	1917	55
*DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
DAHLLÖF, AXEL, Kassör, Vänersborg	1911	55
DAHLLÖF, HARRY, Polisassistent, Uddevalla	1909	55
DAHLSTRÖM, PAUL, Lokförare, Nyköping	1895	47
*DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	1891	15
DAHME, ALGOT, Ämneslärare, Vänersborg	1909	39
DANIELSSON, INGVAR, Målaremästare, Vänersborg ..	1920	55
*DAFGÅRD, AXEL, Köpman, Vänersborg	1891	21
DAFGÅRD, BENGT, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1939	50
*DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	1906	30
DAFGÅRD, HENRY, Charkuterist, Vänersborg	1903	53
DAFGÅRD, SVEN, Köpman, Vara	1898	53
*DE BOURG, MATS, f. d. Rektor, Södertälje †	1884	30
DIDEROTH, ERNST, Typograf, Vänersborg	1893	52
*DINNETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	1895	21
DINNETZ, KNUT, Lagerförman, Stockholm	1891	32
*EDLUND, AXEL H., Direktör, Vara	1895	28
*EDLUND, BERTIL, Kontorsskrivare, Trollhättan	1899	30
EDLUND, HARRY, Målaremästare, Vänersborg	1903	46

EDLUND, TORSTEN, Fastighetsskötare, Vänersborg ..	1903	55
EGERSSON, ANDERS, Kontorist, Vänersborg	1903	49
EILARD, REINHOLD, Stadsfogde, Borås	1894	48
EK, HARALD, Kapten, Sundbyberg	1919	44
EK, KNUT, Slöjdlärare, Vänersborg	1924	50
*EKBERG, HJALMAR, Civilingeniör, Stockholm	1872	22
EKBLAD, BERTIL, Charakterist, Trollhättan	1916	53
ELFMAN, NILS-OLOF, Rektor, Bromma	1919	44
ELMQVIST, FREDRIK, Lokförare, Vänersborg	1903	42
*ELOW, PER, Sparbankskamrer, Brålanda	1906	30
*ELOW, STIG, Ingeniör, Sundsvall	1912	30
EMANUELSSON, ERIC, Handelsbiträde, Vänersborg ..	1916	51
ENGLUND, GUNNAR, Försäljningschef, Söderhamn ..	1913	42
ENGLUND, CLAES, Studerande, Vänersborg	1943	47
ENGLUND, MAGNUS, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1949	49
*ENGLUND, NILS, Prakt. läkare, Vänersborg	1909	30
ENGLUND, NILS TURE, Studerande, Vänersborg	1939	47
ERIKSSON, ALFRED, Boktryckare, Göteborg	1884	52
ERIKSSON, ALLAN, 1:e Postiljon, Vänersborg	1913	55
ERICSSON, ANDERS, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1944	54
*ERIKSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	1889	21
ERICSSON, BROR, Bagaremästare, Vänersborg	1913	46
ERICKSSON, ERIC, Rörmontör, Vänersborg	1904	55
ERICSSON, ERIC, Stadsträdgårdsmästare, Vänersborg..	1901	55
ERIKSSON, FILIP, Murare, Vänersborg	1912	46
ERICKSSON, GÖSTA, Skolvaktmästare, Vänersborg	1913	55
ERICSON, HENNING, Handelsträdgårdsmästare, Väners- borg	1902	50
ERIKSSON, HENRY, Landstingsassistent, Vänersborg ..	1909	55
ERICSSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	1908	43
ERICSSON, JOHN-OLOV, Studerande, Vänersborg, <i>stän-</i> <i>dig medlem</i>	1939	54
*ERIKSSON, LARS, f. d. Skolvaktmästare, Vänersborg..	1878	21
ERICSSON, NILS, Bagaremästare, Vänersborg	1907	46
ERICSSON, STIG, Köpman, Vänersborg	1920	46
ERICSSON, TAGE, Trädgårdsmästare, Vänersborg	1906	55
ERICSSON, TAGE, Åkeriägare, Vänersborg	1911	55
EHRLING, RAGNAR, Folkhögskollärare, Leksand	1926	54
FAGERSTRÖM, AXEL, Bryggeriarbetare, Vänersborg ..	1902	35
FALK, HARRY, Handlande, Vänersborg	1906	55
FALK, RAGNAR, Länsassessor, Vänersborg	1890	47

*FOCK, BROR, f. d. Sparbanksassör, Vänersborg, <i>gilletts andre älderman, innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1888	07
FORSS, ERIC, Tullkontrollör, Trelleborg	1910	52
*FRIBERG, KNUT, f. d. Apotekare, Stockholm † (1954)	1877	09
FRIEDLÄNDER, BIRGER, f. d. Handlande, Vänersborg	1887	43
*FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Vänersborg	1896	24
FRÖID, ARVID, Förman, Vänersborg	1897	41
FURBO, EVERT, Skolvaktmästare, Vänersborg	1910	55
*GADDE, ELOF, Köpman, Vänersborg	1911	30
GADDE, NILS OLOF, Sporthandlare, Vänersborg	1915	34
GALLE, KJELL, Möbelhandlare, Vänersborg	1911	51
GEMVIK, GÖSTA, Köpman, Stockholm	1911	47
GEMVIK, OLOF, Direktör, Stockholm	1917	46
*GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	1889	08
GILLBERG, ÅKE, Expeditionsvakt, Vänersborg	1920	55
GILLBLAD, GUNNAR, Reparatör, Göteborg	1893	43
GLASSELL, LENNART, Typograf, Vänersborg	1910	46
GRANSTRÖM, ANDERS, Fabrikör, Vänersborg	1906	54
GRANSTRÖM, AXEL, Direktör, Vänersborg	1897	54
GRANSTRÖM, ROLAND, Rörentreprenör, Vänersborg ..	1901	54
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	1884	07
*GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	1879	07
GULLBRANTZ, SVEN, Murare, Vänersborg	1913	44
GULZ, LENNART, Studerande, Vänersborg	1939	54
*GULZ, THORSTEN, Driftschef, Vänersborg, <i>bisittare i gilletts styrelse, gilletts arkivarie</i>	1905	28
GUSTAFSSON, EDVARD, Arkitekt, Göteborg	1923	46
GUSTAFSSON, GUSTAV, f. d. Gruvfogde, Upprud † ..	1896	51
GUSTAFSSON, HOLGER, Förste landskanslist, Vänersborg	1911	38
*GUSTAFSSON, PER EDWARD, Förste landskanslist, Vänersborg	1893	19
GUSTAFSSON, SUNE, Bageriverkmästare, Vänersborg ..	1918	55
GÖTHERED, GOTTFRID, Fastighetsägare, Vänersborg ..	1909	55
HAGBERG, JAN, Kalkylator, Vänersborg	1922	53
*HAGBERG, ARNE, Möbelhandlare, Vänersborg	1908	30
HAGBERG, GÖRAN, Studerande, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1941	53
HAGBERG, TORSTEN, Köpman, Norrköping, <i>ständig medlem</i>	1931	52
*HAGBERG, WALTER, Möbelhandlare, Vänersborg	1901	17
HALL, KARL-ERIK, Förrådsarbetare, Vänersborg	1912	52

*HALLBERG, KURT, Drättselkontorist, Vänersborg, <i>gillets kassafogde</i>	1893	16
HALLBERG, NILS, Ingeniör, Göteborg	1912	55
*HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	1895	21
HALLONQVIST, UNO, Handlande, Vänersborg	1925	45
*HALLQVIST, ERIK, Stationsmästare, Lilleskog	1893	30
HALLQVIST, TAGE, Med. lic., Lindesberg	1926	45
HAMMAR, ALVAR, Charkuteriarbetare, Göteborg	1913	55
HAMMAR, GUSTAV, Köpman, Vänersborg	1904	55
*HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Umeå, <i>ständig medlem</i>	1899	28
HANSSON, BRYNOLF, Avsynare, Vänersborg	1924	52
HANSSON, EINAR, Lokförare, Uddevalla	1897	48
HANSSON, KNUT, Lagerbiträde, Vänersborg	1889	38
*HANSSON, VICTOR, Begravningsentreprenör, Vänersborg	1878	23
HASSELBERG, GÖSTA, Docent, Uppsala	1909	42
HASELLUND, NILS, Lantmäteriassistent, Kinna	1901	36
HEDBERG, AXEL, Bangårdsmästare, Uddevalla	1899	55
HEDBERG, AXEL, f. d. Vaktmästare, Vänersborg	1874	44
HEDBERG, ÅKE, Konduktör, Uddevalla	1919	55
HEDÉN, ALLAN, Stadsbokhållare, Vänersborg	1907	34
HELLMAN, BERTIL, Avdelningschef, Göteborg	1900	55
*HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	1906	29
*HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg, ...	1898	30
HELLMAN, EVALD, Assistent, Uppsala	1902	55
HELLSTRÖM, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1905	43
HERNEK, AXEL, Kapten, Uddevalla	1919	55
HERNEK, CARL-ANDERS, Arkitekt, Vänersborg	1926	55
HJELM, AXEL R., Köpman, Vänersborg	1885	54
*HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, Vänersborg, <i>gillets</i> <i>förste älderman, innehavare av gillets medalj</i> <i>(1955)</i>	1902	23
HOLM, ALLAN, Försäljningsassistent, Vänersborg	1907	53
HOLM, HERBERT, Handelsbiträde, Vänersborg	1903	50
HURTIG, ERNST-MAGNUS, Elektriker, Vänersborg	1923	53
HÄGNEFORS, ERNST, Löjtnant, Uddevalla	1921	55
HÖGBERG, BIRGER, Sjökapten, Göteborg	1904	50
IDEBERG, GUNNAR, Civilekonom, Göteborg	1932	53
JANSON, BENGT, Tegelmästare, Töreboda	1920	50
JANSON, GÖSTA, Konsul, Barranquilla (Colombia) ..	1902	49
JANSON, HOLGER, Socialvårdssyssloman, Partille † ..	1912	35
JANSSON, KARL, Faktor, Vänersborg	1900	55
JANSON, OLOV, Kamrer, Vänersborg	1909(30)	49

JARHED, KARL, Byggnadsarbetare, Vänersborg	1895	54
JARHED, SUNE, Kontorist, Vänersborg	1920	55
JARN, GÖSTA, Agronom, Brålanda	1927	54
*JENNISCHE, BENGT, Bitr. lasarettsläkare, Vänersborg	1913	30
*JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Norrköping	1898	26
JOHANSSON, ARVID, Lokförare, Uddevalla	1897	47
*JOHANSSON, AXEL, f. d. Förman, Vänersborg	1884	11
*JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
JOHANSSON, BENGT, Köpman, Vänersborg	1896 (15)	45
JOHANSSON, BERTIL, Direktör, Vänersborg	1912	55
JOHANSSON, BERTIL, Snickare, Vänersborg	1916	55
*JOHANSSON, EMIL, f. d. Handlande, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, EVERT, Frisörmästare, Vänersborg	1910	54
JOHANSSON, GUNTARD, Slussvakt, Trollhättan	1899	50
JOHANSSON, GUNNAR, f. d. Maskinmästare, Göteborg ..	1883	47
JOHANSSON, GUSTAV, Boktryckare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, GUSTAF, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1904	54
*JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	1899	30
JOHANSSON, HARRY, Modellör, Kumla	1910	54
JOHANSSON, HILMER, Bryggeriarbetare, Vänersborg..	1891	42
JOHANSSON, HUGO, Inspektör, Stockholm	1908	44
*JOHANSSON, HUGO, Konditor, Norrköping	1892	20
*JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg	1900	30
JOHANSSON, INGVAR, Byggmästare, Vänersborg	1918	55
JOHANSSON, JENS, Omnibusägare, Vänersborg	1923	55
JOHANSSON, JOHN, Förman, Vänersborg	1891	50
JOHANSSON, JOHN, Åkeriägare, Vänersborg	1910	55
JOHANSSON, KARL, Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1899	35
JOHANSSON, KARL-ERIK, Typograf, Vänersborg	1927	53
*JOHANSSON, KARL G., Snickare, Vänersborg	1897	28
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	42
JOHANSSON, LARS OLOF, Lagerbiträde, Vänersborg ..	1917	49
JOHANSSON, OSCAR, f. d. Övermaskinist, Mölndal	1885	44
*JOHANSSON, OTTO, f. d. Hovmästare, Mellerud	1888	25
JOHANSSON, ROLAND, Byggnadssnickare, Vänersborg	1905	53
JOHANSSON, STEN, Motorförman, Vänersborg	1902	55
JOHANSSON, TRYGGVE, Sjukkasstjänsteman, Väners- borg	1900	48
JOHANSSON, VALFRID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1894	50
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JONSSON, ANDERS, Handlande, Vänersborg	1915	35
JONSSON, BENGT R., Arkivarie, Saltsjö-Duvnäs	1930	54
JONSSON, ERIK, Lagerbiträde, Vänersborg	1924	46

JONSSON, HELGE, Handlande, Vänersborg	1912	45
JONSSON, JOHAN, Intendent, Örebro	1882	45
JOHNSON, CARL, f. d. Handlande, Vänersborg	1870 (19)	51
JONSSON, OLOF, Handlande, Vänersborg	1923	45
*JÖNSSON, GUSTAF, Stads-kassör, Vänersborg	1898	19
KAHNBERG, KNUT, Åkeriägare, Vänersborg	1894	44
KALTOFEN, CHARLES, Advokat, Vänersborg	1911	39
CARLSSON, ALBERT, f. d. Handlande, Vänersborg ..	1878	35
CARLSSON, BENGT, Landskanslist, Vänersborg	1912	42
CARLSSON, BERTIL, Lagerchef, Vänersborg	1914	54
CARLSSON, BERTIL, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1944	47
CARLSSON, EINAR, Åkeriägare, Vänersborg	1900	44
*CARLSSON, ELOF, Disponent, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1904	30
CARLSSON, ERIC, Hantverksföreståndare, Vänersborg	1897	48
CARLSSON, GUNNAR, Förrådsförvaltare, Vänersborg..	1905	38
KARLSSON, HERMAN, Ingeniör, Hollywood (U. S. A.)	1896	49
KARLSSON, HILDING, Bagaremästare, Vänersborg....	1911	51
*CARLSSON, CARL, f. d. Sanatorievaktmästare, Väners- borg	1878	19
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg <i>ständig medlem</i>	1897	32
*CARLSSON, CARL-ERIK, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1885	08
*CARLSSON, CARL-GUSTAF, Fabrikör, Vänersborg	1909	30
CARLSSON, CARL-OTTO, Studerande, Vänersborg, <i>stän-</i> <i>dig medlem</i>	1939	47
CARLSSON, KJELL, Omnibusägare, Vänersborg	1910	55
CARLSSON, KJELL, Åkeriägare, Vänersborg	1900	54
KARLSSON, CLAES, Köpman, Vänersborg	1908	55
CARLSSON, LENNART, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1946	47
CARLSSON, NILS-ERIK Sjöingeniör, Vänersborg	1919	54
CARLSSON, ROBERT, Charkuterist, Vänersborg	1894	55
*KARLSON, VALTER, Handlande, Vänersborg, <i>fastig-</i> <i>hetsförvaltare i gilletts styrelse, gillevärd</i>	1905	30
*CARLSTRÖM, NILS, Kamrer, Hälsingborg	1893	16
KIHLSTRÖM, LARS, Lagerförman, Vänersborg	1907	49
CLAESSON, CARL-ERIC, Köpman, Vänersborg	1916	55
KLING, CARL-OTTO, Byggnadsingeniör, Vänersborg ..	1913	55
KLING, VALDEMAR, Elinstallatör, Vänersborg	1910	55
KLINGBERG, EMIL, f. d. Reparatör, Vänersborg	1877	42
KNUTSSON, GUNNAR, Verkmästare, Vänersborg	1905	54

KOREN, GÖSTA, Kamrer, Trollhättan	1908	53
KORP, AXEL, Fabrikör, Vänersborg	1907	51
KORP, HELGE, Fabrikör, Gustaffsfors	1910	51
KORP, HERBERT, Fabrikör, Vänersborg	1917	51
KORP, OLOF, Fabrikör, Vänersborg	1915	51
KORP, TORSTEN, Fabrikör, Vänersborg	1908	51
KRAFFT, GUNNAR, Verkstadsägare, Vänersborg	1914	52
CHRISTENSSON, CARL-OTTO, Inköpschef, Göteborg ..	1912	33
LAGERGREN, SVEN, Ingeniör, Vänersborg	1914	34
*LARSON, AXEL, f. d. Handlande, Vänersborg	1890	19
LARSSON, AXEL, Kamrer, Vänersborg	1908	54
LARSSON, BO, Verkmästare, Målsryd	1922	46
LARSSON, DAVID, Verkmästare, Vänersborg	1904	54
*LARSSON, ERNFRID, f. d. 1:e Postiljon, Vänersborg..	1881	07
*LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	1892	30
LARSSON, GÖSTA, Teknolog, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1936	55
LARSSON, HARRY, Bilmekaniker, Vänersborg	1912	54
LARSON, HILMER, Försäljningschef, Vänersborg	1892	42
*LARSSON, HJALMAR, Civilingeniör, Vänersborg	1903	30
LARSSON, NILS, Kommunalarbetare, Vänersborg	1918	55
LARSSON, OSCAR, Journalist, Vänersborg	1908	55
LARSSON, RAGNAR, Kommunalarbetare, Vänersborg ..	1908	55
*LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LARSSON, ROLF, Åkeriägare, Vänersborg	1921	55
LARSSON, TORSTEN, Brukstjänsteman, Vänersborg ..	1911	54
LAURELL, JOHNNY, Handlande, Vänersborg	1908	46
LEWERTH, HARALD, Advokat, Göteborg	1894	50
*LIND, ERIK, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1881	23
LINDH, ERIK, Köpman, Vänersborg	1906	55
LIND, GUNNAR, Lagerchef, Vänersborg	1910	52
LIND, HAKAN, Studerande, Vänersborg	1948	54
LIND, LARS, Studerande, Vänersborg	1944	50
LIND, OLOV, Civilingeniör, Örebro	1920	45
LIND, SVEN, Disponent, Vänersborg	1913	40
LIND, ÅKE, Affärsbiträde, Vänersborg	1914	55
LINDBERG, AXEL, Föreståndare, Vänersborg	1912	42
LINDBERG, GEORG, Distriktschef, Malmö	1899	47
*LINDEDAL, LUDWIG, f. d. Kamrerare, Storängen	1869	31
*LINDEDAL, SIGURD, f. d. Bankkamrerare, Göteborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1882	05
LINDÉN, OSKAR, Handlande, Vänersborg	1902	54
LINDGREN, FOLKE, Fabrikör, Vänersborg	1914	54

LINDGREN, GUSTAF, Byggnadssnickare, Vänersborg ..	1893 (19)	55
LINDGREN, GÖSTA, Handlande, Göteborg	1919	55
*LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	1877	14
LINDQVIST, HÅKAN, Kyrkoherde, Långared	1914	37
LINDQVIST, ROLF, Länsassessor, Karlstad	1911	35
LINDQVIST, SVEN, Drätselkontorist, Vänersborg	1910	35
*LINDSTRÖM, ALLAN, Lektor, Vänersborg	1908	30
LINDSTRÖM, BROR OSKAR, Handlande, Vänersborg ..	1900	51
LINNARSSON, NILS, Posttjänsteman, Vänersborg	1912	55
LJUNGGREN, ERIK, Handlande, Vänersborg	1898	35
LUDWIGSSON, EVERT, Fabrikör, Vänersborg	1913	55
LUNDBERG, ERNST, f. d. Rektor, Vänersborg	1882	51
*LUNDBLAD, OLOF, Jaktvårdsassistent, Lilleskog	1907	28
*LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg, <i>ersättare</i> <i>i gillet's styrelse</i>	1888	07
LUNDBORG, EVERT, Handlande, Vänersborg	1921	42
LUNDBORG, GUSTAF, Skräddaremästare, Vänersborg ..	1900	54
LUNDBORG, STEN, Handlande, Vänersborg	1925	42
LUNDGREN, ANTON, f. d. Poliskonstapel, Vänersborg	1880	51
LUNDGREN, ARVID, Sekreterare, Enskede	1912	49
LUNDGREN, IVAR, Postmästare, Arboga	1898	54
*LUNDGREN, NILS, f. d. Överpostmästare, Stockholm ..	1889	19
LUNDGREN, SUNE, Rektor, Vänersborg	1913	53
*LUNDGREN, THOR, f. d. Postkontrollör, Västerås	1883	19
LUNDIN, GUNNAR, Köpman, Vänersborg	1921	52
*LUNDIN, GUSTAF, Byrådirektör, Stockholm	1892	19
LUNDIN, IVAR, Frisör, Vänersborg	1919	52
*LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	1894	30
*LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	1899	30
*LUNDIN, KNUT, Apotekare, Göteborg	1898	26
LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Åmål	1901	39
LUNDIN, PER, Vänersborg	1953	55
LUNDIN, PER OLOF, Kontorist, Vänersborg	1928	55
*LUNDIN, WÄRNER, Byrådirektör, Stockholm	1890	19
LÖFQVIST, STEN, Handlande, Vänersborg	1912	55
MADSEN, LARS, Regissör, Lidingö	1904	55
MAGNI, GÖTE, Handlande, Vänersborg	1905	46
MAGNUSSON, ARNE, Kanslichef, Göteborg	1913	49
MAGNUSSON, HENRY, Bankvaktmästare, Vänersborg ..	1915	54
MAGNUSSON, CARL EDGAR, Direktör, Vänersborg ..	1892	44
MAGNUSSON, MAGNUS, Kapten, Stockholm	1892	42
MAGNUSSON, ÅKE, Typograf, Vänersborg	1919	51
MALMSTRÖM, WILHELM, Köpman, Vänersborg	1901	44

*MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	1896	19
MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	1902	33
MILLING, THORE, Flygtekniker, Vänersborg	1924	52
MOBERG, ERIK, Köpman, Vänersborg	1919	55
MOGREN, FRITZ, Byggnadssnickare, Vänersborg	1901	46
MOLLBERG, RUNE, Handelsbiträde, Vänersborg	1925	54
MOSSBERG, ARNE, Kommunalarbetare, Vänersborg ..	1908	55
MOSSBERG, VIKTOR, Kommunalarbetare, Vänersborg ..	1899	55
NAREMARK, YNGVE, Radiotekniker, Vänersborg	1922	53
NEUMAN, WOLF, Ingeniör, Göteborg	1921	55
*NILSSON, DAVID, f. d. Lektor, Skara	1885	19
NILSSON, GUSTAV, Lantbrukare, Vänersborg	1924	50
NILSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1908	41
*von NOLTING, OLOF, f. d. Disponent, Vänersborg	1877	19
*NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare, Uddevalla, <i>inne-</i> <i>havare av gilletts medalj (1955)</i>	1901	16
NORDFELDT, JAN ERIK, Falun	1949	50
NORDFELDT, JOHN, Ingeniör, Falun	1921	43
NORDFELDT, PER-OLOV, Köpman, Göteborg	1925	43
NORDGREN, ALLER, Typograf, Vänersborg	1909	53
NORDGREN, HARRY, Typograf, Uddevalla	1906	55
NORDGREN, KARL, Målaremästare, Vänersborg	1897	55
NORDGREN, SVEN, Kommunalarbetare, Vänersborg ..	1908	55
*NYSTRÖM, GEORG, f. d. Järnhandlare, Vänersborg, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1874	06
*NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	1870	19
NYSTRÖM, AKE, Handlande, Vänersborg	1916	52
OLLEN, BERTIL, Bryggmästare, Lidköping	1914	52
*OLLEN, ERIK, f. d. Sparbanksdirektör, Vänersborg ..	1885	19
OLSSON, ALLAN, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	55
OLSSON, ERNST, Tegelbruksarbetare,, Vänersborg	1901	55
OLSSON, FOLKE, Lagerbiträde, Vänersborg	1929	48
OLSSON, GUSTAF ADOLF, Frisörmästare, Finspång..	1897	44
OLSSON, CARL, Kontorist, Vänersborg	1902	34
OLSSON, SVEN, Maskinist, Vänersborg	1919	51
OLSSON, TORVALD, Kapten, Uddevalla	1915	55
*OLSSON, VERNER, f. d. Bankkamrer, Vänersborg	1886	20
*OSCAR, ALGOT, Köpman, Örebro	1891	31
PALMSTRÖM, HERBERT, Cementgjutare, Vänersborg ..	1902	53
PALMSTRÖM, NILS, Fabrikör, Vänersborg	1910	52
PAULSSON, ELMER, Musiker, Vänersborg	1909	54
PEHRSSON, HJALMAR, f. d. Överlärare, Mora-Noret ..	1881(07)	52
PEHRSSON, SVEN, Konsul, Uddevalla	1910	55

*PETRE, ERNST, Redaktör, Vänersborg	1897	24
*PETERSON, ALGOT, f. d. Chaufför, Vänersborg	1889	09
PETTERSSON, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1898	49
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg, <i>ersättare i Gillets styrelse</i>	1901	16
PETTERSSON, KARL, Kriminalöverkonstapel, Lidköping	1902	55
POUNCETTE, ERIC, Kassör, Kumla	1904	52
POUSETTE, CARL ERIC, Godsägare, Vinninga	1914	51
PARUD, NILS, Byråassistent, Stockholm	1923	52
PARUD, PAUL, Fångvårdstjänsteman, Vänersborg	1896	54
RAHM, HARRY, Sjukvårdare, Vänersborg	1914	55
*RAHM, HJALMAR, Bankdirektör, Alingsås	1900	20
RAHNE, KARL, f. d. Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
RAPP, NILS, Frisörmästare, Vänersborg	1913	51
REYNOLDS, ALDOR, f. d. Handlande, Vänersborg	1888	31
ROBERTSSON, FOLKE, Yrkeslärare, Vänersborg	1908	54
ROLANDER, GUNNAR, Faktor, Vänersborg	1909	46
ROLANDER, CARL-HENRIC, Handlande, Vänersborg..	1921	46
ROSEN, GUNNAR, Ingeniör, Vänersborg	1923	55
ROSLIN, GEORG, Skolvaktmästare, Vänersborg	1907	41
*ROSLIN, HENRY, Köpman, Borås	1906	31
RUTGERSSON, CHARLES, Förman, Vänersborg	1903	43
RYDING, ÅKE, Målaremästare, Vänersborg	1920	53
*RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Bromma, <i>stän-</i> <i>dig medlem</i>	1877	30
SAHLIN, ANDERS, Bokbindaremästare, Vänersborg ..	1881	36
SAHLIN, ERIK, Landsfogde, Umeå	1909	34
SAHLIN, PER-ANDERS, Studerande Vänersborg	1945	50
SAHLIN, STEN, Bokbindare, Vänersborg	1913	36
*SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1886	30
SANDBERG, NILS, Fil. lic., Göteborg	1911	34
*SANDBERG, WILHELM, f. d. Brevbärare, Vänersborg	1881	18
*af SANDEBERG, FREDRIK, Kammarherre, Uppsala, <i>innehavare av gilletts medalj (1955)</i>	1884	05
SANDH, LARS-GUNNAR, Ingeniör, Hägersten	1924	45
SANDGREN, EGON, Elektriker, Göteborg	1913	55
*SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsiälläkare, Tanums- hede	1897	28
*SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse †	1872	28
SJÖGREN, JOSEF, f. d. Läroverksadjunkt, Vänersborg	1880	49
SJÖLING, LARS-GÖSTA, Montör, Vänersborg	1926	52
SJÖSTAD, OLOF, Elektriker, Vänersborg	1933	52
*SJÖSTAD, RAGNAR, Elinstallatör, Vänersborg	1896	30

*SJÖSTRÖM, GUSTAF, Handlande, Vänersborg	1900	30
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	1914	42
SKAGSTEDT, MELKER, Byggnadskamrer, Stockholm ..	1914	45
SKOGH, PER, Målare, Vänersborg	1908	44
*SKÄRBERG, OSKAR, Korrespondent, Trollhättan	1896	24
SKÖLDEBORG, HARALD, Snickare, Vänersborg	1896	55
SOHLBERG, ALLAN, Handlande, Vänersborg	1918	50
*STENSTRÖM, LARS, Förste landskanslist, Vänersborg..	1905	30
*STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg, <i>bi-</i> <i>sittare i Gillets styrelse</i>	1887	08
STERNER, NILS, Apotekare, Malmö	1922	41
STERNER, SVEN-AXEL, Landskanslist, Vänersborg	1923	47
STRÖM, GÖSTA, Konditor, Hedemora	1908	55
STRÖM, HILDING, Direktör, Vänersborg	1897	47
STRÖM, NILS-ERIK, Vaktmästare, Vänersborg	1911	54
SUNDBORG, OLOF, Direktör, Stockholm	1894	43
*SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg ..	1890	19
*SUNDELIUS, KJELL, Ombudsman, Vänersborg	1908	30
*SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	1901	30
SUNNERDAHL, OLOF, Fastighetsskötare, Vänersborg ..	1909	51
SUNNERDAHL, VILGOT, 1:e Mätare, Vänersborg	1908	51
SWAHN, EVERT, Sjukvårdare, Vänersborg	1909	55
SVANBERG, NILS, Förman, Vänersborg	1909	54
SVANBERG, SVEN OLOF, Målare, Vänersborg	1918	55
*SWEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg ..	1873	19
SVENSSON, ALF, Kontörist, Vänersborg	1923	48
SVENSSON, ARNE, Elinstallatör, Vänersborg	1916	43
*SVENSSON, AXEL, f. d. Järnhandlare, Vänersborg † ..	1883	15
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, Handlande, Trollhättan	1881	42
SVENSSON, GÖSTA, Ingeniör, Vänersborg	1912	42
SVENSSON, KNUT, Stadsförman, Vänersborg	1896	36
SVENSSON, LARS, Dövstummlärare, Vänersborg	1910	36
SVÄRD, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1896	44
SVÄRD, GUSTAF, Verkmästare, Stockholm	1895	37
SVÄRD, IVAR, Köpman, Trollhättan	1916	55
SVÄRD, TAGE, Avdelningschef, Enskede	1910	35
SVÄRD, YNGVE, Eldare, Vänersborg	1916	42
*von SYDOW, DANIEL, Kapten, Visby	1909	30
*von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Göteborg	1896	20
*von SYDOW, GERHARD, Överdirektör, Stockholm	1899	26
von SYDOW, CHRISTIAN, Direktör, Norrköping	1899	45
SYLWAN, GUNNAR, Lektor, Hälsingborg	1902	49
SÄFSTRÖM, PER-OLOF, Ingeniör, Norrköping	1924	42

SÖDERLUND, GUSTAV, Charkuterist, Vänersborg	1901	51
SÖDERSTRÖM, BERTIL, Fastighetsförvaltare, Vänersborg	1902	49
TAUBE, EDVARD, Greve, Ombudsman, Göteborg	1916	46
TAUBE, FREDRIK, Greve, Kommendörkapten, Lidingö	1909	35
TENGELIN, CARL, Tillskärare, Vänersborg	1916	53
THEODORSSON, MELKER, Ingeniör, Karlskoga	1909(30)	54
THERNQUIST, KJELL, Studerande, Vänersborg	1939	50
*THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1911	30
*THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
TIBBLIN, ARNE, Brevbärare, Vänersborg	1925	51
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
TIDSTRAND, ERIK, Kakelugnsmakare, Vänersborg	1907	53
THIMGREN, HALDOR, Direktör, Stockholm	1904	54
*THIMGREN, HUGO, Apotekare, Kristinehamn	1901	28
*THOMSON, YNGVE, Sparbankskassör, Vänersborg	1898	28
TRÄDEGÅRD, ERIC, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1899	43
TRÄDEGÅRD, JAN-ERIC, Studerande, Vänersborg	1937	52
*TULLBERG, INGE, Avdelningschef, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1905	18
THUNBERG, EINAR, Bankvaktmästare, Vänersborg	1901	53
THUNBERG, GUNNAR, Föreståndare, Vänersborg	1922	55
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1906	42
THUNBLAD, ARNE, Handlande, Vänersborg	1915	55
TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Bromma	1907	29
THÖRNQUIST, KARL, f. d. Handlande, Öxnered	1884(19)	49
*TÖSSBERG, ERIK, f. d. Slöjdlärare, Vänersborg	1880	29
WAHLIN, CARL-VIKING, Studerande, Vänersborg	1932	51
WAHLQVIST, ÅKE, Polisassistent, Vänersborg	1904	41
WALL, FRITJOF, Murare, Vänersborg	1912	53
*WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	1892	16
WALLSTRÖM, HJALMAR, Smörjare, Vänersborg	1888	44
WALLSTRÖM, JOHNNY, Bruksbokhållare, Vänersborg	1894	44
WALLSTRÖM, WIKTOR, f. d. Posttjänsteman, Kil	1882	44
WASSENIUS, GUSTAF, Verkmästare, Vänersborg	1907	54
WASSENIUS, KENNETH, Studerande, Vänersborg	1941	55
WASSENIUS, CURT, 1:e Polisikonstapel, Vänersborg	1908	55
WEDELFOSS, GUNNAR, Civilingeniör, Vänersborg	1904	53
WEINSTOCK, ERLING, Försäljningschef, Lidingö	1916	42
WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Leksand	1908	42

*WELANDER, GUSTAF, f. d. Banktjänsteman, Vänersborg	1891	26
WENNBERG, JOHN, Kommunalarbetare, Vänersborg ..	1907	55
WENNBERG, LARS, Fil. stud., Vänersborg	1931	46
WERNER, ERIK, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1881	34
WERNER, CARL RUDOLF, f. d. Kontorist, Grästorp ..	1883 (08)	48
WERNER, OLOV, Handelsföreståndare, Trollhättan ..	1909	32
WERNER, TORSTEN, Fångvärdstjänsteman, Vänersborg	1908	54
VESSBY, ENAR, Studerande, Vänersborg	1939	52
VESSBY, SIGVARD, Linjearbetare, Vänersborg	1917	52
*WEST, JOHN, Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30
WESTERBERG, BERNHARD, f. d. Verkmästare, Vänersborg	1879	37
WESTERBOM, KLAS, f. d. Byggnadsarbetare, Vänersborg	1885	54
WESTERLUND, AXEL, Hälsovårdsinspektör, Vänersborg	1901	55
WESTERLUND, EINAR, Exekutor, Vänersborg	1913	46
WESTERLUND, KARL-ERIK, Stabsredaktör, Djursholm	1910	40
WESTERLUND, SVEN, Förste landskanslist, Vänersborg	1912	38
WESTHALL, BO, Rådman, Vänersborg	1905	34
WESTHALL, CURT, Länsassessor, Halmstad	1908	36
WETTERLUNDH, SIXTEN, Konditor, Trollhättan	1905	55
*WETTERLUNDH, SUNE, Landssekreterare, Malmö ..	1904	28
*WIBOM, TOR, Major, Stockholm, <i>innehavare av gillet's medalj (1955)</i>	1885	06
WIJKSTRÖM, ERNST, f. d. Tygförvaltare, Vänersborg..	1889	37
*WIKSTRÖM, FOLKE, f. d. Dövstummlärare, Vänersborg	1889	26
*WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Stockholm	1894	28
WIKSTRÖM, CARL-HELGE, Civilekonom, Göteborg ..	1923	46
VICTORIN, OLOF, Kontrollör, Vänersborg	1908	35
WILHELMSSON, BERTIL, Radiomontör, Enskede	1924	51
WILHELMSSON, CARL, f. d. Gasverksarbetare, Vänersborg	1889	35
*WOLGAST, KURT, Direktör, Hälsingborg	1893	19
WREDBERG, BIRGER, Frisörmästare, Vänersborg	1896	43
VÄNERHALL, RAGNAR, Förste taxeringsrevisor, Vänersborg	1919	54
WÄRNE, ALBIN, Folkskollärare, Vänersborg	1890	49
WÄRNE, ORVAR, Kontorist, Trollhättan	1928	53
ÅBERG, BERTIL, Brukstjänsteman, Vargön	1900	55
ÅBERG, FOLKE, Lagerchef, Vänersborg	1920	55
*ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	1892	26
ÅKESSON, NILS ERIK, Löjtnant, Solna	1922	46

ASTRÖM, FJALAR, Ombudsman, Vänersborg	1893	33
ASTRÖM, HELGE, Poliskommissarie, Vänersborg	1902	42

* = innehavare av gillet 25-årstecken.

Antal medlemmar under året: 590.

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dyliga uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet kassafogde, som tillhandahåller blanketter för inträdesanmälningar.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 1956.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Förste ålderman* 1954 (1933).
FOCK, BROR, f. d. Sparbankskassör, *Andre ålderman* 1954 (1936).
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, *Gilleskrivare* 1949 (1944).
HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, *Kassafogde* 1949 (1944).
STERNER, BRUNO, Frisörmästare, *Bisittare* 1942.
KARLSON, VALTER, Handlande, *Bisittare* 1949.
GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Bisittare* 1954.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Ersättare* 1944.
LUNDBORG, ERIC, Handlande, *Ersättare* 1949.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.
SAHLIN, STEN, Bokbindare.
KARLSON, VALTER, Handlande, *Gillevärd*.
GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Arkivarie*.
HEDEN, ALLAN, Kyrkokamrer.
THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare.
LIND, SVEN, Disponent.

Årsskriftsnämnd.

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.
HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare.
HEDEN, ALLAN, Kyrkokamrer.
FALK, RAGNAR, Länsassessor.
PÅRUD, NILS, Byråassistent.

Räkenskapsgranskare.

ANDERSON, JOHN, Grosshandlare.
HEDEN, ALLAN, Kyrkokamrer.

LIND, SVEN, Disponent, *Ersättare*.

STIFTELSEN VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES ÅLDERDOMSHEM 1955.

Styrelse.

HJORTH, GUNNAR, Landskamrerare, *Ordförande* 1954 (1933).
FOCK, BROR, f. d. Sparbankskassör, *Vice ordförande* 1954 (1936).
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, *Sekreterare* 1949 (1944).
HALLBERG, KURT, Drättselkontorist, *Kassör* 1949 (1944).
KARLSON, VALTER, Handlande, *Fastighetsförvaltare* 1949.
STERNER, BRUNO, Frisörmästare, *Ledamot* 1942.
GULZ, THORSTEN, Driftschef, *Ledamot* 1954.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, *Suppleant* 1944.
LUNDBORG, ERIC, Handlande, *Suppleant* 1949.

Revisorer.

ANDERSON, JOHN, Grosshandlare.
HEDEN, ALLAN, Kyrkokamrer.

LIND, SVEN, Disponent, *Suppleant*.

(Årtalet inom parentes anger tiden för första inträde i styrelsen.)

Vänersborgs Döttrars Gille 1956.

Styrelse.

ERIKSSON, ANNA, Fröken, *Första åldermor.*
HANSSON, ELLEN, Fru, *Andra åldermor.*
SVÄRD, AGNES, Fru, *Gilleskrivare.*
SELNERT, MAUD, Fru, *Kassafogde.*
ENGQVIST, ELSA, Fru, *Gillevärdinna.*
LJUNGGREN, GRETA, Fru, *Gillevärdinna.*
DINNETZ, ANNA, Fröken, *Gillevärdinna.*
LIND-NILSSON, GERD, Fru, *Gillevärdinna.*
NORDGREN, ASTRID, Fru.

SVÄRD, MARGIT, Fröken, *Ersättare.*
PETRE, ASTRID, Fröken, *Ersättare.*

Beredningsnämnd.

HEDÉN, ADA, Fru.
THERNQUIST, ANNA-STINA, Fru.
KARLSON, GERTRUD, Fru.
PETRÉ, CARIN, Fru.
GULZ, GRETA, Fru.

TIDSTRAND, ELIN, Fru, *Ersättare.*
ÖBERG, ALVA, Fru, *Ersättare.*

Arkivarie.

TIDSTRAND, ELIN, Fru.

Siffergranskare.

SÄRNER, RUTH, Fru.
FÖRSELL, GUNHILD, Fru.

GULZ, GRETA, Fru, *Ersättare.*
ZACKRISSON, ELSA, Fru, *Ersättare.*

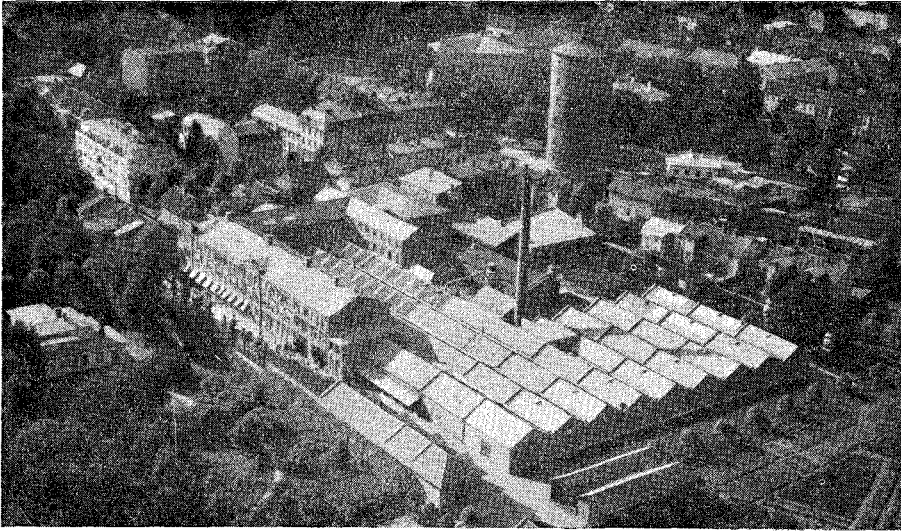
Gillet har c:a 300 medlemmar.

ANNONSER.

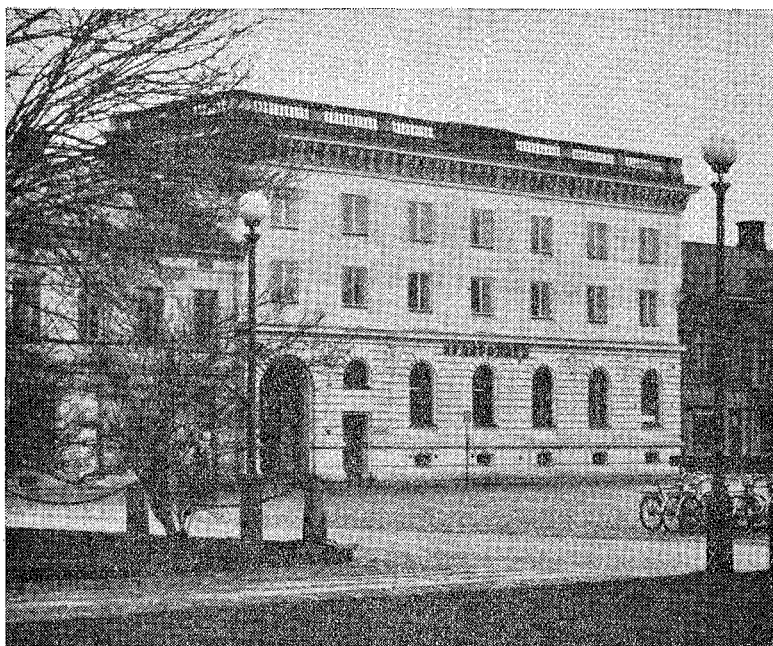
Gynna årsskriftens annonsörer!

AKTIEBOLAGET
A. F. CARLSSONS SKOFABRIK
VÄNERSBORG

GRUNDLAGD

ÅR 1860

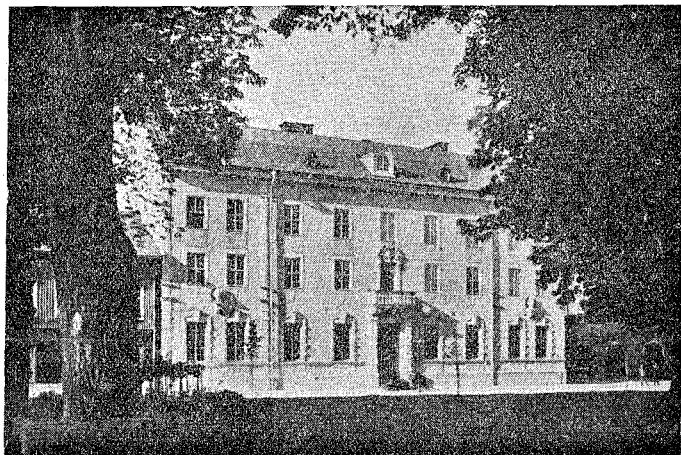

SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

==== En av ====
landets äldsta sparbanker

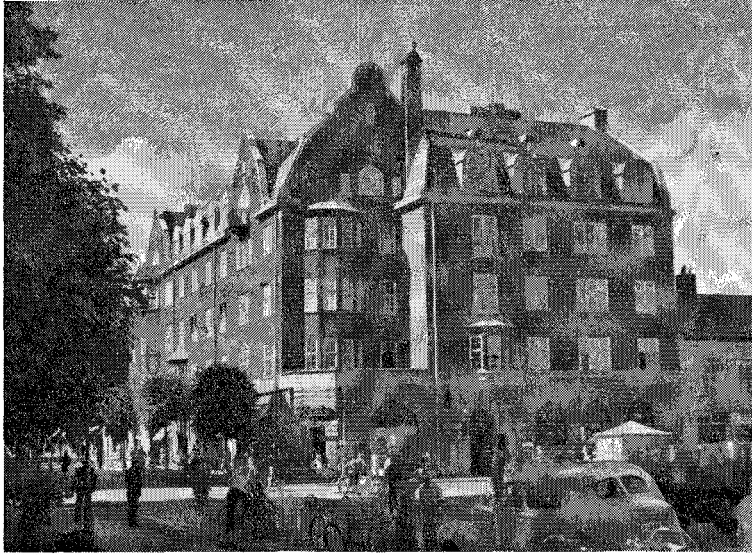
Insatta medel omkring ..... Kr. 60.000.000:—
Reserverade medel..... „ 1.830.000:—

SVENSKA HANDELSBANKEN

*En ortens bank för ortens behov
men genom sina 360 kontor
dessutom i värdefull kontakt
med hela landets näringsliv*

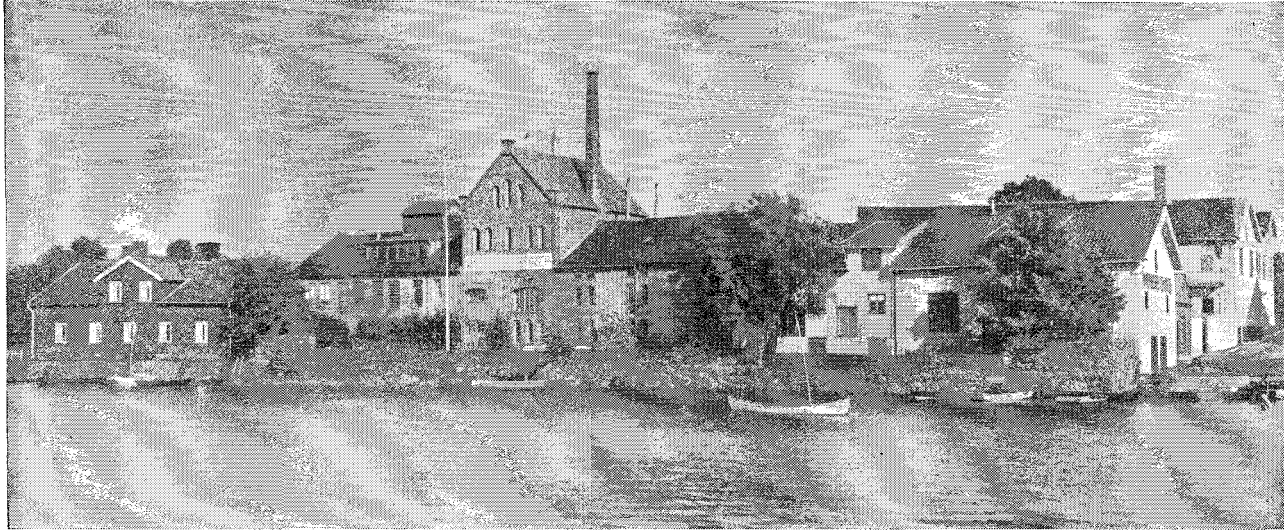

SVERIGES KREDITBANK

VÄNERSBORG

erbjuder Eder sina tjänster

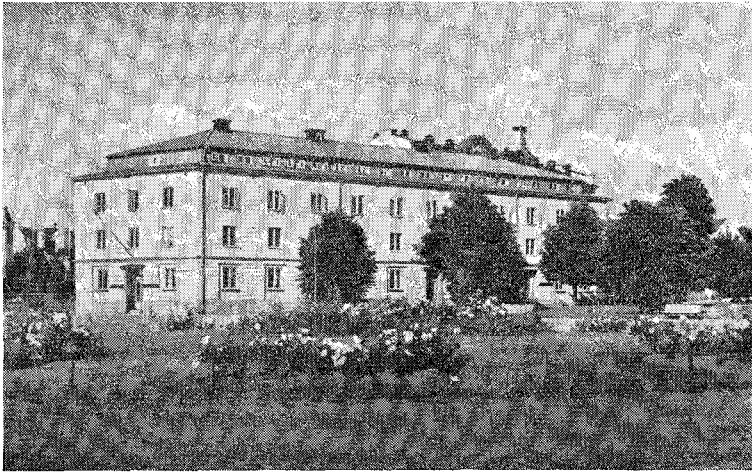
VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

Ägare: AB. Pripp & Lyckholm, Göteborg

Tillverkning: Malt- och läskedrycker

KIRUDDS AKTIEBOLAG

ETABL. 1917

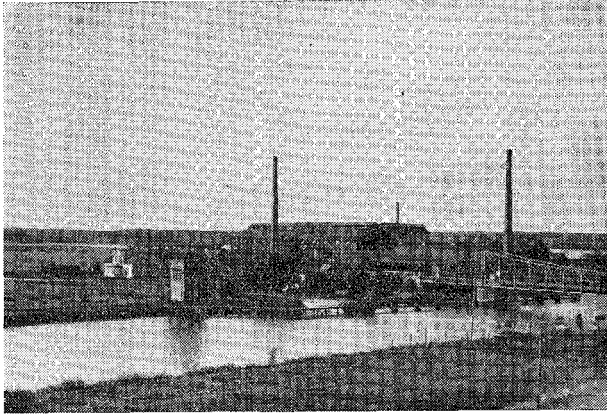
Tel. 129 82 el. 129 84

VÄNERSBORG

TILLVERKAR

*Damkappor, Dräkter,
Blazer och Badkappor*

A.-B.

Nabbenbergs Tegelbruk

Vänersborg

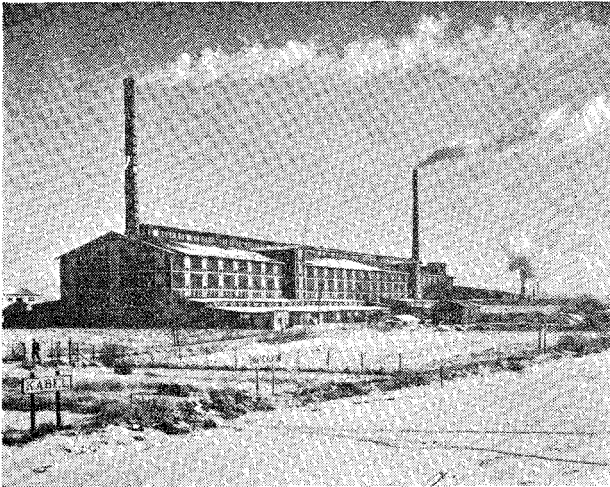
Tel. 100 05

MÅNGHÅLSTEGEL

Volymvikter 1.0—1.2

Hög tryckhållfasthet

Hög värmeisolering

TAKTEGEL,
MURTEGEL,
MÅNGHÅLSTEGEL
och
DRÄNERINGSRÖR

TENGGRENSTORPS TEGELBRUK

Isabella

combi

2

...bilar i en

— **elegant familjebil**

med Isabellas alla förnämliga egenskaper och därtill ett jättestort bagageutrymme — den idealiska vagnen med plats för allt och alla.

— **praktisk skåpvagn**

Några enkla handgrepp gör Isabella Combi till en rymlig och representativ distributionsvagn som lastar ca 500 kg.

Generalagent för Sverige:

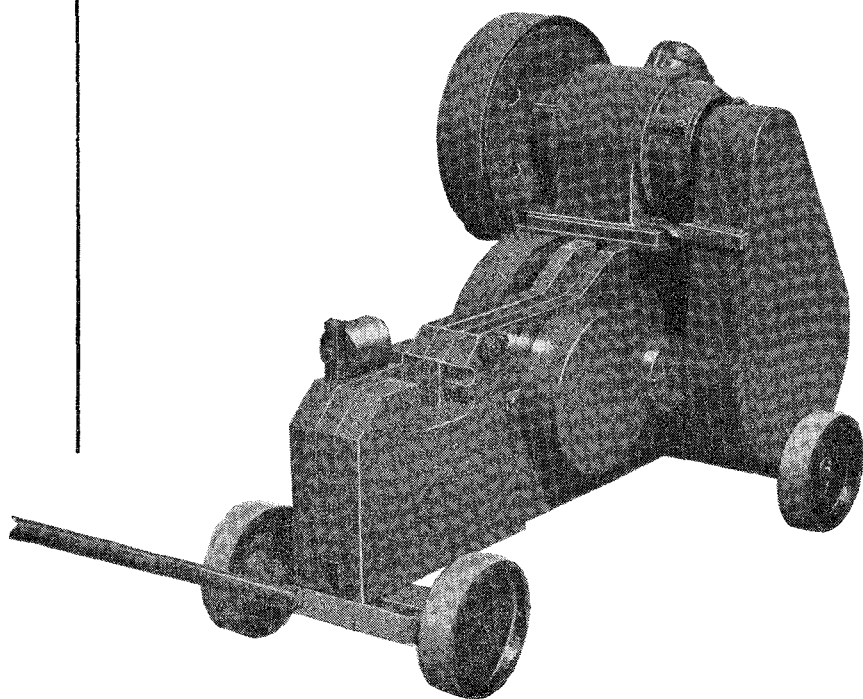
WULF & Co. AKTIEBOLAG, VÄNERSBORG

KORP & SÖNERS

VERKSTÄDER

VÄNERSBORG Telefon 139 20 växel

*Tillverkar verktyg och maskiner för industri och hantverk.
Utför järnkonstruktioner, byggnadsmiden, grovplåtsarbeten m. m,
Svetsningar och reparationer.*

Vänerns Motorverkstad

Vänersborg

Tel. 105 33 och 113 25 (växel)

Tillverkning av

Motorvinschar

Båtmotorer

Ankarspel

Stationära motorer

Gjutgods

A. Joh. Larssons Maskinaffär

Edsgatan 7

Tel. (växel) 138 40

GRUNDAD 1902

FÖRSÄLJER

*Hansa-Borgward och
DKV bilar*

*Husqvarna, NV och
Triumph motorcyklar*

*CRESCENT och HUSQVARNA
cyklar och mopeder*

Välsorterat lager av reservdelar och tillbehör

Erkänt förstklassig bil- och cykelverkstad

Granström & Söner A.-B.

BIL- & MEK. VERKSTAD

Kronogatan 3

Telefon 121 80 (växel)

Auktoriserad återförsäljare av

SCANIA - VABIS

WILLYS-OVERLAND

VOLKSWAGEN

RÖRLÄGGERI

Residensgatan 25

Telefon 124 98

Utför värme-
och sanitäranläggningar

Oljeinstallationer

Medlem av Rörledningsfirmornas

Riksorganisation.

ERIKSSONS BILFÖRSÄLJNING A.-B.

VÄNERSBORG

Telefon växel 120 60

- Popular Anglia Prefect Consul Zephyr-Six
- Taunus 12 M Taunus 15 M
- Vedette
- Mainline Customline Fairline
- Mercury Lincoln
- Fordson Major

Traktorer

Auktoriserad

Försäljare

Reservdelslager — Bilservice

Välj

**General Motors
bilar**

OPEL
VAUXHALL
CHEVROLET
BUICK

KVALITETSPRODUKTER

BRÖDERNA KARLGE AB.

Vänersborg

Tel. 120 75

Trollhättan

Tel. 154 01

Stadshotellet
Vänersborg

Rekommenderas!

VÄNERSBORGS SÖNER

och DÖTTRAR

GILLAR

ELFSBORGS LÄNS ANNONSBLAD

Nyhets och Annonsblad för Elfsborgs län

Residensstadens
liv- och husorgan

71: a årgången

Det goda bordet

i den trevna miljön
med de facila priserna
får Ni på

Frimurarelogens Restaurang

Kungsgatan 21
Tel. 10017

När det gäller

Eldningsolja

vänd Eder med förtroende till

Harry Falk A.-B.

Tel. 103 19

*Leveranser från egen
tankanläggning
i Vänersborg.*

OLJEVÄRME

===== VÄNERSBORG =====

Tel. 122 36

Tel. 125 32

Eldningsoljor

Oljeeldningsinstallationer

Vid behov av brand- och övriga sakförsäkringar, vänd Eder med förtroende till länets eget försäkringsbolag.

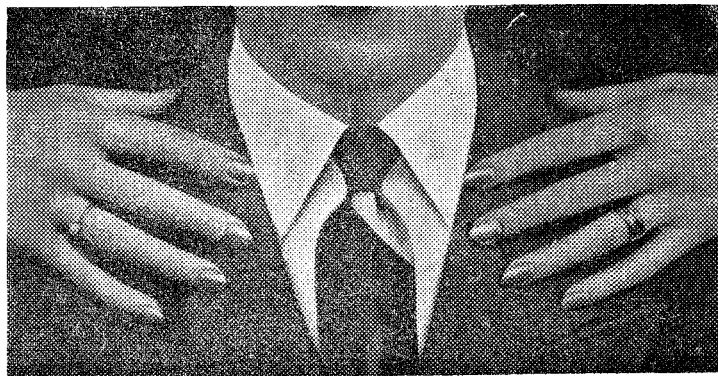
ÄLVSBORGS LÄNS BRANDSTODSBOLAG

Vallgatan 19 A

VÄNERSBORG

Tel. 100 73

Everform

Den största skjortnyheten på 20 år

Nu äntligen är problemet löst med en lättarbetad krage, som tål kokning och som är lätt att stryka utan blåsor och veck. Everform heter skjortan med denna drömkrage — ett fynd för herrarna och dagens glädjeämne för alla husmödrar, som tidigare fruktat skjortstrykningen just för kragens skull.

NYA *Beklädnadsaffären*
VÄNERSBORG AB

Harry Dafgårds *Charkuteriaffär*

KOTT, FLÄSK,
CHARKUTERIVAROR

egna tillverkningar

ALLT I VILT och DJUPFRYST

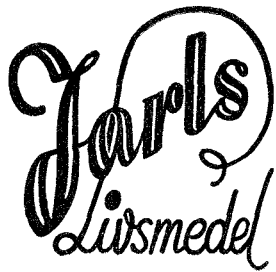
KONSERVER och GRÖNSAKER

REKOMMENDERAS

Kungsgatan 1

Tel. 101 03 — 122 53

HUVUDAFFÄR :

Sundsgatan 13, Vänersborg
Tel. 107 41, 107 42

FILIALER :

Sandelhiemsgatan 18
Tel. 109 42

Hedmansgatan 2
Tel. 141 80

CHARKUTERIFABRIK :

Fredriksbergsgatan
Tel. 125 90

Egna tillverkningar av kvalitetsvaror

NORDFELDTS

KONDITIONERI

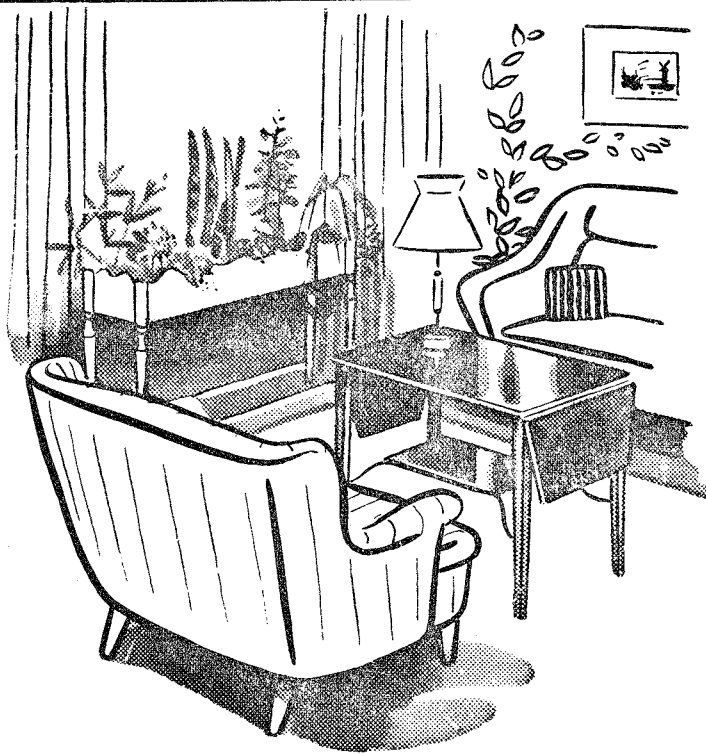
---

rekommenderar

Frida-glass
Frida-bakelse
Frida-tårta
Frida-brickor

Beställ och vi skickar

Telefon 101 10

MÖBELTJÄNST

— den sorterade möbelaffären —

Edsgatan 43
inpå gården

VÄNERSBORG

Allt för hemmet i
MÖBLER, MATTOR, TYGER m. m.

Egen tapetserareverkstad

utför stoppning och omklädsel
av alla slag

Kvalitetsvaror

i UR, GULD, OPTIK

Roslinds

Roslinds Hörna

Vänersborg

Uravdeln.

Optisk avdeln.

Guldvaruavdeln.

tel. 142 85

tel. 142 84

tel. 103 83

Kvalitetsvaror

i LÄDER och PARFYM

Väska

Roslinds Hörna

Vänersborg

tel. affär 113 88

tel. kontor 103 83

UNIVERSAL

Basaravdelning Vänersborg

Tel.: 134 61, 128 50, 148 50, 106 94

Kontor och utställning: Belfragegatan 17

Ledande firma inom branschen — Allt för festarrangörer — Leveranser till alla folkparker över hela landet — Fullständig service för Barnens Dag och liknande festligheter med bl. a. försäljningskiosker i alpstugemodell, dekorerade i trevliga färger.

Alla slag av festtillbehör.

Låneservice.

Artistförmedling.

*Ring eller gör oss ett besök!
Rekvirera vår basarkatalog!*

Gillebrodern

ekiperar sig bäst hos

LUNDBORGS

ERIC LUNDBORGS HERREKIPERING

VÄNERSBORGS GLASMÄSTERI

(Hellman & C:o)

Affär:

Edsgatan 10, Tel. 101 28

Verkstad och lager:

Vassbotten Tel. ankn.

Fönsterglas, Ornamet- och Råglas, Spegelglas,
Butiksrutor, Bilglas, Fönsterkitt m. m.

Glasmästeri, Glasning av nybyggnader m. m.

Glassliperi

Inramningar, Ramlist, Ovala ramar,
Fotografiramar, Speglar, Tavlor, Oljemålningar,
Konst, Hantverk, Presentartiklar.

TRYCKSAKER

*för hemmet
föreningen
eller affären
levereras av
oss snabbt
och välgjort*

Telefon
109 11

AUG. ANDERSON

Kolonialvaror en gros

VÄNERSBORG

Tel. växel 121 10

Böhmers Eft.

Bosättningsmagasin

Vänernborg

Tel. 102 53

Rekommanderas

EL

armatur

spisar

vattenvärmare

tvättmaskiner

strykmaskiner

kylskåp

installationer

EL-TJÄNST

Sundsgatan 14

Tel 102 79

Vänersborg

Körkort

och Trafikkortsutbildning

erhålles snabbt och med modernt undervisningsmaterial vid

AHLINS BILSKOLA

Edsgatan 25 — VÄNERSBORG

Tel. Kontoret 117 35

Tel. Bostaden 107 35

Vänersborgs Elektriska

Kommanditbolag

VÄNERSBORG

Edsgatan 15

Tel. 103 70

UTFÖR: Elektriska anläggningar för
Belysning och Kraft

FÖRSÄLJER: Alla slag av Elektrisk material,
Motorer, Armatur, Kylskåp,
Värmeapparater, Dammsugare
m. m.

A. SJÖDÉN

Byggnadsfirma

Fredriksbergsgatan 9 a

VÄNERSBORG

Tel. 116 47

- Ny- och ombyggnader
- Reparationer
- Värderingar

Sjöström & Co.

LILLA VASSBOTTEN

Tel. 102 54 — 132 54

*Allt fler och fler inser
fördelen av att göra
sina inköp i*

Konsum Vänersborg

*Alla är välkomna
att medverka i*

konsum
Vänersborg

Hagborgs

MÖBLER MATTOR GÄRDINER

Edsgatan 13 VÄNERSBORG Tel. 102 20, 132 20

Allt för modern heminredning

Vänersborgs Färg- & Kemikalieaffär

Edsgatan 17

Inneh. Ake Nyström

Tel. 102 99

*rekommenderar sig
med allt vad till
branschen hör*

Thernquists Blomsterhandel

Säg det med Blommor!

EDSGATAN 21

TELEFON 136 73 — 100 63

Sjöstads Elektriska

Edsgat. 35

VÄNERSBORG

Tel. 110 66

Utför: Alla slag av el. installationer

Försäljer: El. material, armatur, kylskåp,
dammsugare m. m.

*Affärs-,
Kontors-,
Familje-*

TRYCKSAKER

C. W. Carlssons Eftr. Boktryckeri
VÄNERSBORG

Kyrkogatan 21

Tel. 102 51

GETE-LIVS

SUNDSGATAN 15 — TEL. 105 67

Specialitéer:

KAFFE — OST — DELIKATESSER — MARGARIN
av högsta kvalité i lös vikt

GETE-FRUKT

EDSGATAN 15 — TEL. 104 72

— **Specialisten på frukt** —

Alla dagsaktuella

FRUKTER — KONSERVER — FRUKTKONSERVER

Målerifirman

ALLAN SVANBERG

VÄNERSBORG

Rekommenderas!

Tel. Verkstad 144 46

Bostad 105 42

Mäklarfirman

KJELL SUNDELIUS

FÖRMEDLAR köp och försäljning av Affärsrörelser,
Fastigheter och Egendomar.

VERKSTÄLLER: Auktioner, Boutredningar m. fl. uppdrag.

UPPRÄTTAR: Firmaanmälningar, Testamenten, Äkten-
skapsförord m. m.

Ombud för Städernas Försäkringsbolag

Telefon 100 90

Drottninggatan 40, Vänersborg

Andersson, Larsson & Co. Aktiebolag

VÄNERSBORG — Telefon 106 69, 112 69

TRÄVAROR

HYVLERI

Byggnadsmaterial

Snickerifabrik

Papp, Spik, Masonite m. m.

för byggnadsändamål

Eldningsoljor

Kol

Koks

VÄNERSBORGS MÅLERIAFFÄR

Verkstad Sundsgatan 7

Tel. 103 41 — 112 25

Vi utför under ansvar alla slag av

MÅLNINGSARBETEN av

Nybyggnader   Reparationer

Skylt- och Möbelmålning

Infördras offert!

Försäljer:

OLJOR, FÄRGER, LACKER, PLASTFÄRGER
m. m.

Gåvor av värde

finner Ni hos oss.

Vår utsökta sortering i

Guld- och Silverarbeten samt Matsilver

ger Er tillfälle välja en värdefull
och uppskattad gåva.

Vänersborgs Guldsmedsaffär

Edsgatan 18 VÄNERSBORG Telefon 102 26

Vänersborgs Nya Bleck- & Plåtslageri

Taktäckning och allt vad till yrket hör.

Lilla Vassbotten, Vänernborg.

Telefon 109 96

Rydings Måleriaffär

BOSTAD:

Edsgatan 65

Telefon 115 96

VERKSTAD:

Residensgatan 33

Telefon 131 25

Utför allt inom yrket

B. ERLANDSSONS

Rörledningsfirma

R. R. medlem

Tel. 110 85

SYFABRIKEN A. W. THORÉN

Vänersborg

Tel. 105 72

Trikå- och
kortvaror
Madrasser,
täcken och filter

Kvalitetstrycksaker

Bergs Tryckeri

VÄNERSBORGS BOKTRYCKERI

Telefon 100 02, 133 02

SAHLINS

BOKBINDERI

Kronogatan 31   Tel. 108 21

Grundat 1860

*I en utveckling, som kommer att kräva
mer av enskilt ansvar vid bostadens an-
skaffning och vård, är bostadsrättslä-
genheten den rätta bostaden.*

Lös Eder bostadsfråga genom

HSB   **VÄNERSBORG**

Västergötland

En utmärkt vacker presentbok.

666 bilder, 542 sidor.

Klotband 60: —, halvfr. band 78: —.

VÄNERSBORGS BOKHANDELS A.-B.

VÄNERSBORG

KUNGS RADIO AB.

**Allt i Radio, Musik, Grammofonskivor
och Service.**

Högtalaranläggningar uthyras

Tel. 105 43

Fullständig service

Thure Carlssons Cykelaffär

EDSGATAN 37 — TEL. 117 24

Scooter: VESPA - GOGGO - N. V.

Motorcyklar: APOLLO - N. V. - MAICO - N. S. U.
- ADLER

Mopeder: APOLLO - N. S. U. - CRESCENT

Cyklar: APOLLO - HERMES - CRESCENT
SPORTARTIKLAR

BECKEMANS

Färg-, Tapet-, Kemikalie- & Sjukvårdsaffär

Rekommenderas

Billengrens

HERREKIPERING — HERRKONFEKTION

Tel. 110 10

Vänernborg

GALLE VÄNERSBORGS
Möbelaffär A.B.

Möbler, Mattor, Gardiner, Sängkläder m. m.

Malmberg

Tel. 109 06

Cykel- & Sportaffär

VÄNERSBORG

CALTEX BENSINSTATION

AXEL LINDBERG

Ö. Vägen

Tel. 109 63

Bensin, Lättbetyl, Smörjoljor.

Fullständig service.

Junior

Välsorterad
specialaffär i

GOSS- & FLICKKLÄDER

VÄNERSBORG

Affären för ungdom

**ERIKSONS
EKIPERING**

HERREKIPERING — KONFEKTION

VÄNERSBORG

Berthel Andréén

JÄRN- & MASKINAFFÄR

Sundsgatan 23

Tel. 100 84

Allt som fordras i en välsorterad

SPECERIAFFÄR finner Ni hos

Sundelius Specerier

Sundsgatan 23

Tel. 102 98

ANDERSSON & FAGERSTRÖMS

ELEKTRISKA

Utför alla slag av
elektriska anläggningar

Vallgatan 15

Tel. 106 09 — 134 91

S. ROSENDAHL

Bilsadelmakeri & Tapetsrerareverkstad

Tel. 106 85

Bostaden 126 23

Bilklädselar, mattor, suffletter,
reparationer.

Läderarbeten.

Omklädsel, omstopning av alla slags möbler och madrasser.

Bästa inköpskällan för tillbehör och delar till

VICTORIA VICKY mopeden

HUSQVARNA och SAUER & SOHN jaktgevär

Fullständig service

Gaddes Sport & Vapen

Kungsgatan 5

Tel 116 12

BILFRAKT *Drottninggatan 24*
Vänersborg

(Inneh. Allan Nilsson)

Telefon 117 40

Utför TRANSPORTER av alla slag,
såväl kortare som längre. Även
packning och emballering av bohag.

Radio- & El-Service

Hamngatan 9 Tel. 116 67, bost. 127 34 Vänersborg

INSTALLERAR

REPARERAR

FÖRSÄLJER ALLT ELEKTRISKT

ZETTERBERGS SKOAFFÄR

Edsgatan 25

Vänersborg

Tel. 101 76

Rekommenderas

Vänersborgs Cementgjuteri

rekommenderar
sina välkända betongvaror

Spar tid —
Handla snabbt

ERNST W:S Självbetjäning

SIGNE FRISKS KONDITORI

Rekommenderas

Björndahls Bokbinderi

Nygatan 14 a

TEL. 137 29

Rekommenderas

A. BÄCKLUND
BILLACKERING
VÄNERSBORG

VERKSTADEN:
Vallgatan 23
Tel. 106 56

BOSTADEN:
Kyrkogatan 42 B
Tel. 111 65

Förstklassigt arbete av fackmän

När det gäller
Herrkläder och
Gosskläder

går vi till

Hallonqvists
HERR- OCH GOSSEKIPERING

VÄNERSBORG
Tel. 103 86

— TROLLHÄTTAN
Tel. 106 23

ALMA EKSTRÖM & Co.

Kungsgatan 7

VÄNERSBORG

Tel. 100 86

Kappor, DRÄKTER, KLÄNNINGAR
samt allt i dambranschen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1952 — 1956.

1952 (21:a årgången).

OM SVENSKA HANDELSBANKENS FASTIGHET I VÄNERSBORG (tomten nr 1 i kvarteret Näckrosen). <i>av borgmästaren Bertel Hallberg</i>	3.
VÄNERSBORGS BOKHANDEL, SPECIELLT I ÄLDRE TIDER. <i>av f. d. läroverksadjunkten Josef Sjögren</i>	19.
ETT MÄRKLIGT JÄRNSVÄRD FRÅN HÖGANÄS I SKÅNE. Vänersborgs Museums skriftserie 4. <i>av fil. d:r Andreas Oldeberg</i>	26.
ÅRSKRÖNIKA 1951. <i>av taxeringsintendenten Gunnar Hjorth</i>	71.
Minnesrunor 1951	79.
Styrelse-, gransknings- och revisionsberättelser för år 1951	85.
Medlemsförteckning för år 1951	93.
Vänersborgs Söners Gille 1952	106.
Vänersborgs Döttrars Gille 1952	108.

1953 (22:a årgången).

UR VÄNERSBORGS STADS DOMBÖCKER 1671—1675. I. <i>av borgmästaren Bertel Hallberg</i>	3.
ERIC JOSIAS SPARRE SOM LAGSTIFTARE OCH STRAFFRÄTTSLIG FÖRFATTARE. <i>av kriminalassistenten Nils Pårud</i>	23.
MORFAR BERÄTTAR. Minnen från ett dåtida försörjningshem. <i>av f. d. överläraren Hjalmar Pehrsson</i>	37.
CARL GUSTAF SANDBERG och ANDERS LARSSON KROK, två Vänersborgsmålare från 1700-talet, som tillhörde Göteborgs stads Konst- och målargille. Vänersborgs museums skriftserie 5. <i>av landsantikvarien Sven Axel Hallbäck</i>	49.
ÅRSKRÖNIKA 1952. <i>av driftschefen Thorsten Gulz</i>	61.
Minnesrunor 1952	68.
Styrelse-, gransknings- och revisionsberättelser för år 1952	73.
Stadgar för Vänersborgs Söners Gille m. m.	81.
Medlemsförteckning för år 1952	87.
Vänersborgs Söners Gille 1953	100.
Vänersborgs Döttrars Gille 1953	102.

1954 (23:e årgången).

BERTEL HALLBERG. In memoriam. av taxeringsintendenten <i>Gunnar Hjorth</i>	3.
UR VÄNERSBORGS STADS DOMBÖCKER 1671—1675. II. av borgmästaren <i>Bertel Hallberg</i> †	8.
VÄNERSBORG SOM HAMNSTAD. En återblick och ett framtidsperspektiv. av kriminalassistenten <i>Nils Pårud</i>	27.
ETT 200-ÅRSMINNE. Länsresidenset i Vänersborg, byggt 1754	66.
NÅGRA ANTECKNINGAR OM VÄNERSBORGS MUSEUMS AFRIKANSKA DÄGGDJUR. Vänersborgs museums skriftserie 6. av lektorn <i>Carl G. A. Klingberg</i>	67.
ÅRSKRÖNIKA 1953. av driftschefen <i>Thorsten Gulz</i>	83.
Minnesrunor 1953	87.
Styrelse-, gransknings- och revisionsberättelser för år 1953	92.
Medlemsförteckning för år 1953	99.
Vänersborgs Söners Gille 1954	113.
Vänersborgs Döttrars Gille 1954	115.

1955 (24:e årgången).

(Jubileumsskrift: Vänersborgs Söners Gille 50 år.)

VITE HÖVDINGEN. Till minnet av <i>Axel W. Eriksson</i> . av kyrkoherden emeritus <i>Andrew E:son Wærneman</i>	5.
ÅRSREDOGÖRELSE FÖR VÄNERSBORGS MUSEUM 1954. Vänersborgs museums skriftserie 7	103.
ÅRSKRÖNIKA 1954. av driftschefen <i>Thorsten Gulz</i>	105.
Minnesrunor 1954	110.
IN MEMORIAM. <i>Andrew E:son Wærneman</i> †	115.
Styrelse-, gransknings- och revisionsberättelser för år 1954	116.
Medlemsförteckning för år 1954	123.
Vänersborgs Söners Gille 1955	139.
Vänersborgs Döttrars Gille 1955	142.

1956 (25:e årgången).

GAMLESTADSHEMMANEN. Anteckningar om Brättes privilegier och donationsjord. av stadsombudsmannen <i>Waldemar Åström</i>	3.
NÅGRA ANTECKNINGAR OM FÖRHÅLLANDENA I VASSANDA FÖRSAMLING UNDER 1700-TALET. av byråassistenten <i>Nils Pårud</i>	25.
VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 50 ÅR. Högtidstal vid jubileumsstämman 1955. av landskamreraren <i>Gunnar Hjorth</i>	33.
Vänersborgs Söners Gilles styrelse under 50 år	44.
Bestämmelser för utdelandet av Vänersborgs Söners Gilles medalj	46.

KURIOSITETER OCH RARITETER I VÄNERSBORGS MUSEUM.

Vänersborgs museums skriftserie 8. av *landsantikvarien Sven Axel Hallbäck och f. d. läroverksadjunkten Josef Sjögren* ..... 47.
Årsredogörelse för Vänersborgs museum 1955 m. m. .... 56.
ÅRSKRÖNIKA 1955. av *driftschefen Thorsten Gulz* ..... 60.
Minnesrunor 1955 ..... 67.
Styrelse-, gransknings- och revisionsberättelser för år 1955 ..... 69.
Medlemsförteckning för år 1955 ..... 77.
Vänersborgs Söners Gille 1956 ..... 94.
Vänersborgs Döttrars Gille 1956 ..... 96.

Då Vänersborgs Söners Gilles årsskrift nu utkommer med sin tjugofemte årgång, vill årsskriftsnämnden med några ord beröra denna händelse i gillet historia.

Knappast trodde väl de, som för 25 år sedan inledde årsskriftsarbetet, att de därvid framförda fromma önskningarna för framtiden skulle i så rikt mått gå i uppfyllelse.

Årsskriftsnämnden riktar nu gillet varma tack till alla dem, som under årens lopp medarbetat i årsskriften. Det har regelmässigt skett utan ersättning, enbart av intresse för staden och gillet.

I förvissning, att årsskriften varit till glädje och nytta för gillebröderna och övriga läsare, vågar nämnden hoppas, att årsskriften även i fortsättningen skall kunna fylla sin uppgift som förmedlare av kännedom om vår stad och vårt gille.

Vänersborg i november 1956.

ÅRSSKRIFTSNÄMNDEN.